

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Вплив банківського нагляду НБУ на діяльність банків в Україні,
зокрема АТ «ПУМБ»

Виконав: студент 2 курсу, 8.0729

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування

освітньої програми фінанси і кредит

спеціалізації Корпоративні фінанси

Шелестін А.Д.

Керівник к.е.н., доцент Батракова Т.І.

Рецензент к.ф.-м.н., доцент Кисільова І.Ю.

Запоріжжя 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит
Спеціалізація Корпоративні фінанси

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

«___» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Шелестіну Андрію Дмитровичу

1. Тема роботи: «Вплив банківського нагляду НБУ на діяльність банків в Україні, зокрема АТ «ПУМБ»
керівник роботи: Батракова Тетяна Іванівна, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 18 червня 2020 р. № 811-с.
2. Строк подання студентом роботи: 10 листопада 2020 р.
3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності АТ «ПУМБ», а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити сутність і необхідність банківського нагляду; опрацювати нормативно-правове забезпечення регулювання банківської діяльності та банківського нагляду в Україні; дослідити методичні підходи до оцінки впливу банківського нагляду на діяльність банків; проаналізувати організаційну структуру, балансові показники та фінансові результати АТ «ПУМБ»; оцінити вплив банківського нагляду НБУ на діяльність АТ «ПУМБ»; розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення системи комплаєнс-контролю в АТ «ПУМБ» для дотримання вимог регулятора; обґрунтувати напрями розвитку консолідованого нагляду й імплементації НБУ міжнародних стандартів банківського нагляду.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 19 рис., 28 табл. і 6 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Батракова Т.І., к.е.н., доцент	09.08.2020	09.08.2020
2	Батракова Т.І., к.е.н., доцент	13.09.2020	13.09.2020
3	Батракова Т.І., к.е.н., доцент	18.10.2020	18.10.2020

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2020 р. – 09.07.2020 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2020 р. – 08.08.2020 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2020 р. – 12.09.2020 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2020 р. – 17.10.2020 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2020 р. – 28.10.2020 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	28.10.2020 р. – 31.10.2020 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	01.11.2020 р. – 09.11.2020 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	10.11.2020 р.	виконано

Студент _____ А.Д. Шелестін
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Т.І. Батракова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.Ю. Кисільова
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 127 с., 19 рис., 28 табл., 68 джерел, 3 додатка.

Об'єктом дослідження є підходи до здійснення НБУ нагляду за діяльністю банків в Україні.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, науково-методичних і практичних положень щодо розвитку підходів до нагляду НБУ за діяльністю банків, зокрема АТ «ПУМБ».

Метою кваліфікаційної роботи є розвиток теоретичних і методичних засад банківського нагляду НБУ, а також обґрунтування напрямів удосконалення нагляду за банками, зокрема АТ «ПУМБ».

Завдання дослідження: визначення сутності та необхідності банківського нагляду; опрацювання нормативно-правового забезпечення регулювання банківської діяльності та банківського нагляду в Україні; дослідження методичних підходів до оцінки впливу банківського нагляду на діяльність банків; аналіз організаційної структури, балансових показників і фінансових результатів АТ «ПУМБ»; оцінювання впливу банківського нагляду НБУ на діяльність АТ «ПУМБ»; розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи комплаєнс-контролю в АТ «ПУМБ» для дотримання вимог регулятора; обґрунтування напрямів розвитку консолідованого нагляду й імплементації НБУ міжнародних стандартів банківського нагляду.

Одержані результати: вдосконалено методичний підхід до оцінювання впливу банківського нагляду НБУ на діяльність банків; набуло подальшого розвитку визначення банківського нагляду.

БАНКІВСЬКЕ РЕГУЛЮВАННЯ, БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД,
КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЬ, КОНСОЛІДОВАНИЙ НАГЛЯД ЗА
БАНКІВСЬКИМИ ГРУПАМИ, МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ НАГЛЯДУ ЗА
БАНКАМИ.

SUMMARY

Qualification work: 127 p., 19 fig., 28 tab., 68 references, 3 annex.

The object of the study is the approaches to the NBU's supervision of banks in Ukraine.

The subject of the study is a set of theoretical, scientific, methodological and practical provisions for the development of approaches to the NBU's supervision of banks, in particular JSC "PUMB".

The purpose of the qualification work is to develop the theoretical and methodological principles of banking supervision of the NBU, as well as to substantiate the areas of improvement of banking supervision, in particular JSC "PUMB".

Objectives of the study: to determine the nature and necessity of banking supervision; elaboration of normative-legal provision of regulation of banking activity and banking supervision in Ukraine; study of methodological approaches to assessing the impact of banking supervision on the activities of banks; analysis of organizational structure, balance sheet indicators and financial results of JSC "PUMB"; assessment of the impact of NBU banking supervision on the activities of JSC "PUMB"; development of practical recommendations for improving the compliance control system in JSC "PUMB" to comply with the requirements of the regulator; substantiation of directions of development of consolidated supervision and implementation of NBU of international standards of banking supervision.

The results obtained: improved methodological approach to assessing the impact of banking supervision of the NBU on the activities of banks by taking into account in the integrated coefficient of the dynamics of economic standards, as well as generalizing indicators of banking efficiency; The definition of banking supervision as a systematic and systematic measures of monitoring and active actions of the banking regulator on the basis of prudential and risk-oriented approach aimed at ensuring compliance with current legislation and economic standards to protect the

interests of depositors and creditors of individual banks, banking groups and stability of the banking system as a whole.

Of practical importance are developments to improve the compliance control system of JSC “PUMB” for compliance with supervisory requirements, the implementation of the NBU's international requirements for banking supervision and the development of remote supervision of banks in Ukraine.

BANKING REGULATION, BANKING SUPERVISION, COMPLIANCE CONTROL, CONSOLIDATED SUPERVISION OF BANKING GROUPS, INTERNATIONAL SUPERVISION STANDARDS.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ	11
1.1 Суть і необхідність банківського нагляду.....	11
1.2 Нормативно-правове забезпечення регулювання банківської діяльності та банківського нагляду в Україні.....	20
1.3 Методичні підходи до оцінювання впливу банківського нагляду на діяльність банків.....	31
2 ОЦІНКА ВПЛИВУ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ НБУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ АТ «ПУМБ»	44
2.1 Загальна організаційна характеристика банку.....	44
2.2 Оцінювання в динаміці балансових показників і фінансових результатів АТ «ПУМБ».....	55
2.3 Аналіз впливу банківського нагляду НБУ на діяльність АТ «ПУМБ»	74
3 РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ НБУ ТА ДОТРИМАННЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ ВИМОГ РЕГУЛЯТОРА	86
3.1 Удосконалення системи комплаєнс-контролю в АТ «ПУМБ» для дотримання вимог регулятора	86
3.2 Особливості сучасного банківського нагляду за діяльністю банківських груп, зокрема за банківською групою АТ «ПУМБ».....	97
3.3 Імплементация НБУ міжнародних стандартів банківського нагляду	105
ВИСНОВКИ	117
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	121
ДОДАТКИ	128

ВСТУП

Тенденції розвитку переважної більшості сфер суспільного життя пов'язані з розповсюдженням і вдосконаленням інформаційних каналів комунікації, дистанційної взаємодії та розширенням так званих цифрових інструментів у ділових відносинах і неформальному спілкуванні. Цифрові трансформації відбуваються в економіці України, зокрема в банківській системі. Сучасний банківський нагляд покликаний забезпечувати стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках.

Наглядова діяльність НБУ охоплює всі банки, їх відокремлені підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків, банківські групи, учасників банківських груп на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог чинного законодавства щодо здійснення банківської діяльності.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є розвиток теоретичних і методичних засад банківського нагляду НБУ, а також обґрунтування напрямів удосконалення нагляду за банками, зокрема АТ «ПУМБ».

Для досягнення зазначеної мети було вирішено такі завдання:

- визначено сутність і необхідність банківського нагляду;
- опрацьовано нормативно-правове забезпечення регулювання банківської діяльності та банківського нагляду в Україні;
- досліджено методичні підходи до оцінки впливу банківського нагляду на діяльність банків;
- проаналізовано організаційну структуру, балансові показники та фінансові результати АТ «ПУМБ»;
- здійснено оцінювання впливу банківського нагляду НБУ на діяльність АТ «ПУМБ»;

- розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення системи комплаєнс-контролю в АТ «ПУМБ» для дотримання вимог регулятора;
- обґрунтовано напрями розвитку консолідованого нагляду й імплементації НБУ міжнародних стандартів банківського нагляду.

Об'єкт дослідження – підходи до здійснення НБУ нагляду за діяльністю банків в Україні. Предметом дослідження є комплекс теоретичних, науково-методичних і практичних положень щодо розвитку підходів до нагляду НБУ за діяльністю банків, зокрема АТ «ПУМБ».

При виконанні кваліфікаційної роботи магістра були використані такі методи економічних досліджень: абстрактно-логічний, економіко-статистичний, монографічний та ін.

Інформаційною, теоретичною та науково-методичною базою дослідження є: законодавство України; навчально-методична література та наукові роботи сучасних вчених у сфері банківського нагляду; фінансова звітність АТ «ПУМБ»; офіційні дані НБУ.

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

- вдосконалено методичний підхід до оцінювання впливу банківського нагляду НБУ на діяльність банків шляхом врахування в інтегральному коефіцієнті динаміки економічних нормативів, а також узагальнюючих показників ефективності банківської діяльності;
- набуло подальшого розвитку визначення банківського нагляду як систематичних і системних заходів моніторингу й активних дій регулятора банківської діяльності на засадах пруденційного та ризик-орієнтованого підходу, спрямованих на забезпечення дотримання банками чинного законодавства та економічних нормативів для захисту інтересів вкладників і кредиторів окремих банків, банківських груп і досягнення стабільності банківської системи в цілому.

Практичне значення мають розробки щодо вдосконалення системи комплаєнс-контролю АТ «ПУМБ» для дотримання наглядових вимог,

імплементатії НБУ міжнародних вимог з банківського нагляду та розвитку дистанційного нагляду за діяльністю банків в Україні.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційного дослідження пройшли апробацію на III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління» (м. Одеса, 2020 р.) [1].

Публікації. Подано до друку статтю «Методичні підходи до оцінювання впливу банківського нагляду на діяльність банків» в збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ

1.1 Суть і необхідність банківського нагляду

В сучасних умовах трансформації економіки України, що постійно змінюються відповідно до світових економічних тенденцій, здійснення регулятором дієвого нагляду за банками має велике значення для забезпечення стабільності банківської системи.

Аналізуючи економічний зміст банківського нагляду, виокремлюють організаційний, функціональний і правовий аспекти. Так, в організаційному аспекті банківський нагляд є системою державних органів, наділених повноваженнями щодо здійснення нагляду за діяльністю банків. Як показує світовий досвід, практика нагляду за діяльністю банків у різних країнах відрізняється не лише багатоманітністю форм його організації, але й органами, які його проводять [2].

В Україні органами банківського нагляду є Національний банк України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Вони повинні забезпечувати належний і надійний нагляд за діяльністю банків, аби вони не виходили за межі правового поля, тобто керувалися чинним банківським законодавством і нормативними актами.

У функціональному аспекті банківський нагляд розглядається дослідниками як діяльність, що здійснюється уповноваженими державними органами для виконання покладених на них функцій із забезпечення належного функціонування банківської системи.

З точки зору правового підходу, банківський нагляд є діяльністю, що здійснюється спеціальним державним органом або органами шляхом постійного спостереження за роботою не підпорядкованих йому (їм) юридичних осіб (банків) із метою виявлення порушень чинного банківського законодавства [3].

Банківський нагляд є невід'ємною складовою банківської діяльності, натомість в економічній літературі немає єдиного підходу до визначення його економічної сутності. Більшість українських вчених-економістів схильні до думки, що банківське регулювання, банківський нагляд і банківський контроль є взаємопов'язаними науковими категоріями, а нерідко ці терміни певними науковцями навіть не розрізняються і вживаються як синоніми.

Це в свою чергу призводить до плутанини в поняттях і до закономірних суперечок у наукових колах з приводу змісту та сутності цих категорій. Із цієї причини в економічній літературі існують спірні підходи до трактування та співвідношення банківського регулювання і банківського нагляду між собою.

До речі, західний науковий світ здебільшого не розмежовує цих понять, поєднуючи їх під терміном «банківський нагляд». Про останнє свідчить, зокрема, й назва основного міжнародного органа в сфері банківської співпраці – Базельського комітету з питань банківського нагляду [4].

Розглянемо основні підходи вітчизняних економістів до трактування поняття «банківський нагляд». Наприклад, О. П. Заруцька зазначає, що банківський нагляд є складовою системи регулювання, яка виконує контролюючу функцію [5]. Проте такий підхід є досить широким і не дає можливості виявити специфіку банківського нагляду. В такому розумінні він перетворюється лише в понятійне явище. Трапляються і надто вузькі тлумачення банківського нагляду, наприклад як контроль за діяльністю банків, перевірка їхньої діяльності на відповідність чинному законодавству та застосування заходів впливу у разі порушень останнього [6].

Поняття «банківський нагляд» щодо банківського регулювання має підпорядкований, взаємозалежний характер, оскільки:

- банківське регулювання передбачає встановлення загальних правил, а нагляд забезпечує виконання цих правил;
- банківське регулювання має на меті, перш за все, ефективне управління всією банківською системою, а нагляд спрямовує зусилля на

покращення ситуації у конкретному банку;

– банківське регулювання не здійснює безпосереднього втручання у справи банків, а нагляд якраз деталізує і систематизує методи впливу на них [7].

У табл. 1.1 наведені основні визначення банківського нагляду з нормативно-правових актів України та наукових джерел.

Таблиця 1.1 – Найбільш поширені підходи до визначення суті банківського нагляду

Визначення банківського нагляду	Нормативно-правові акти чи автори, джерела
Система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку	Закон України «Про Національний банк України» [8]
Метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках. Національний банк України здійснює банківський нагляд у формі інспекційних перевірок та безвізного нагляду	Закон України «Про банки і банківську діяльність» [9]
Регулятивна система економічних і правових заходів, що їх здійснюють органи державної влади (або їх уповноважені представники) для забезпечення стабільності, безпеки та ефективності банківського сектору шляхом розумного, виваженого обмеження ризиків у банківській діяльності, а також створення резервів, достатніх для компенсації можливих втрат	В. В. Коваленко [10]
Вид відомчого контролю, система моніторингу та активних впорядкованих дій, які здійснюються центральним банком та іншими вповноваженими наглядовими органами з метою забезпечення дотримання комерційними банками законодавства	В. В. Костенко [3]
Моніторинг фінансових процесів, які відбуваються у банківській сфері на всіх етапах життєвого циклу банків для відстеження дотримання банками законодавства, економічних нормативів діяльності та інших вимог Національного банку, а також застосування відповідних заходів для виправлення ситуації на початкових етапах з метою досягнення стабільності банківської системи в умовах відкритої економіки України	О. І. Щуревич [11]

Оскільки передова міжнародна практика, що успішно адаптується національним регулятором до українських реалій ведення банківського бізнесу, передбачає пруденційний підхід до банківського нагляду та необхідність розвитку ризик-орієнтованих інструментів [12], є потреба доповнення існуючих визначень цими важливими аспектами.

Таким чином, набуло подальшого розвитку визначення банківського нагляду як систематичних і системних заходів моніторингу й активних дій регулятора банківської діяльності на засадах пруденційного та ризик-орієнтованого підходу, спрямованих на забезпечення дотримання банками чинного законодавства та економічних нормативів для захисту інтересів вкладників і кредиторів окремих банків, банківських груп і досягнення стабільності банківської системи в цілому.

Отже, розглядаючи поняття банківського нагляду можна зробити узагальнення, що:

- нагляд за діяльністю банків здійснюється з метою забезпечення надійності та стійкості окремих банків та передбачає цілісний і безперервний нагляд за здійсненням банками своєї діяльності відповідно до діючого законодавства та інструкцій;
- банківський нагляд є моніторингом процесів, які відбуваються в банках і банківських групах;
- нагляд за банками не може існувати окремо від контролю за виконанням тих чи інших нормативних документів, які регламентують банківську діяльність.

Для недопущення втрати фінансової стабільності банку, наглядові органи традиційно використовують такі види нагляду: вступний, попередній та поточний [13].

Оскільки регулятивно-наглядові органи мають повноваження застосовувати до банків певні коригувальні заходи, а також заходи примусового впливу з метою регулювання їхньої діяльності, то ці заходи можуть розглядатися одночасно як елемент банківського нагляду і як

елемент банківського регулювання. Отже, поняття регулювання банківської діяльності та банківського нагляду дуже тісно переплітаються, втім їх слід розмежовувати.

Принцип роботи банківських установ, їх функції та види діяльності у різних країнах світу майже однакові, проте необхідно пам'ятати, що банківська система кожної окремої країни має свої особливості, і всі вони знаходяться на різних етапах розвитку. Кожна країна зацікавлена у формуванні такої системи банківського регулювання та нагляду, мета і завдання якої чітко відповідали б певним умовам часу і сприяли ефективному функціонуванню і розвитку банківської системи країни [14].

В Україні банківський нагляд здійснюється Національним банком України з метою досягнення безпеки та фінансової стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників і кредиторів.

З теоретичної точки зору визначення головної мети банківського нагляду можна розглядати з таких позицій. В глобальному розумінні – це зміцнення довіри до банківської системи з боку суспільства, підвищення надійності та стабільності банківської системи.

В локальному розумінні – це забезпечення фінансової надійності банків та захисту інтересів їх клієнтів і вкладників. Головна причина необхідності захисту вкладників – те, що вони не мають необхідних навичок та вмінь для адекватної оцінки банківських ризиків.

У потенційному сенсі банківський нагляд повинен стимулювати побудову ефективної та конкурентної банківської системи, яка задовольняє потребу суспільства в якісних фінансових послугах, підвищення конкуренції у банківському секторі економіки і, як наслідок, запобігання зосередженню економічної влади в одних руках.

Отже основною метою банківського нагляду є своєчасне реагування на порушення та негативні тенденції у діяльності банків для нормалізації їх роботи, зміцнення фінансового стану, підтримки стабільності та розвитку банківської системи в цілому [15].

У своєму дисертаційному дослідженні О. І. Щуревич виокремлює такі функції банківського нагляду:

- контрольна – означає моніторинг та відстеження ситуації у банківському середовищі;
- захисна – банківський нагляд покликаний сприяти захищеності інтересів вкладників, кредиторів, клієнтів, акціонерів банку;
- аналітична – за результатами дистанційного нагляду здійснюється аналіз ситуації у банківському секторі для визначення та усунення загроз його функціонуванню;
- інформаційна – банки повинні у повному обсязі надавати НБУ всю потрібну інформацію щодо напрямів своєї діяльності.

Дослідниця також виділяє такі основні сучасні завдання банківського нагляду в Україні:

1) посилення банківського нагляду за станом ліквідності, рівнем та якістю капіталу, ефективністю управління ризиками. Банківська система перебуває у кризовому стані через коронавірус, не вирішені проблеми з рівнем ліквідності, якістю капіталу й управлінням банківськими ризиками. Саме тому особливу увагу варто приділити вирішенню цих питань;

2) підвищення довіри до банківської системи. Так, вилучення вкладниками своїх депозитів призвело до негативних наслідків і проблем з ліквідністю у банках. Тому своєчасний контроль за банківською діяльністю сприятиме зростанню довіри до таких фінансових посередників;

3) застосування заходів впливу до порушників банківського законодавства й економічних нормативів. У випадку виявлення порушень у діяльності банків, НБУ застосовує заходи впливу. Головними критеріями при їх виборі мають бути адекватність, своєчасність та дієвість.

До основних принципів банківського нагляду віднесені такі:

- публічності та прозорості – розкриття інформації для громадськості про стан банківського сектору економіки, не порушуючи принципу комерційної таємниці;

- автономії – органи банківського нагляду не можуть надмірно втручатись в операційну банківську діяльність;
- результативності – дії наглядових органів повинні сприяти вирішенню конкретних завдань для досягнення поставлених цілей.

Головною метою банківського нагляду є: в макроекономічному розумінні – зміцнення довіри суспільства до банківської системи, підвищення її надійності і стабільності; у мікроекономічному розумінні – забезпечення фінансової надійності банків та захисту інтересів їхніх клієнтів і вкладників [11].

Наглядова діяльність охоплює такі типи банківського нагляду:

- нагляд, що здійснює регулятор в особі НБУ;
- зовнішні аудиторські фірми, які здійснюють щорічну аудиторську перевірку, а також результати громадського контролю за діяльністю банків;
- у структурі банку є служба внутрішнього аудиту та ревізійна комісія, які виконують контрольну функцію.

На практиці існують три основні підходи до банківського нагляду:

- 1) формальний – нагляд, який ґрунтується на кількісних вимогах;
- 2) змістовний – нагляд, заснований на якісних вимогах;
- 3) ризик-орієнтований нагляд [16].

Формальний нагляд передбачає аналіз діяльності банку за допомогою тих показників, які можна кількісно виміряти: дотримання економічних нормативів, мінімального розміру регулятивного капіталу тощо, при цьому працівники наглядового органу не зможуть давати свої суб'єктивні оцінки ситуації, що склалася. Якщо банк виконує зазначені нормативи, то це означає, що діяльність самого банку є до певної міри ефективною.

При проведенні змістовного нагляду аналізують роботу банку відповідно до специфіки його діяльності, перевіряється наявність надійної системи внутрішнього контролю. Тоді наглядовий орган може надавати професійні консультації для виправлення негативної ситуації у банку і застосовувати заходи впливу. Може виникати ситуація, коли такі рішення є

упередженими. Тому потрібно поєднувати ці два типи нагляду, щоб отримати комплексну характеристику діяльності банку.

Здійснюючи свою діяльність, банк стикається з різними ризиками внутрішнього та зовнішнього середовища, а основне завдання ризик-орієнтованого нагляду полягає у зменшенні негативного впливу таких ризиків, а також у можливості протистояти та прогнозувати потенційні ризики [17].

В табл. 1.2 систематизовані основні компоненти банківського нагляду.

Таблиця 1.2 – Компоненти системи банківського нагляду

Компоненти	Характеристика
Мета банківського нагляду	Забезпечення стабільності банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках
Основні завдання нагляду за банками	Посилення банківського нагляду за станом ліквідності, рівнем та якістю капіталу, ефективністю управління ризиками Підвищення довіри населення до банківської системи Застосування заходів впливу до порушників чинного банківського законодавства тощо
Функції банківського нагляду	Контрольна Захисна Аналітична Інформаційна
Принципи дієвого нагляду за банками	Публічності та прозорості Автономії Результативності
Форми здійснення банківського нагляду	Національний банк України здійснює банківський нагляд у формі інспекційних перевірок та безвиїзного нагляду Наразі запроваджуються дистанційні перевірки

Отже, необхідність банківського нагляду зумовлюється потребою вирішення таких питань у банківській сфері:

– потреба захисту інтересів вкладників, що розміщують свої кошти в банках, від неефективного управління банками та від шахрайства. Інтереси вкладників потребують захисту, адже в усіх країнах рівень інформованості вкладників про фінансовий стан банків є недостатнім, і вони не мають змоги самостійно оцінити, який ризик беруть на себе, розміщуючи свої кошти в

тому чи іншому банку;

- завдання створення конкурентного середовища в банківському секторі, завдяки якому знижуються процентні ставки за позиками, підвищуються процентні ставки за депозитами, розширюється спектр банківських послуг, запроваджуються новітні банківські технології тощо;

- потреба забезпечення прозорості політики банківського сектору в цілому і кожного банку зокрема. Підвищення відкритості базується на вдосконаленні системи обліку та звітності в банках і наближенні їх до вимог, що випливають із досвіду міжнародної банківської практики;

- проблема підтримки необхідного рівня стандартизації та професіоналізму в банківському секторі, забезпечення ефективної діяльності банків і запровадження технологічних нововведень в інтересах споживачів банківських послуг [18].

Питання організації дієвого нагляду за банківською діяльністю, в першу чергу, пов'язані із фінансовою стабільністю банків, які й визначають стабільність вітчизняної фінансово-кредитної системи в цілому. Відтак, стабільність функціонування банківської системи і попередження системних банківських криз традиційно є найважливішими завданнями наглядових органів у сфері банківського нагляду. Адже стабільність банківської системи – це стан банківської системи, за якого реалізується її сутність і призначення в економічній системі країни, адекватно й ефективно виконуються її функції, а також забезпечується спроможність підтримувати рівновагу і відновлювати стан після зовнішніх потрясінь чи посилення диспропорцій, будь-яких відхилень від безпечних параметрів, спричинених кризовими явищами [19].

Механізм забезпечення такого стану здійснюється за допомогою набору інструментів, які використовуються наглядовими органами для забезпечення безперебійного функціонування банківської системи.

Сучасний банківський нагляд має передбачати систематичні та системні заходи моніторингу й активних дій регулятора банківської діяльності на засадах пруденційного та ризик-орієнтованого підходу,

спрямовані на забезпечення дотримання банками чинного законодавства та економічних нормативів для захисту інтересів вкладників і кредиторів окремих банків, банківських груп, а також досягнення стабільності банківської системи в цілому.

Крім того, передумови розвитку дистанційного банківського нагляду мають активізувати роботу щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення банківського регулювання та нагляду на дистанційній основі. Такий підхід відповідає сучасним міжнародним вимогам з банківського регулювання та нагляду та перебуває в контурі цифрової трансформації в Україні.

1.2 Нормативно-правове забезпечення регулювання банківської діяльності та банківського нагляду в Україні

Регулювання банківської діяльності і нагляд за банками та банківськими групами регламентуються Законом України «Про Національний банк України» [8], Законом України «Про банки і банківську діяльність» [9], а окремі аспекти цих важливих напрямів роботи регулятора деталізовані в інших нормативно-правових документах, зокрема, Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [20], Положенні про здійснення Національним банком України безвиїзного банківського нагляду [21], Положенні про порядок проведення перевірок щодо дотримання об'єктами нагляду (оверсайта) вимог законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні [22], зважаючи на розширення повноважень НБУ як регулятора.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» банківське регулювання – це одна із функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського

законодавства.

Банківський нагляд є системою контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку.

Головна мета банківського регулювання і нагляду – безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Національний банк здійснює функції банківського регулювання і нагляду на індивідуальній та консолідованій основі за діяльністю банків та банківських груп у межах та порядку, передбачених законодавством України.

Національний банк здійснює постійний нагляд за дотриманням банками, їх підрозділами, афілійованими та спорідненими особами банків на території України та за кордоном, банківськими групами, представництвами та філіями іноземних банків в Україні, а також іншими юридичними та фізичними особами банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку і економічних нормативів [8].

З метою захисту інтересів вкладників та кредиторів і забезпечення фінансової надійності банків, інших фінансових установ Національний банк у межах своїх повноважень відповідно до визначеного ним порядку встановлює для них обов'язкові економічні нормативи. Ці нормативи мають забезпечувати здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з капіталом, ліквідністю, наданням кредитів, інвестиціями капіталу, а також за відсотковим та валютним ризиком.

Про подальші зміни нормативів та методики їх розрахунку Національний банк офіційно повідомляє не пізніше ніж за місяць до введення їх у дію [20].

Національний банк у межах своїх повноважень визначає розміри,

порядок формування та використання резервів банків, інших фінансових установ, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк, для покриття можливих втрат за кредитами, резервів для покриття валютних, відсоткових та інших ризиків банків, цих фінансових установ.

Резерви для покриття можливих фінансових ризиків, а також фонду гарантування вкладів громадян створюються за рахунок доходу до оподаткування відповідно до законодавства України.

Варто наголосити, що Національний банк не має права вимагати від банків виконання операцій та інших дій, не передбачених законами України та нормативними актами Національного банку.

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» державне регулювання діяльності банків здійснюється Національним банком України у таких формах:

1) адміністративне регулювання:

- реєстрація банків і ліцензування їхньої діяльності;
- встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків;
- застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру;
- нагляд за діяльністю банків;
- надання рекомендацій щодо діяльності банків;

2) індикативне регулювання:

- встановлення обов'язкових економічних нормативів;
- визначення норм обов'язкових резервів для банків;
- встановлення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій;
- визначення процентної політики;
- рефінансування банків;
- кореспондентських відносин;
- управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції;

- операцій з цінними паперами на відкритому ринку;
- імпорту та експорту капіталу.

Метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках.

Наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки, їх відокремлені підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків, банківські групи, учасників банківських груп на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог цього Закону щодо здійснення банківської діяльності.

При здійсненні банківського нагляду та нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення Національний банк України має право застосовувати професійне судження.

Професійне судження формується Національним банком України з урахуванням таких принципів:

- рівноцінності сутності та форми (оцінка правочинів, операцій, обставин та подій з точки зору їх суті та форми);
- співмірності (пропорційності) (урахування обставин та умов конкретної ситуації, щодо якої формується професійне судження та приймається відповідне рішення (зокрема, розмір банку, складність, обсяг, види, характер здійснюваних ним операцій, організаційна структура банку, профіль ризику банку, особливості діяльності банку як системно важливого, за наявності такого статусу), діяльність банківської групи, до складу якої входить банк, фінансовий стан банку та власників істотної участі в ньому);
- обґрунтованого сумніву (здійснення додаткової/поглибленої перевірки/аналізу правочинів, операцій, обставин та/або подій, щодо яких формується професійне судження та приймається відповідне рішення, за

наявності обґрунтованого сумніву щодо них);

– комплексного аналізу (дослідження всіх обставин та умов конкретної ситуації при формуванні професійного судження та прийнятті відповідного рішення).

Професійне судження може застосовуватися Національним банком України під час будь-якої оцінки осіб, правочинів, операцій, обставин, подій (як за якісними, так і за кількісними показниками), що здійснюється Національним банком України в межах виконання покладених на нього наглядових функцій (зокрема, оцінки фінансового стану банку, ризиків, притаманних його діяльності, життєздатності бізнес-моделі банку, адекватності капіталу та ліквідності банку ризикам, на які наражається або може наражатися банк, якості корпоративного управління в банку, ефективності систем управління ризиками та внутрішнього контролю, у тому числі у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, впливу ризиків і стрес-факторів на ефективне, надійне та розсудливе управління банком, фінансову стабільність і захист інтересів вкладників та інших кредиторів банку).

Документи, у яких викладене професійне судження, мають бути підписані/затверджені/погоджені/схвалені Головою Національного банку України або уповноваженим(и) на такі дії службовцем(ями) Національного банку України.

Рішення Правління Національного банку України та Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем, прийняті із застосуванням професійного судження, можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Документ, у якому викладене професійне судження, крім рішень Правління Національного банку України та Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем, може бути переглянутий у встановленому Національним банком України порядку

Комітетом з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем за зверненням особи, якої він стосується. Особа має право клопотати про перегляд відповідного документа протягом 15 робочих днів з дня його отримання.

Національний банк України для цілей банківського нагляду має право отримувати від державних органів та інших осіб інформацію, у тому числі конфіденційну, щодо фінансового/майнового стану засновників банку та осіб, що набувають або збільшують істотну участь у банку, їх ділової репутації, джерел походження коштів, що використовуватимуться для формування статутного капіталу банку.

Державні органи та інші особи зобов'язані протягом 20 днів з дня отримання запиту Національного банку України надати йому відповідну інформацію.

При здійсненні банківського нагляду Національний банк України має право вимагати від банків та їх керівників, банківських груп, учасників банківських груп усунення порушень банківського законодавства, виконання нормативно-правових актів Національного банку України для уникнення або подолання небажаних наслідків, що можуть поставити під загрозу безпеку коштів, довірених таким банкам, або завдати шкоди належному веденню банківської діяльності. У разі якщо Національний банк України при здійсненні банківського нагляду дійшов висновку, що система управління ризиками банку є неефективною та/або неадекватною, банк зобов'язаний на вимогу Національного банку України невідкладно розробити та подати на погодження Національному банку України відповідний план заходів, спрямованих на усунення недоліків.

Національний банк України має право запровадити особливий режим контролю за діяльністю банку та призначити куратора банку. Особливий режим контролю є додатковим інструментом банківського нагляду. Під час здійснення особливого режиму контролю за діяльністю банку Національний банк України має право заборонити банку використовувати для розрахунків

прямі кореспондентські рахунки та/або вимагати від банку проведення розрахунків виключно через консолідований кореспондентський рахунок.

Куратор банку має право вимагати виключно в письмовій формі від керівників банку усунення порушень банківського законодавства, виконання нормативно-правових актів Національного банку України, надання письмових пояснень з питань дотримання банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку України, виконання вимог та обмежень у діяльності банку, встановлених Національним банком України, а також щодо проведення банком будь-яких операцій.

Куратор банку має право отримувати згідно з вимогами, встановленими нормативно-правовими актами Національного банку України, від вкладників та інших кредиторів банку інформацію, необхідну для забезпечення контролю за станом виконання банком своїх фінансових зобов'язань.

При здійсненні банківського нагляду Національний банк України може користуватися послугами інших установ за окремими угодами.

У разі відкликання у банку банківської ліцензії Національний банк України повідомляє про це відповідні органи банківського нагляду інших держав, в яких банк мав філії або кореспондентські та інші рахунки [9].

Національний банк України здійснює банківський нагляд у формі інспекційних перевірок та безвізного нагляду (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Форми банківського нагляду в Україні

Сьогодні в Україні запроваджуються дистанційні інспекційні перевірки.

Національний банк України у межах безвиїзного нагляду має право письмово вимагати від банку копії документів, а також письмові пояснення з питань його діяльності. Банк зобов'язаний надавати на письмову вимогу Національного банку України відповідну інформацію та копії документів.

Відповідно до Положення про здійснення Національним банком України безвиїзного банківського нагляду, безвиїзний нагляд – це форма здійснення Національним банком банківського нагляду за дотриманням банками, банківськими групами або іншими особами, які можуть бути об'єктами нагляду Національного банку відповідно до банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку, встановлених економічних нормативів з метою сприяння стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку.

Камеральна перевірка банку – перевірка, яка проводиться під час здійснення безвиїзного банківського нагляду [21].

Безвиїзний банківський нагляд здійснюється підрозділом (підрозділами) Національного банку, до функцій якого (яких) належить здійснення безвиїзного банківського нагляду, відповідно до вимог Закону України «Про Національний банк України» та інших нормативно-правових актів Національного банку, з метою:

1) сприяння фінансовій стійкості та стабільності банківської системи України, захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банків, шляхом:

– здійснення комплексного та об'єктивного аналізу всієї наявної інформації щодо діяльності банку/банківської групи, включаючи інформацію щодо пов'язаних із банком осіб, інформацію, що отримана за результатами зовнішнього аудиту банку, статистичну/фінансову звітність, що подана до Національного банку;

– проведення оцінки рівня ризиків та якості управління ризиками, притаманними діяльності банку, що передбачає проведення оцінки бізнес-

моделі банку, рівня організації корпоративного управління та внутрішнього контролю банку, достатності капіталу банку та достатності ліквідності банку для покриття ризиків, з урахуванням судження, сформованого за результатами безвиїзного нагляду за банком;

- забезпечення контролю за дотриманням банком вимог, обмежень щодо його діяльності, установлених Національним банком;

- забезпечення своєчасного реагування на встановлені порушення вимог банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку, недоліки та негативні тенденції в діяльності банку, включаючи застосування до банку/банківської групи або інших осіб, які можуть бути об'єктами нагляду Національного банку відповідно до законодавства, заходів впливу адекватно вчиненому порушенню, здійсненню ризикової діяльності, застосуванню іноземними державами або міждержавними об'єднаннями або міжнародними організаціями санкцій до банку чи власників істотної участі в банку, що становлять загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку;

- запровадження особливого режиму контролю за діяльністю банку та призначення куратора банку;

2) застосування пропорційного підходу до нагляду, що передбачає концентрацію уваги нагляду на більших за розміром, складніших за структурою або більш ризикових банках, ураховуючи профіль ризику банків і основні напрями їх діяльності;

3) забезпечення своєчасного й ефективного прийняття рішень щодо діяльності банків Правлінням Національного банку або Комітетом з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем, що передбачає дотримання законності, неупередженого ставлення, об'єктивності, достовірності та обґрунтованості таких рішень.

Національний банк здійснює безвиїзний банківський нагляд у таких формах:

1) поточний моніторинг фінансового стану банку та показників

банківської групи з урахуванням ризик-орієнтованого підходу;

2) оцінка банку під час здійснення безвиїзного банківського нагляду на підставі оцінки рівня ризиків та якості управління ризиками;

3) камеральна перевірка банку.

Поточний моніторинг фінансового стану банку та показників банківської групи здійснюється з метою визначення подальших наглядових дій за банком, спрямованих на забезпечення дотримання банком та іншими особами, стосовно яких Національний банк здійснює наглядову діяльність, банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку, встановлених економічних нормативів та сприяння захисту інтересів вкладників і кредиторів банку, на підставі спостереження за змінами у фінансовому стані банку, шляхом:

- нагляду за дотриманням вимог банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку і економічних нормативів;
- контролю за дотриманням банком вимог, обмежень щодо його діяльності, установлених Національним банком;
- аналізу даних статистичної/фінансової звітності банку/банківської групи та інформації, отриманої з інших доступних джерел;
- оцінки впливу ризиків, що притаманні діяльності банку, на фінансову стабільність банку/банківської системи України.

Порядок здійснення поточного моніторингу фінансового стану банківської установи та показників діяльності банківської групи, оформлення результатів моніторингу визначається розпорядчим актом Національного банку України.

Оцінка банку під час здійснення безвиїзного банківського нагляду проводиться з метою оцінки рівня ризиків, що притаманні діяльності банку та загрожують його функціонуванню (життєздатності), оцінки достатності капіталу банку, з урахуванням результатів проведеної Національним банком оцінки стійкості банку, та достатності ліквідності банку для покриття всіх суттєвих ризиків, оцінки якості управління ризиками.

Порядок проведення оцінки банку під час здійснення безвізного банківського нагляду та оформлення результатів оцінки визначається розпорядчим актом Національного банку.

Камеральна перевірка банку під час здійснення безвізного банківського нагляду проводиться з метою:

1) з'ясування/підтвердження:

– факту дотримання/недотримання банком вимог банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку, установлених Національним банком вимог, обмежень щодо діяльності банку, установлених значень економічних нормативів і лімітів відкритої валютної позиції;

– достовірності визначення банком розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, відображення банком у бухгалтерському обліку та звітності операцій банку, наданої банком інформації про пов'язаних із банком осіб та операції з ними;

2) підтвердження/спростування наявності ознак, що можуть свідчити про здійснення банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів.

При здійсненні нагляду за установами, що ведуть банківську діяльність в інших державах, Національний банк України співпрацює з відповідними органами цих держав. Повідомлення, надіслане відповідними органами інших держав, може використовуватися тільки в таких цілях: для перевірки ліцензії установи на право ведення діяльності; для перевірки права на здійснення банківської діяльності.

Національний банк України під час здійснення нагляду співпрацює з іншими державними органами, які здійснюють регулювання ринків фінансових послуг в Україні, та з відповідними органами нагляду за фінансовими установами іноземних держав. Співпраця відбувається на підставі укладених договорів, меморандумів чи в інших формах.

Національний банк України створює та веде Кредитний реєстр з метою

сприяння фінансовій стабільності, здійснення банківського нагляду та управління банками кредитним ризиком у межах реалізації державної політики з питань національної безпеки України в економічній сфері.

В Україні банківське законодавство чітко регламентує всі питання здійснення нагляду за банками та банківськими групами, проте його необхідно вдосконалювати з урахуванням сучасних реалій, розвивати пруденційний банківський нагляд, ризик-орієнтований підхід до наглядових дій. Так, наприклад, максимальне використання дистанційного підходу до банківського нагляду можливе лише після унормування принаймні двох питань. По-перше, надання інспекторам НБУ віддаленого доступу до автоматизованої банківської системи для перегляду та отримання даних. По-друге, банки мають почати вести електронний архів документів або, як мінімум, мати можливість зберігати документи в електронному вигляді.

Національний регулятор має ініціювати законодавчі зміни щодо банківського нагляду для забезпечення його дієвості та конвергенції з міжнародними вимогами банківського нагляду.

1.3 Методичні підходи до оцінювання впливу банківського нагляду на діяльність банків

Провести адекватну й об'єктивну оцінку впливу банківського нагляду на діяльність окремого банку досить складно без певних припущень. Тож, для цілей такого аналізу можна прийняти за релевантні індикатори економічні нормативи, що встановлені регулятором для банків, які діють в Україні, та нагляд за дотриманням яких здійснюється НБУ на постійній і систематичній основі.

Втім, оцінка буде неповною, якщо враховувати лише ці індикатори, тобто економічні нормативи, навіть у динаміці. На додачу до цих індикаторів слід обов'язково зважати на значення та динаміку узагальнюючих показників ефективності роботи банку, що значною мірою залежать від дієвості

банківського нагляду.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» та Закону України «Про банки і банківську діяльність» НБУ встановлює порядок визначення регулятивного капіталу банку, а також такі економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками [20]:

- нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), достатності основного капіталу (Н3);

- нормативи ліквідності: короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ}), коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR);

- нормативи кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), великих кредитних ризиків (Н8), максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9);

- нормативи інвестування: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) і загальної суми інвестування (Н12).

Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників у системі нагляду за діяльністю банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, що банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків [24].

Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1) має становити 200 млн грн.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу

визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарної балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань, зважених за ступенем кредитного ризику після їх зменшення на суму, порядок обрахунку якої регламентовано НБУ.

Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку.

Банку забороняється виплачувати дивіденди чи розподіляти капітал банку в будь-якій формі, якщо така виплата чи розподіл призведе до порушення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу встановлюється для запобігання надмірному перекладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів/вкладників банку.

Під час розрахунку нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу до сумарної балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань, зважених за ступенем кредитного ризику, додається сукупна сума відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами та банківськими металами, мінімальний розмір операційного ризику, помножений на коефіцієнт 10, та виключається величина непокритого кредитного ризику.

Для розрахунку адекватності регулятивного капіталу банку його активи поділяються на групи за ступенем ризику та підсумовуються з урахуванням відповідних коефіцієнтів зваження.

Нормативне значення нормативу Н2 діючих банків має бути не менше ніж 10 відсотків. Для банків, що розпочинають банківську діяльність, цей норматив має становити:

- протягом перших 12 місяців діяльності (з дня отримання ліцензії) – не менше 15 відсотків;

- протягом наступних 12 місяців – не менше 12 відсотків;
- надалі – не менше 10 відсотків.

Основний капітал вважається незмінним і таким, що не підлягає передаванню, перерозподілу та повинен повністю покривати поточні збитки.

Норматив достатності основного капіталу Н3 визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику.

Нормативне значення нормативу достатності основного капіталу Н3 має бути не менше ніж 7 відсотків [25].

Порядок обрахунку економічних нормативів капіталу банку, що використовуватимуться для оцінювання впливу банківського нагляду на діяльність банку, наведено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Алгоритм обчислення економічних нормативів капіталу банків в Україні

Нормативи капіталу	Порядок розрахунку	Нормативне значення
Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1)	Сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються цим Законом України «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правовими актами НБУ	Не менше 200 млн грн
Достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2)	Визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарної балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань, зважених за ступенем кредитного ризику після їх зменшення на суму, порядок обрахунку якої регламентовано НБУ	Не менше ніж 10 відсотків
Достатності основного капіталу (Н3)	Співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику (далі – загальний обсяг ризику).	Не менше ніж 7 відсотків

Норматив короткострокової ліквідності банку (Н6) визначається як співвідношення активів до зобов'язань з кінцевим строком погашення до одного року.

Цей норматив установлює мінімально необхідний обсяг активів для

забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. Нормативне значення нормативу Н6 має бути не менше ніж 60 відсотків.

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) – норматив ліквідності, який установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію (чистий очікуваний відплив грошових коштів).

Нормативні значення коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ}) мають бути не менші ніж: 80 відсотків для коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та 100 відсотків для коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) в іноземній валюті (LCR_{ІВ}) – починаючи з 1 грудня 2019 р. (відповідний алгоритм наведений у табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Алгоритм обчислення економічних нормативів ліквідності банків в Україні

Нормативи капіталу	Порядок розрахунку	Нормативне значення
Норматив короткострокової ліквідності банку (Н6)	Визначається як співвідношення активів до зобов'язань з кінцевим строком погашення до одного року	Не менше ніж 60 відсотків
Коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR _{ВВ})	Банк розраховує коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) щодня як співвідношення високоякісних ліквідних активів до чистого очікуваного відпливу грошових коштів	Не менші ніж 80 відсотків
Коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR _{ІВ})		Не менші ніж 100 відсотків

Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) – норматив ліквідності, який установлює мінімально необхідний рівень стабільного фінансування, достатній для забезпечення фінансування діяльності банку на горизонті один рік. Банк розраховує коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) як співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування (ASF) до обсягу необхідного стабільного фінансування (RSF).

До активних операцій, що пов'язані з кредитним ризиком, належать

операції банку, що пов'язані з наданням клієнтам залучених коштів у тимчасове користування (надання кредитів у готівковій або безготівковій формі, на фінансування будівництва житла та у формі врахування векселів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, операцій репо, фінансового лізингу, будь-якого продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів за такою сумою (відстрочення платежу), розстрочення платежу за продані банком активи) або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування (надання гарантій, порук, акредитивів, акцептів, авалів), а також операції з придбання цінних паперів, дебіторська заборгованість, інші активні банківські операції, уключаючи нараховані за всіма цими операціями доходи [26].

НБУ з метою зменшення банківських ризиків установлює нормативи кредитного ризику, недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку. Банк зобов'язаний мати ефективну політику та процедури для своєчасного виявлення, визначення, моніторингу, звітування, управління та контролю за кредитним ризиком з урахуванням ризику концентрації, які відповідають вимогам нормативно-правового акта Національного банку з питань організації системи управління ризиками.

Банк зобов'язаний мати порядок здійснення операцій із пов'язаними з банком особами для забезпечення належного виявлення, визначення, моніторингу, звітування, управління та контролю за операціями з пов'язаними з банком особами, для запобігання тому, щоб зацікавлена особа (пов'язана із банком особа, в інтересах якої здійснюється операція, або особа, через яку особа, в інтересах якої здійснюється операція, є пов'язаною з банком) не була залучена до процесу надання коштів та контролю за операцією [27].

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що

виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку.

Нормативне значення нормативу Н7 не має перевищувати 25 відсотків.

Норматив великих кредитних ризиків встановлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів.

Кредитний ризик, що прийняв банк на одного контрагента або групу пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб вважається великим, якщо сума всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб, становить 10 відсотків і більше регулятивного капіталу банку.

Норматив великих кредитних ризиків визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків щодо контрагентів, груп пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб до регулятивного капіталу банку. Нормативне значення нормативу Н8 не має перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) встановлюється для обмеження ризику операцій з пов'язаними з банком особами, зменшення негативного впливу операцій з пов'язаними з банком особами на діяльність банку. Норматив Н9 визначається як співвідношення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаних з банком осіб та суми всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаних із банком осіб, до загального розміру капіталу 1-го та 2-го рівнів, зменшеного на балансову вартість певних активів. Нормативне

значення нормативу Н9 не має перевищувати 25 відсотків (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Алгоритм обчислення економічних нормативів кредитного ризику банків в Україні

Нормативи капіталу	Порядок розрахунку	Нормативне значення
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	Визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку	Не має перевищувати 25 відсотків
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	Співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків щодо контрагентів, груп пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб до регулятивного капіталу банку	Не має перевищувати 8-кратний розмір капіталу
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)	Співвідношення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаних з банком осіб та суми всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаних із банком осіб, до загального розміру капіталу 1-го та 2-го рівнів, зменшеного на балансову вартість певних активів	Не має перевищувати 25 відсотків

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з інвестуванням в акції, паї, частки та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи.

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою визначається як співвідношення розміру коштів, які інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою, до статутного капіталу банку. Нормативне значення нормативу Н11 не має перевищувати 15 відсотків.

Норматив загальної суми інвестування встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного із здійсненням банком інвестиційної діяльності. Норматив загальної суми інвестування визначається як співвідношення суми коштів, що інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів будь-якої юридичної особи, до статутного капіталу банку.

Нормативне значення нормативу Н12 для банку в Україні не має

перевищувати 60 відсотків [28].

Таблиця 1.6 – Алгоритм обчислення нормативів інвестування банків

Нормативи капіталу	Порядок розрахунку	Нормативне значення
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11)	Визначається як співвідношення розміру коштів, які інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою, до статутного капіталу банку	Не має перевищувати 15 відсотків
Норматив загальної суми інвестування (Н12)	Співвідношення суми коштів, що інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів будь-якої юридичної особи, до статутного капіталу банку	Не має перевищувати 60 відсотків

До узагальнюючих показників ефективності банківської діяльності, що будуть враховуватися при оцінці впливу нагляду за банками на роботу окремого банку, були віднесені:

- 1) рентабельність активів банку;
- 2) чистий спред;
- 3) чиста процентна маржа.

Отже, узагальнюючим і відносним показником прибутковості банку є рентабельність. Виокремлюють як найважливіші рентабельність активів банку і рентабельність його власного капіталу.

Оскільки зазначені коефіцієнти зростання ефективності будуть перемножуватися для цілей визначення впливу банківського нагляду на діяльність банків, щоб уникнути подвійного врахування рентабельності, вибір був зроблений на користь рентабельності активів, як більш універсального, хоча це не означає, що рентабельність капіталу банку має менше значення для його розвитку.

Рентабельність активів банку показує ефективність використання активів для генерації прибутку від банківської діяльності. Високе значення показника свідчить про ефективну роботу. Визначається цей показник у відсотках:

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сукупні активи}} \times 100. \quad (1.1)$$

Не існує єдиного нормативного значення показника. Необхідно аналізувати його в динаміці, тобто зіставляючи значення різних років за період дослідження. Крім цього, варто порівняти значення показника зі значеннями прямих конкурентів (які мають однаковий розмір суми активів або доходу). Чим вищий показник, тим більш ефективним є весь процес управління, адже показник рентабельності активів формується під впливом всієї банківської діяльності [29].

Чистий спред є традиційним показником прибутковості банку і визначається як різниця між середньозваженими процентами за активами та за пасивами банку [30]:

$$\text{Чистий спред} = \frac{\text{Процентні доходи}}{\text{Підпроцентні активи}} \times 100 - \frac{\text{Процентні витрати}}{\text{Підпроцентні пасиви}} \times 100. \quad (1.2)$$

Чиста процентна маржа банку визначається як відношення різниці між процентними доходами і процентними витратами до активів банку:

$$\text{Чиста процентна маржа} = \frac{\text{Процентні доходи} - \text{Процентні витрати}}{\text{Сукупні активи}} \times 100. \quad (1.3)$$

Коефіцієнт впливу банківського нагляду за економічними нормативами ($K_{БНН}$) визначатиметься як середньоарифметичне значення приведених до співставного вигляду нормативів:

$$K_{БНН} = \frac{\sum_{i=1}^n \Delta E H_i}{n}, \quad (1.4)$$

де $\Delta E H_i$ – приведені до співставного вигляду економічні нормативи (0 –

не дотримується норматив, 0,5 – дотримується з тенденцією до погіршення, 1 – поліпшення в дотриманні нормативу);

n – кількість економічних нормативів, які враховуються.

Треба зазначити, що враховуватимуться нормативи що не змінювалися регулятором упродовж періоду оцінювання. Якщо економічний норматив не дотримувався банком, то значення відповідного показника (ΔEN_i) буде нульовим.

Коефіцієнт впливу банківського нагляду за показниками ефективності ($K_{БНЕ}$) визначатиметься як кубічний корінь добутку темпів зростання фактичних значень цих показників ефективності:

$$K_{БНЕ} = \sqrt[3]{\prod_{i=1}^3 \Delta ПЕ_i}, \quad (1.5)$$

де $\Delta ПЕ_i$ – темпи зростання показників ефективності.

Слід акцентувати увагу, що методичний підхід розроблений для банків, які мають позитивний фінансовий результат. У випадку збитковості методичний підхід має бути модифікованим, щоб від’ємні значення не спотворювали обчислення.

Інтегральний коефіцієнт впливу банківського нагляду на діяльність банку ($KI_{БН}$) визначатиметься просто як добуток двох коефіцієнтів (за економічними нормативами та за показниками ефективності):

$$KI_{БН} = K_{БНН} \times K_{БНЕ}. \quad (1.6)$$

У запропонованому методичному підході до оцінювання впливу банківського нагляду на діяльність банку враховані економічні нормативи, що встановлені регулятором як обов’язкові для банків. У розрахунках застосовуються приведені значення, залежно від дотримання чи

недотримання банком цих нормативів, а також їхніх змін у динаміці. Також беруться до уваги основні узагальнюючі показники ефективності банківської діяльності: рентабельність активів, чистий спред і чиста процента маржа банку в динаміці, тобто за темпами зростання. Добуток двох часткових коефіцієнтів впливу (за економічними нормативами та за показниками ефективності) дає змогу визначити інтегральний коефіцієнт впливу банківського нагляду на діяльність банку.

Висновки до розділу 1

В процесі проведеного дослідження було доведено, що за сучасних умов трансформації економіки України, які постійно змінюються відповідно до світових економічних тенденцій, здійснення регулятором дієвого нагляду за банками має велике значення для забезпечення стабільності банківської системи.

Набуло подальшого розвитку визначення банківського нагляду як систематичних і системних заходів моніторингу й активних дій регулятора банківської діяльності на засадах пруденційного та ризик-орієнтованого підходу, спрямованих на забезпечення дотримання банками чинного законодавства та економічних нормативів для захисту інтересів вкладників і кредиторів окремих банків, банківських груп і досягнення стабільності банківської системи в цілому.

Ключовими компонентами системи банківського нагляду є його мета, основні завдання нагляду за банками, функції банківського нагляду, принципи дієвого нагляду за банками, а також форми здійснення банківського нагляду.

Передумови розвитку дистанційного банківського нагляду мають активізувати роботу щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення банківського регулювання та нагляду на дистанційній основі. Такий підхід відповідає сучасним міжнародним вимогам з банківського

регулювання та нагляду та перебуває в контурі цифрової трансформації в Україні.

В Україні банківське законодавство чітко регламентує всі питання здійснення нагляду за банками та банківськими групами, проте його необхідно вдосконалювати з урахуванням сучасних реалій, розвивати пруденційний банківський нагляд, ризик-орієнтований підхід до наглядових дій.

У запропонованому методичному підході до оцінювання впливу банківського нагляду на діяльність банку враховані економічні нормативи, що встановлені регулятором як обов'язкові для банків. У розрахунках застосовуються приведені значення, залежно від дотримання чи недотримання банком цих нормативів, а також їхніх змін у динаміці. Також беруться до уваги основні узагальнюючі показники ефективності банківської діяльності: рентабельність активів, чистий спред і чиста процента маржа банку в динаміці, тобто за темпами зростання. Добуток двох часткових коефіцієнтів впливу (за економічними нормативами та за показниками ефективності) дає змогу визначити інтегральний коефіцієнт впливу банківського нагляду на діяльність банку.

2 ОЦІНКА ВПЛИВУ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ НБУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ АТ «ПУМБ»

2.1 Загальна організаційна характеристика банку

Акціонерне товариство «Перший український міжнародний банк» засноване 20 листопада 1991 р. Банк розпочав свою діяльність у квітні 1992 р. Банк надає повний спектр банківських послуг, включаючи залучення депозитів і надання кредитів, інвестування в цінні папери, платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, операції з обміну валют, випуск та процесинг операцій з платіжними картками.

Станом на 31 грудня 2019 р. акціонерами АТ «ПУМБ» є «СКМ ФІНАНС» (92,3% акціонерного капіталу), SCM HOLDINGS LIMITED (Кіпр) (7,7% акціонерного капіталу). Фактичний контроль банку здійснює громадянин України Р. Л. Ахметов. Юридична адреса банку: вул. Андріївська, 4, м. Київ, Україна.

АТ «ПУМБ» є універсальним банком, який уже тривалий час працює на українському фінансовому ринку і обслуговує великі та середні підприємства, підприємства малого, середнього бізнесу та приватних осіб.

Банк включено до групи найбільших банківських установ країни згідно з класифікацією Національного банку України [25].

Сьогодні АТ «ПУМБ» входить до ТОП-10 українських банків за ключовими фінансовими показниками, такими як обсяги активів, розмір власного капіталу, обсягу коштів корпоративних клієнтів, кредитного портфелю та обсягів коштів приватних клієнтів та ін. [31].

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [9] та на підставі отриманих від Національного банку України банківських ліцензій та письмових дозволів АТ «ПУМБ» здійснює такі види діяльності:

- приймає вклади (депозити) від юридичних та фізичних осіб;

- відкриває та супроводжує поточні рахунки банків та клієнтів;
- розміщує залучені кошти від свого імені та на власний ризик;
- надає гарантії, поручительства та інші зобов'язання від третіх осіб;
- надає послуги з відповідального зберігання та надання в оренду сейфів для зберігання цінностей та документів;
- випускає, купує, продає і обслуговує чеки, векселі та інші оборотні платіжні інструменти;
- випускає банківські платіжні картки і здійснює операції з використанням цих карток;
- здійснює операції з валютними цінностями;
- здійснює операції купівлі та продажу цінних паперів від свого імені та за дорученням клієнтів;
- емітує власні цінні папери;
- здійснює інвестиції у статутні фонди та акції інших юридичних осіб;
- здійснює депозитарну діяльність і діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Діюча модель корпоративного управління забезпечує високий рівень організації, що підтверджується бездоганною репутацією банку на ринку. В основі діяльності АТ «ПУМБ» лежать ефективні функції контролю і управління ризиками, а також своєчасне реагування на законодавчі зміни [32].

З метою збільшення прибутку та посилення ефективності бізнес-діяльності банк і надалі буде підтримувати та розвивати роздрібний та малий бізнес, нарощувати клієнтську базу, вибудовуючи тривалі довірчі відносини з клієнтами, розширювати мережу банку, проводити реінжиніринг процесів, автоматизувати, підвищувати стабільність та оптимізувати бізнес-процеси.

Для регламентації принципів корпоративного управління в АТ «ПУМБ» відповідно до вимог законодавства України та положень статуту банку, рішенням загальних зборів акціонерів 27.11.2018 р.

затверджено Кодекс корпоративного управління.

В процесі своєї діяльності банк дотримується і втілює у щоденну практику визначені основні принципи корпоративного управління, такі як:

1) чесність, добросовісність та повага у відносинах із власниками (акціонерами) та інвесторами, а також постійна готовність забезпечувати належний захист їх інтересів та максимізацію їх добробуту;

2) уникнення необґрунтовано складних та надміру витратних процедур реалізації прав акціонерів банку, з дотриманням при цьому вимог законодавства України та статуту банку;

3) рівне ставлення до всіх акціонерів, включаючи чесне ведення справ з міноритарними акціонерами;

4) визначення стратегічних цілей діяльності банку та контроль за їх реалізацією;

5) впровадження якісної та ефективної системи управління банком;

6) підзвітність правління загальним зборам акціонерів та наглядовій раді банку, яка здійснює контроль за діяльністю правління;

7) визначення стандартів, правил і норм корпоративної поведінки для всіх працівників банку, а також процедури інформування про неналежну поведінку, в тому числі шахрайство чи корупцію, згідно з впровадженим в банку Кодексом корпоративної етики, який відображає ключові принципи і стандарти роботи банку;

8) ефективне управління комплаєнс-ризиком та іншими ризиками, на які наражається у своїй діяльності банк, а також ситуаціями конфлікту інтересів з метою захисту інтересів його вкладників, клієнтів, контрагентів, власників (акціонерів) і працівників у відповідності до впроваджених у банку внутрішніх процедур;

9) прозорість діяльності банку, яка забезпечується шляхом своєчасного розкриття точної, об'єктивної, а також суттєвої інформації щодо діяльності банку;

10) відповідальність, що полягає у визнанні банком прав усіх

заінтересованих осіб, які закріплені за ними законодавством України, а також націленості банку на взаємовигідне співробітництво з такими особами з метою забезпечення розвитку та фінансової стабільності банку.

Станом на 31 грудня 2019 р. банк мав 6 регіональних центрів та 202 відділення в Україні (на 31 грудня 2018 р. – 6 регіональних центрів і 175 відділень в Україні). Динаміка кількості відділень, кадрова забезпеченість банківської діяльності та зростання фонду оплати праці проаналізовані в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Кадрова забезпеченість відділень АТ «ПУМБ» і динаміка фонду оплати праці за 2017-2019 рр.

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення, +/-	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. від 2018 р.	2019 р. від 2017 р.
Кількість відділень банку	158	175	202	27	44
Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	5686	6638	7133	495	1447
Зовнішні сумісники, осіб	2	3	16	13	14
Працівники за цивільно-правовими договорами, осіб	127	315	589	274	462
Фонд оплати праці, тис. грн	734552,8	1478333,0	1973015,0	494682,0	1238462,2

Отже, чисельність працівників АТ «ПУМБ» протягом звітнього періоду, а саме 2019 р. збільшилась на 495 чоловік. Збільшення чисельності працівників загалом пов'язана з відкриттям нових відділень банку. За весь період аналізу кількість відділень збільшилась на 44, що є нетиповим для банківської діяльності в сучасних умовах, адже більшість банків згортають свою мережу, надаючи перевагу дистанційній роботі з клієнтами [33].

В порівнянні з попереднім 2018 р. загальний фонд оплати праці збільшився на 494682,0 тис. грн. Збільшення фонду оплати праці відповідає збільшенню чисельності персоналу та збільшенню посадових окладів працівників банку, яке відбулось протягом звітнього періоду (рис. 2.1).

Слід зазначити, що кадрова програма АТ «ПУМБ», спрямована на

забезпечення рівня кваліфікації його працівників операційним потребам банківського бізнесу. В 2019 р. банк продовжив реалізацію стратегії навчання.

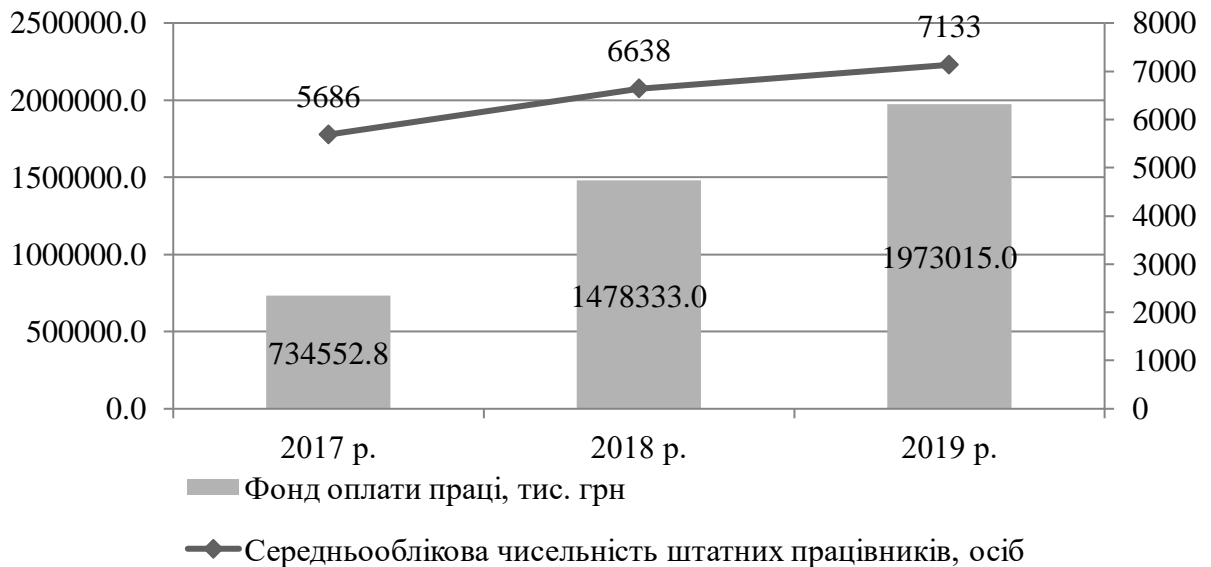

Рисунок 2.1 – Зростання середньооблікової чисельності штатних працівників і загального фонду оплати праці в АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр.

Окрема увага приділяється розвитку у керівників підрозділів банку навичок ефективного менеджменту. Так, керівники банку протягом 2019 р. проходили навчання в багатомодульній програмі розвитку керівників «Школа менеджменту». Розроблено та запущено новий модуль-тренінг «Зворотній зв'язок». У 2019 р. програма розвитку налічує 7 модулів тренінгів для керівників.

Також АТ «ПУМБ» прагне лишатися одним із провідних гравців банківського ринку України, перш за все, за якістю надаваних послуг, інноваційністю та технологічністю, забезпечивши при цьому кращий в галузі економічний ефект для акціонерів з точки зору зростання вартості бізнесу і повернення на інвестований капітал.

Сьогодні АТ «ПУМБ» є універсальним банком національного масштабу, що пропонує передові фінансові продукти та послуги як

юридичним, так і фізичним особам. Банк веде прозорий бізнес і цінує свою репутацію. Головним принципом роботи АТ «ПУМБ» є максимальна концентрація на клієнтів і глибоке розуміння їх потреб, а також побудова структури бізнесу згідно з кращими міжнародними стандартами [32].

Відповідно до стратегії розвитку банк здійснює заходи щодо поліпшення системи управління бізнесом, підвищення ефективності бізнес-процесів. Важливим компонентом внутрішніх змін буде підвищення кваліфікації співробітників банку. Реалізація проектів із внутрішнього вдосконалення банку має на меті підтримати розвиток комерційної діяльності, скоротити операційні витрати та забезпечити жорсткий контроль різноманітних ризиків.

АТ «ПУМБ» є інноваційним банком, готовим випереджати ринок за технологічністю. Банк впроваджує нові продукти і процеси в обслуговуванні клієнтів, використовуючи як традиційні, так і альтернативні канали надання фінансових продуктів і послуг. При цьому АТ «ПУМБ» вдосконалює якість сервісу і розробляє індивідуальні рішення для клієнтів, що дає змогу збільшити частку ринку в кожному з продуктових і клієнтських сегментів. Розвиток даного напрямку націлений на досягнення поставлених стратегією бізнес-завдань і підтримку змін до моделі управління, які вимагають впровадження нових сучасних механізмів і якісно іншого рівня управлінської інформації.

Витрати на розробки у 2019 р. спрямовані на реалізацію затвердженої стратегії зростання АТ «ПУМБ» на українському банківському ринку.

Основними критеріями успіху для банку є виконання планових показників: по кількості клієнтів, які активно здійснюють операції з банком, по задоволеності клієнтів від банківського сервісу, частка проблемного кредитного портфелю, рентабельності власного капіталу та рівня чистого прибутку. Банк на регулярній основі здійснює оперативний моніторинг по виконанню поставлених цілей та впроваджує найкращі стандарти банківської практики для їх реалізації.

Клієнтами АТ «ПУМБ» є значна кількість приватних осіб та підприємств різних галузей економіки. Вагому роль у розширенні клієнтської бази відіграє картковий бізнес.

Банк є принциповим членом міжнародних платіжних систем Visa і MasterCard та працює на власному процесинговому центрі, за допомогою якого обслуговує значну кількість карток інших вітчизняних банків. Наявність широко розгалуженої мережі власних банкоматів і приналежність банку до фінансово-промислової групи сприяють залученню великої кількості підприємств на обслуговування за зарплатними проектами.

Ресурсна база АТ «ПУМБ» диверсифікована за джерелами залучення (клієнтські кошти, кошти, залучені на міжнародних ринках, кошти, залучені від вітчизняних банків тощо) та за основними контрагентами, клієнтський депозитний портфель – за основними вкладниками, а кошти суб'єктів господарювання – за видами економічної діяльності. Зазначене нівелює чутливість до ризику ліквідності.

Банк вчасно та у повному обсязі виконує зобов'язання перед кредиторами. В 2019 р. було повернуто кошти субординованого боргу. Зазначене зменшило боргове навантаження на банк [25].

АТ «ПУМБ» є універсальним банком. Лівову частку кредитного портфелю займають корпоративні клієнти, частка роздрібного бізнесу складає приблизно третину клієнтського кредитного портфеля. За строками користування кредитними коштами переважають короткострокові кредити, за цільовим спрямуванням – кредити у поточну діяльність. Диверсифікація корпоративного кредитного портфеля банку за видами економічної діяльності є прийнятною. Впроваджуючи інноваційні технології у бізнес-процеси і обслуговування клієнтів, АТ «ПУМБ» підтримує «зелені» стандарти та робить свій внесок у збереження навколишнього середовища.

Рейтинги банку, зокрема забезпечують ефективну двосторонню комунікацію з інвесторами, акціонерами та партнерами, що дає можливість інформувати один одного про зміни, які відбуваються в стратегії, та спільні

бізнес-проекти (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Поточні рейтинги АТ «ПУМБ»

Рейтингові агентства та рейтинги	Значення	
Рейтингове агентство «Fitch Ratings»		
Довгостроковий рейтинг РДЕ в іноземній та національній валюті	B	Stable
Короткостроковий рейтинг РДЕ в іноземній та національній валюті	B	
Довгостроковий рейтинг за національною шкалою	AA-(ukr)	Stable
Рейтинг стійкості	b	
Рейтингове агентство «Credit-Rating»		
Кредитний рейтинг	uaAAA	Positive
Рейтинг надійності банківських депозитів	5	

З аналізу даних табл. 2.2 видно, зокрема, що незалежне рейтингове агентство «Credit-Rating» оголосило про підвищення довгострокового кредитного рейтингу АТ «ПУМБ» до рівня uaAAA. Прогноз рейтингу – стабільний. Агентство також підтвердило рейтинг надійності депозитів банку на рівні «5» (найвища надійність). Динаміку рейтингів банку від рейтингового агентства «Credit-Rating» наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка рейтингів АТ «ПУМБ» від незалежного рейтингового агентства «Credit-Rating»

Дія щодо рейтингу позичальника	Дата рейтингу	Рейтинг	Прогноз
Підтвердження	17 березня 2020 р.	uaAAA	Стабільний
Підвищення зі зміною прогнозу	30 липня 2019 р.	uaAAA	Стабільний
Підтвердження зі зміною прогнозу	14 березня 2019 р.	uaAA+	Позитивний
Підвищення	28 серпня 2018 р.	uaAA+	Стабільний
Підтвердження	27 березня 2018 р.	uaAA-	Стабільний
Підтвердження	21 вересня 2017 р.	uaAA-	Стабільний
Підтвердження	28 березня 2017 р.	uaAA-	Стабільний

Також провідна міжнародна рейтингова агенція «Fitch Ratings» присвоїла АТ «ПУМБ» довгострокові рейтинги дефолту емітента (РДЕ) в іноземній і національній валюті на рівні «B» зі стабільним прогнозом.

Даний рейтинг підтверджує високий рівень кредитоспроможності

банку та слугує індикатором його надійності. Рейтинг АТ «ПУМБ» обмежений рейтингом України, який знаходиться на рівні «В».

Крім того, рейтингова агенція «Fitch Ratings» присвоїла АТ «ПУМБ» національний довгостроковий рейтинг «AA- (ukr)», що відображає відносну кредитоспроможність банку порівняно з українськими аналогами.

Так, Fitch відзначає, що АТ «ПУМБ» є найбільшим приватним банком з українським капіталом. Згідно з даними НБУ, станом на 1 жовтня 2019 р. за розміром активів банк займає 7 місце серед 76 банків України [34].

АТ «ПУМБ» увійшов одразу до кількох категорій щорічного рейтингу «ТОП-100. Рейтинги найбільших» за версією delo.ua. Так, банк серед 50 українських банків став п'ятим за дохідністю за 9 місяців 2018 р. Крім того, банк зайняв сьому сходинку за таким показниками, як обсяг активів, об'єм депозитного портфелю та об'єм кредитного портфелю.

Загалом у рейтингу розглядалося 50 українських банків. У всіх категоріях до першої десятки потрапили банки з державним капіталом та комерційні банки з закордонним капіталом. АТ «ПУМБ» – єдиний комерційний банк з українським капіталом, що увійшов до десятки лідерів.

Також АТ «ПУМБ» увійшов в ТОП-10 банків рейтингу якості управління репутацією «Репутаційні активісти». Банк утримує лідируючі позиції у щорічному рейтингу «50 провідних банків України», який складає редакція видання Financial Club. АТ «ПУМБ» у рейтингу «ВСЕМОЖУ» підтвердив свою позицію ТОП-2 кращих банківських роздрібних продуктів у категорії «Кредитні картки». Відразу три продукти банку АТ «ПУМБ» стали лідерами рейтингу FinAwards 2019 від провідних фінансових порталів України – Minfin.ua і Finance.ua. Кредит ВСЕЯСНО став лідером онлайн-замовлень. Кредит ВСЕЯСНО отримав нагороду найкращий кредит готівкою. А картка ВСЕМОЖУ стала лідером онлайн-замовлень.

Також банк увійшов до ТОП-3 рейтингу банків за версією порталу Мінфін, які видали найбільший обсяг кредитів населенню за 11 місяців 2019 р. АТ «ПУМБ» увійшов до ТОП-20 найнадійніших банків України

згідно рейтингу надійності банків, яке проводило видання «Новий час» спільно з інвестиційною компанією Dragon Capital.

За версією щорічної премії PaySpace Magazine Awards-2019 Інтернет-банкінг ПУМБ Online визнаний одним з кращих в сегменті. Інтернет-банкінг отримав другий рік поспіль срібло в номінації «Кращий інтернет-банкінг в Україні».

АТ «ПУМБ» увійшов до ТОП-3 рейтингу журналу «БІЗНЕС» (2019) у номінації «Краща цінова пропозиція для підприємців», а сервіс банку «Валютні торги» увійшов до ТОП-50 Інновацій фінансової сфери за версією журналу «БІЗНЕС» (2019). Банк зайняв 1-е місце у номінації «Найкращий банк для бухгалтера» у рамках національної премії «Вибір бухгалтера» від ЛІГА:ЗАКОН (2019). «ПУМБ Online для підприємців» увійшов до рейтингу ТОП-20 «Business Online Banking» серед банків СНД та Кавказу за версією міжнародної асоціації «SME Banking Club» (2019) [35].

Банк продовжує розвивати інноваційні сервіси і піклуватися про зручність і комфорт своїх клієнтів. У 2019 р. АТ «ПУМБ» випустив нову картку для будь-яких виплат – ВСЕКАРТА, що здатна поєднати/замінити будь-які зарплатні, соціальні, пенсійні, особисті картки клієнта в одну картку. Ця картка визнана кращою карткою на ринку за підсумками FinAwards 2020.

Банк реалізував можливість оформлення розстрочки на будь-які покупки по кредитній картці ВСЕМОЖУ в месенджері VIBER, що полегшило фінансові розрахунки населення.

АТ «ПУМБ» поновив випуск ексклюзивних в Україні метало-керамічних карток для VIP клієнтів на базі MasterCard World Elite.

В 2019 р. банк запустив пілот щодо обслуговування клієнтів у відділеннях банку на смартфонах, що покращило та пришвидшило сервіс обслуговування на відділеннях.

Банк приєднався до системи дистанційної ідентифікації громадян для надання адміністративних послуг BankID від НБУ.

Мобільний додаток ПУМБ online продовжує змінюватися на користь

наших клієнтів. Так, в 2019 році Банк реалізував можливість оплати різноманітних послуг, таких як комунальних, за послуги Інтернет, ТБ, моб.тел. тощо. Також були додані push-повідомлення для зручності сповіщення самих клієнтів.

Одним з пріоритетів роботи АТ «ПУМБ» залишається розвиток продуктів і послуг для підприємств малого та середнього бізнесу.

Місією АТ «ПУМБ» є надання клієнтам високоякісних банківських послуг, бездоганного сервісу, що постійно вдосконалюється, та індивідуального підходу. Банківська установа постійно вдосконалює бізнес-процеси, впроваджує найновіші технологічні рішення, підвищує рівень сервісу та якість продуктів. Банк постійно прагне підвищення якості послуг, що надаються клієнтам.

Отже, цілі банківської діяльності АТ «ПУМБ» на найближчі роки: посилювати ефективність свого бізнесу; працювати над збільшенням чистого прибутку та підвищенням якості кредитного портфеля банку; підтримувати та розвивати роздрібний та малий бізнес; нарощувати клієнтську базу, вибудовуючи тривалі довірчі відносини з клієнтами банку; розширювати мережу банку; розвивати дистанційні канали обслуговування; проводити реінжиніринг процесів (автоматизувати, прискорювати, підвищувати стабільність та оптимізувати); вдосконалювати та впроваджувати інноваційні банківські продукти; будувати сучасний універсальний банк, щоб про нього знав кожен українець.

Ключові напрями АТ «ПУМБ» у сфері сталого розвитку:

- навчання та розвиток співробітників;
- підвищення якості продуктів та послуг банку;
- розвиток бізнес-середовища;
- підвищення фінансової грамотності населення;
- управління ризиками;
- корпоративне волонтерство.

Таким чином, у 2019 р. інвестиції банку в модернізацію бізнесу склали

понад 429 млн грн, а соціальні інвестиції – в підвищення безпеки праці співробітників і їх розвиток, підвищення якості продукції та послуг банку, розвиток бізнес-середовища та підвищення фінансової грамотності українців – склали понад 61,3 млн грн. За 2019 р. АТ «ПУМБ» перерахував у бюджет понад 1,5 млрд грн податків.

2.2 Оцінювання в динаміці балансових показників і фінансових результатів АТ «ПУМБ»

Динамічний аналіз фінансово-економічних показників АТ «ПУМБ» доцільно розпочати з оцінювання динаміки його активів (табл. 2.4).

Інформація для аналізу, в основному, використана зі звітів банку про фінансовий стан за період з 2017 р. по 2019 р. (додаток А).

Таблиця 2.4 – Загальний аналіз активів АТ «ПУМБ» за період 2017-2019 рр.

Показники	Станом на 31 грудня, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
Грошові кошти та їх еквіваленти	2678005	9040607	9671645	6993640	261,15
Заборгованість інших банків	5547316	1440447	1067864	-4479452	-80,75
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	162887	93200	39311	-123576	-75,87
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	10233489	9360514	8890820	-1342669	-13,12
Кредити клієнтам	25427064	27244297	32886479	7459415	29,34
Інші активи	699503	631513	658445	-41058	-5,87
Основні засоби	1253795	1415623	1583991	330196	26,34
Інвестиційна власність	149347	71876	94309	-55038	-36,85
Нематеріальні активи	300003	320632	279641	-20362	-6,79
Право користування активами	12385	246482	264713	252328	2037,37
Всього активів	46463794	49865191	55437218	8973424	19,31

З аналізу даних табл. 2.4 видно, що сукупні активи АТ «ПУМБ» за весь період аналізу зросли на 8973424 тис. грн або на 19,31%, а кредити клієнтам, які мають у структурі активів найбільшу питому вагу, збільшилися на 29,34% (рис. 2.2).

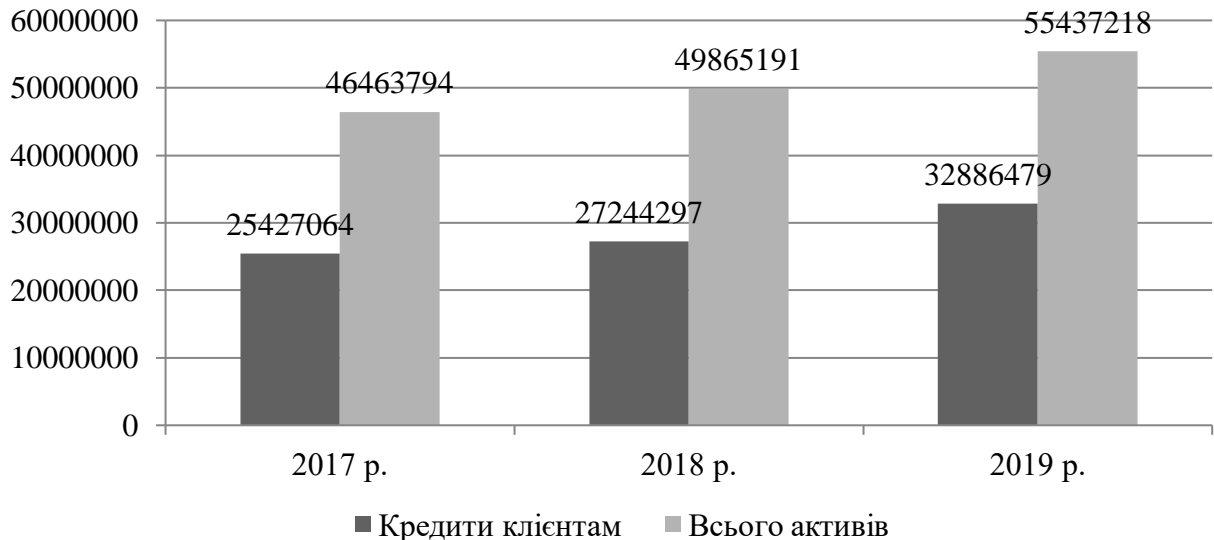

Рисунок 2.2 – Зростання сукупних активів і кредитного портфеля банку за період з 2017 р. по 2019 р., тис. грн

Протягом 2019 р. було повністю погашено 9601374 тис. грн кредитів клієнтів (2018 р. – 8967294 тис. грн), що залишалися на балансі АТ «ПУМБ» станом на 1 січня 2019 р., резерв під такі кредити станом на 1 січня 2019 р. складав 458199 тис. грн (2018 р. – 284842 тис. грн).

Використання резерву за 2019 р. становило 2079022 тис. грн, включаючи відшкодування боргу за рахунок продажів кредитів в сумі 365761 тис. грн.

Сума заборгованості за кредитними договорами за фінансовими активами, які були списані протягом року, що закінчився 31 грудня 2019 р., і щодо яких банк продовжує свою діяльність зі стягнення заборгованості, становить 1065384 тис. грн.

Кредитний портфель АТ «ПУМБ», враховуючи, що він має найбільшу питому вагу в структурі активів банку, окремо проаналізований у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз кредитного портфеля АТ «ПУМБ» за період з 2017 р. по 2019 р.

Показники	Станом на 31 грудня, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
Кредити корпоративним клієнтам	25324687	24937942	24746211	-578476	-2,28
Фінансовий лізинг	0	116410	611334	611334	×
Очікувані кредитні збитки	-5501375	-6146422	-4159463	1341912	-24,39
Всього кредитів корпоративним клієнтам за вирахуванням очікуваних кредитних збитків	19823312	18907930	21198082	1374770	6,94
Кредити фізичним особам	7848921	11562217	15189459	7340538	93,52
Споживчі кредити	4804444	7018902	7606758	2802314	58,33
Кредитні картки та овердрафти	1163980	3383048	6635511	5471531	470,07
Іпотечне кредитування	129546	1002623	803516	673970	520,26
Автокредитування	1750951	157644	143674	-1607277	-91,79
Очікувані кредитні збитки	-2245169	-3225850	-3501062	-1255893	55,94
Всього кредитів фізичним особам за вирахуванням очікуваних кредитних збитків	5603752	8336367	11688397	6084645	108,58
Всього кредитів клієнтам	25427064	27244297	32886479	7459415	29,34

За проаналізований період банк дещо скоротив суму кредитів корпоративному бізнесу, а саме на 578476 тис. грн, що в процентному вираженні становить 2,28%. Натомість, у 2017 р. не використовувався такий інструмент, як фінансовий лізинг, а вже починаючи з 2018 р. АТ «ПУМБ» почав нарощувати його обсяги щодо фінансування корпоративних клієнтів.

За кредитами корпоративному бізнесу очікувані кредитні збитки зменшилися, проте за кредитами фізичним особам вони суттєво зросли, щоправда кредити населенню також збільшилися майже вдвічі, найбільшими темпами зростало іпотечне кредитування, автокредитування навпаки зменшилося.

В цілому кредити банку зросли за 2017-2019 рр. на 29,34% або 7459415 тис. грн (рис. 2.3).

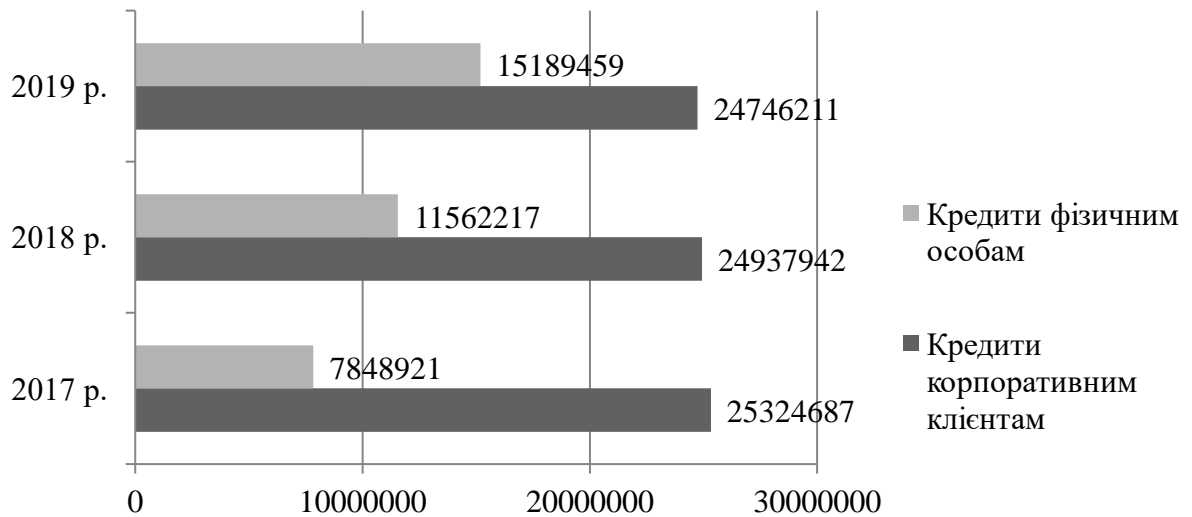

Рисунок 2.3 – Динаміка кредитів корпоративним клієнтам і фізичним особам (без урахування очікуваних кредитних збитків) АТ «ПУМБ», тис. грн

Управління якістю кредитного портфелю здійснюється шляхом використання банком системи внутрішніх кредитних рейтингів позичальників. Це забезпечує цілеспрямоване управління відповідними ризиками та порівняння кредитних ризиків за всіма напрямками діяльності, географічними регіонами та продуктами [36].

Система рейтингів АТ «ПУМБ» ґрунтується на різних видах фінансового аналізу, та в поєднанні з обробленою ринковою інформацією вони являють собою основу для оцінки ризику контрагента. Всі внутрішні рейтинги ризиків формуються спеціально для різних категорій і створюються згідно з рейтинговою політикою банку. Відповідні рейтинги ризиків регулярно аналізуються та оновлюються.

При визначенні рейтингу позичальника – юридичної особи АТ «ПУМБ» використовує рейтинг, який розраховується за допомогою внутрішньої рейтингової моделі.

З-поміж інших в АТ «ПУМБ» присутня стратегія управління кредитним ризиком у вигляді видачі коротких кредитів позичальникам з рейтингами нижче середнього з подальшим прийняттям рішення про продовження кредитування у разі позитивної платіжної дисципліни.

Станом на 31 грудня 2019 р. валова балансова вартість кредитів у розмірі 9437473 тис. грн, виданих 20 найбільшим позичальникам банку, становила 23% кредитного портфелю до вирахування резервів (на 31 грудня 2018 р. – сукупна сума кредитів у розмірі 10343501 тис. грн, виданих 20 найбільшим позичальникам банку, становила 28% кредитного портфелю до вирахування резервів).

Банк проводить операції кредитування в Україні. Здатність позичальників погасити заборгованість за кредитами залежить від ряду факторів, у тому числі від загального фінансового стану позичальника та стану української економіки [37].

В наступній табл. 2.6 проведено аналіз усіх зобов'язань банку.

Таблиця 2.6 – Горизонтальний аналіз зобов'язань АТ «ПУМБ» за період з 2017 р. по 2019 р.

Показники	Станом на 31 грудня, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
Заборгованість перед Національним банком України	0	1002	0	0	×
Заборгованість перед іншими банками	865004	697452	934276	69272	8,01
Кошти клієнтів	37194276	39780153	42752593	5558317	14,94
Випущені депозитні сертифікати	2113401	832460	0	-2113401	-100,00
Зобов'язання з оренди	0	267402	294619	294619	×
Поточне зобов'язання з податку на прибуток	0	62242	140298	140298	×
Відстрочене податкове зобов'язання	0	15636	26433	26433	×
Інші зобов'язання	996732	1402830	2221622	1224890	122,89
Субординований борг	489656	488145	0	-489656	-100,00
Всього зобов'язань	41659069	43547322	46369841	4710772	11,31

Сукупні зобов'язання АТ «ПУМБ» зросли не так суттєво, як його загальні активи, що може опосередковано свідчити про підвищення

фінансової стійкості та рівня достатності капіталу банківської установи. Так, зобов'язання за період аналізу зросли на 4710772 тис. грн або 11,31%.

За період аналізу також суттєво змінилася структура банківських зобов'язань, яка була найбільш диверсифікованою в 2018 р., а в попередньому 2017 р. АТ «ПУМБ» використовував найменшу кількість джерел зовнішнього фінансування своєї діяльності.

На рис. 2.4 чітко простежується, що кошти клієнтів є основним джерелом залучених банком фінансових ресурсів.

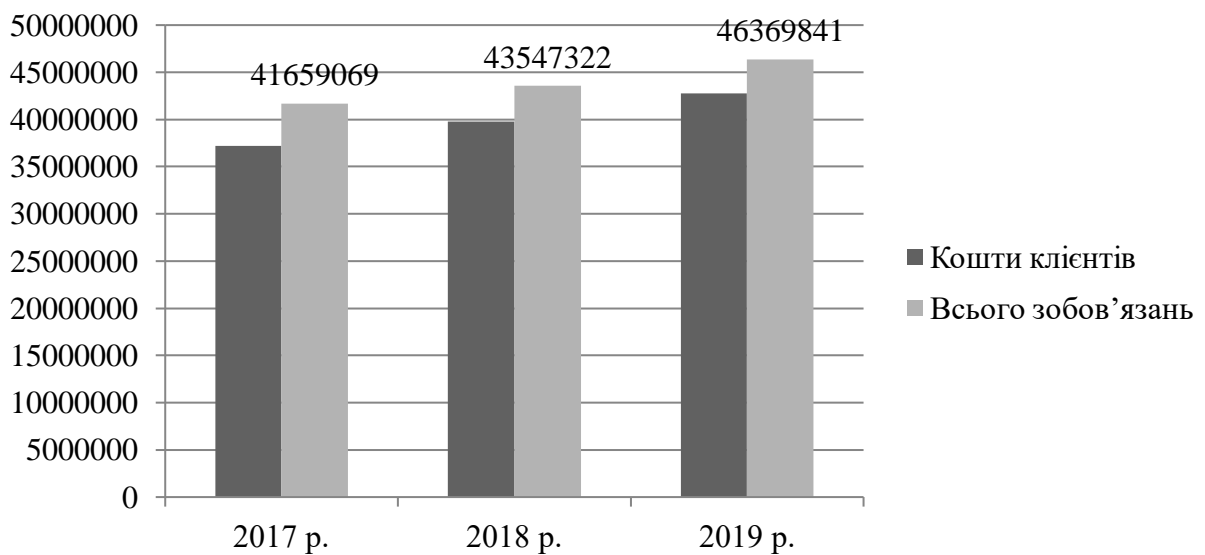

Рисунок 2.4 – Співвідношення зростання сукупних зобов'язань банку та коштів його клієнтів за 2017-2019 рр., тис. грн

Станом на 31 грудня 2019 р. розміщені в АТ «ПУМБ» депозити 10 найбільших клієнтів у сумі 2541550 тис. грн становили 6% коштів клієнтів (на 31 грудня 2018 р. – 4337735 тис. грн становили 11%).

Також станом на 31 грудня 2019 р. до складу коштів клієнтів входять депозити у сумі 728975 тис. грн і 141526 тис. грн (на 31 грудня 2018 р. – 381586 тис. грн і 76498 тис. грн відповідно), що являють собою забезпечення кредитів клієнтам та зобов'язань з надання кредитів відповідно. Крім того, 686232 тис. грн (на 31 грудня 2018 р. – 712863 тис. грн) утримуються в якості забезпечення зобов'язань за імпорнтними акредитивами, гарантіями та

авалюванням векселів.

Станом на 31 грудня 2019 р. випущені депозитні сертифікати відсутні (31 грудня 2018 р. – балансова вартість складала 832460 тис. грн).

У 2019 р. АТ «ПУМБ» на підставі рішення Національного банку України було здійснено дострокове погашення субординованого боргу в повному обсязі. Станом на 31 грудня 2019 р. затверджений та зареєстрований акціонерний капітал АТ «ПУМБ» складається з 14323880 простих акцій номінальною вартістю 230 грн за акцію. Всі акції мають рівні права при голосуванні. Станом на 31 грудня 2019 р. усі акції були повністю оплачені та зареєстровані.

Резервний фонд банку створюється відповідно до статуту та вимог законодавства України до досягнення 25 відсотків розміру регулятивного капіталу станом на початок кожного року. Розмір відрахувань до резервного фонду становить не менш як 5 відсотків суми щорічного прибутку банку. Резервний фонд формується на покриття загальних банківських ризиків, включаючи майбутні збитки та інші непередбачені збитки за всіма статтями активів та позабалансових зобов'язань [29].

Таблиця 2.7 – Аналіз власного капіталу АТ «ПУМБ»

Показники	Станом на 31 грудня, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
Акціонерний капітал	3294492	3294492	3294492	0	0,00
Емісійний дохід	101660	101660	101660	0	0,00
Резерв переоцінки основних засобів	484116	474735	456914	-27202	-5,62
Резерв переоцінки цінних паперів	69293	-24753	122303	53010	76,50
Резервний фонд	1475430	1475430	1475430	0	0,00
Нерозподілений прибуток	-620266	996305	3616578	4236844	-683,07
Всього власного капіталу	4804725	6317869	9067377	4262652	88,72

Власний капітал АТ «ПУМБ» суттєво зріс за період аналізу, так зростання відбулося на 4262652 тис. грн або 88,72%.

В основному за рахунок покриття збитку минулих років у 2017 р., подальшого нарощення нерозподіленого прибутку та збільшення резервів переоцінки цінних паперів (рис. 2.5).

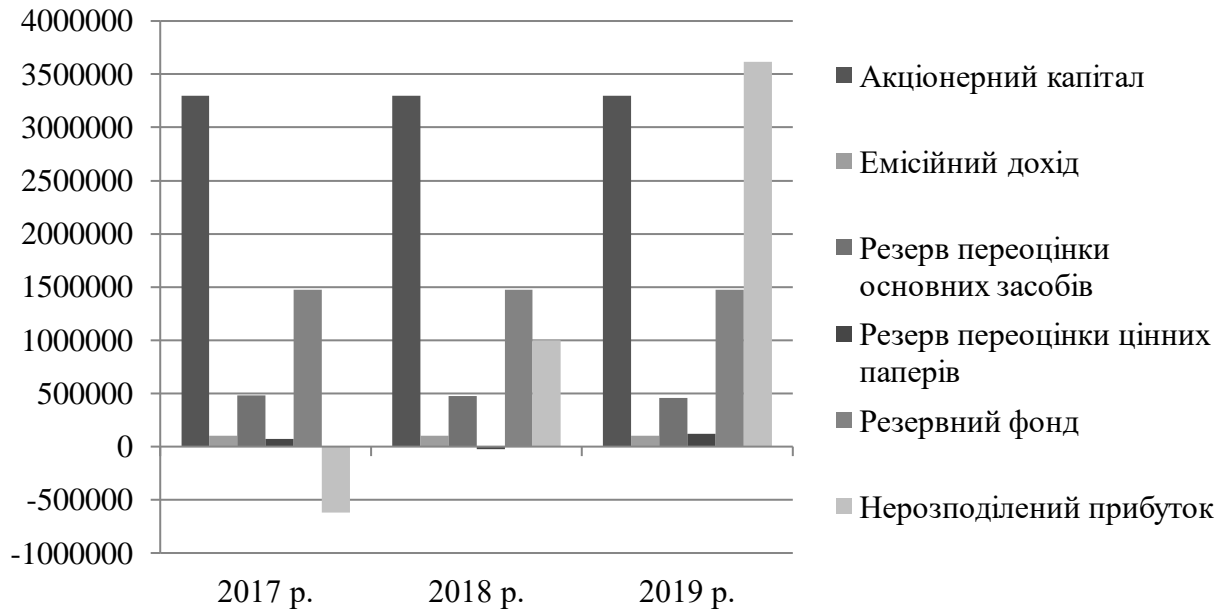

Рисунок 2.5 – Динаміка складових власного капіталу банку за період з 2017 р. по 2019 р., тис. грн

У цілому виявлені тенденції зміни фінансово-економічних показників банку є позитивними, проте більш об'єктивні висновки можна сформулювати, проаналізувавши його фінансові результати.

Процентні доходи і процентні витрати банку визнаються в прибутку або збитку з використанням методу ефективного відсотка. Ефективна ставка відсотка – це ставка, за якою розрахункові майбутні грошові виплати або надходження протягом очікуваного терміну дії фінансового інструмента дисконтуються точно до: валової балансової вартості фінансового активу; або амортизованої собівартості фінансового зобов'язання [38].

В табл. 2.8 проаналізовані процентні доходи та витрати банку.

При розрахунку ефективної ставки відсотка для фінансових інструментів, які не є кредитно-знеціненими активами, АТ «ПУМБ» оцінює майбутні грошові потоки з урахуванням всіх контрактних умов фінансових

інструментів, але не очікувані кредитні збитки.

Таблиця 2.8 – Аналіз процентних доходів і витрат АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр.

Показники	Значення, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
Процентні доходи					
Кредити клієнтам	4030356	4909735	6539506	2509150	62,26
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, та депозитні сертифікати, класифіковані як грошові кошти та їх еквіваленти	1045948	1283907	1020740	-25208	-2,41
Кошти в інших банках	69701	130990	102705	33004	47,35
Разом процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	5146005	6324632	7662951	2516946	48,91
Фінансовий лізинг корпоративним клієнтам	0	10182	86946	86946	×
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	32082	30740	32063	-19	-0,06
Всього процентних доходів банку	5178087	6365554	7781960	2603873	50,29
Процентні витрати					
Строкові депозити	-1300943	-1759547	-1762097	-461154	35,45
Поточні рахунки	-421867	-448077	-651557	-229690	54,45
Зобов'язання з оренди	0	-45167	-49146	-49146	×
Заборгованість перед іншими банками	-6675	-10543	-18959	-12284	184,03
Заборгованість перед Національним банком України	0	-2	-5371	-5371	×
Субординований борг	-53242	-52832	-3237	50005	-93,92
Випущені депозитні сертифікати	-10812	-3002	-820	9992	-92,42
Випущені єврооблігації	-359666	-132230	0	359666	-100,00
Інші позикові кошти	-243	-79	0	243	-100,00
Всього процентних витрат	-2153448	-2451479	-2491187	-337739	15,68
Чисті процентні доходи	3024639	3914075	5290773	2266134	74,92

Для фінансових активів, що є кредитно-знеціненими, розраховується відкоригована на кредитний ризик ефективна ставка відсотка з використанням оцінених майбутніх грошових потоків, включаючи очікувані кредитні збитки.

Загальна величина процентних доходів АТ «ПУМБ» за період аналізу збільшилася на 2603873 тис. грн або 50,29%. Основними чинниками були зростаючі процентні надходження від кредитів клієнтів і коштів інших банків. Процентні витрати збільшилися не так суттєво – всього на 15,68% (рис. 2.6). Унаслідок цих змін чисті процентні доходи банківської установи зросли на 2266134 тис. грн або 74,92%.

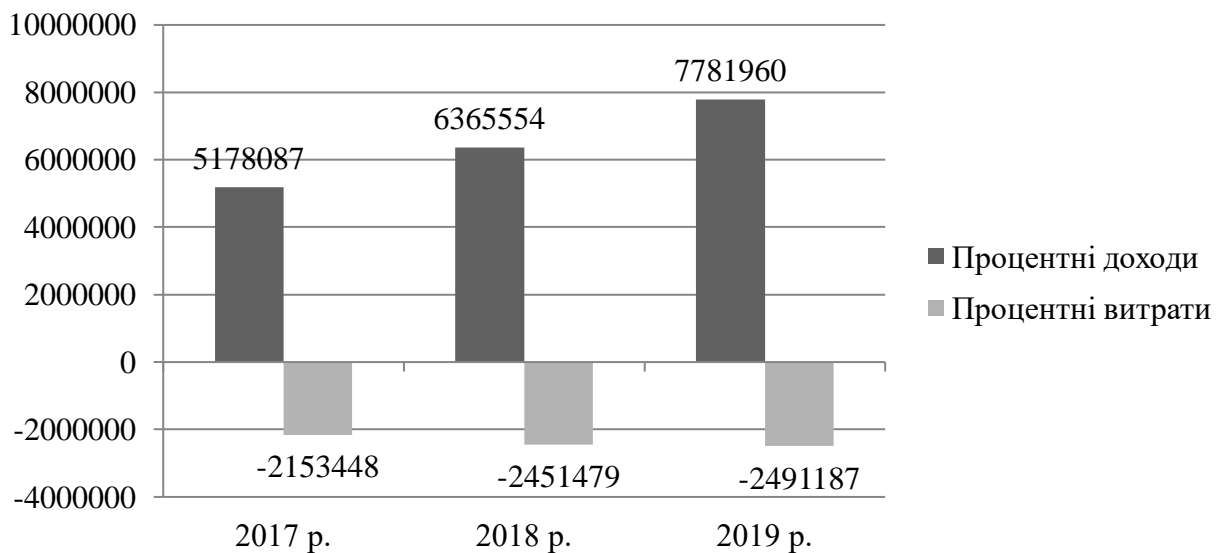

Рисунок 2.6 – Динаміка процентних доходів і витрат АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр., тис. грн

Чистий процентний дохід банку – це різниця між сумою процентних доходів та сумою процентних витрат за активами і зобов’язаннями банківської книги [39].

У табл. 2.9 проаналізовано склад і динаміку комісійних доходів та витрат банку. З аналізу даних табл. 2.9 видно, що майже всі складові комісійних доходів банку зростали за період з 2017 р. по 2019 р., за виключенням доходів від документарних операцій, які зменшилися за

проаналізований період на 7264 тис. грн або 11,23%.

Таблиця 2.9 – Аналіз комісійних доходів і витрат АТ «ПУМБ»

Показники	Значення, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
Комісійні доходи					
Платіжні картки	512333	584984	765478	253145	49,41
Обслуговування кредитів, в тому числі за договорами співпраці	275334	436945	536376	261042	94,81
Розрахункове обслуговування клієнтів	455215	505494	478780	23565	5,18
Конверсійні операції	214070	237823	238247	24177	11,29
Касові операції	102629	135936	174702	72073	70,23
Документарні операції	64671	59106	57407	-7264	-11,23
Фідучіарна діяльність	4526	6875	5486	960	21,21
Інше	14871	21516	25870	10999	73,96
Комісійні доходи	1643649	1988679	2282346	638697	38,86
Комісійні витрати					
Платіжні картки	-321601	-362550	-431574	-109973	34,20
Договори посередництва	-61954	-64890	-35595	26359	-42,55
Розрахункове обслуговування	-25605	-30100	-38161	-12556	49,04
Купівля та інкасація готівкових коштів	-12315	-13709	-17963	-5648	45,86
Обслуговування кредитів	-5152	-5184	-5883	-731	14,19
Документарні операції	-30702	-5477	-5578	25124	-81,83
Фідучіарна діяльність	-1323	-851	-902	421	-31,82
Інше	-993	-419	-346	647	-65,16
Комісійні витрати	-459645	-483180	-536002	-76357	16,61
Чистий комісійний дохід	1184004	1505499	1746344	562340	47,49

Сукупні комісійні доходи зросли на 638697 тис. грн або 38,86%. Сукупні комісійні витрати банку також збільшилися, проте лише на 16,61%, що становить 76357 тис. грн (рис. 2.7).

Чистий комісійний дохід АТ «ПУМБ» збільшився на 47,49% або 562340 тис. грн, що є позитивною тенденцією для розвитку банківського бізнесу.

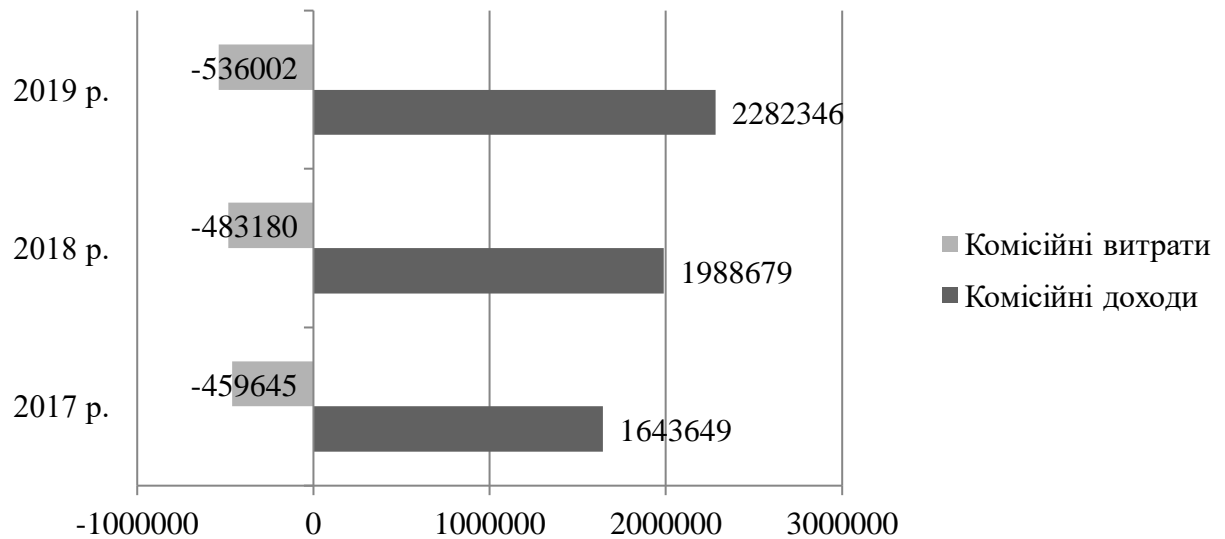

Рисунок 2.7 – Співвідношення темпів зростання комісійних доходів і витрат АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр., тис. грн

Аналіз інших доходів банківської установи проведений у табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз інших доходів АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр.

Показники	Значення, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
Штрафи отримані	266849	69809	83282	-183567	-68,79
Дохід від реалізації основних засобів	20441	11744	34397	13956	68,27
Інший орендний дохід	12878	14538	16493	3615	28,07
Орендний дохід від інвестиційної власності банку	11715	9324	8931	-2784	-23,76
Дивіденди отримані	5355	6599	7918	2563	47,86
Доходи від дооцінки основних засобів і необоротних активів	598	0	2377	1779	297,49
Інші доходи	35619	10365	11449	-24170	-67,86
Всього інших доходів	353455	122379	164847	-188608	-53,36

Складові інших доходів АТ «ПУМБ» змінювалися різними темпами, втім їх загальна величина стрімко зменшилася в 2018 р., а в 2019 р. відбулося зростання, хоча значень 2017 р. не було досягнуто (рис. 2.8).

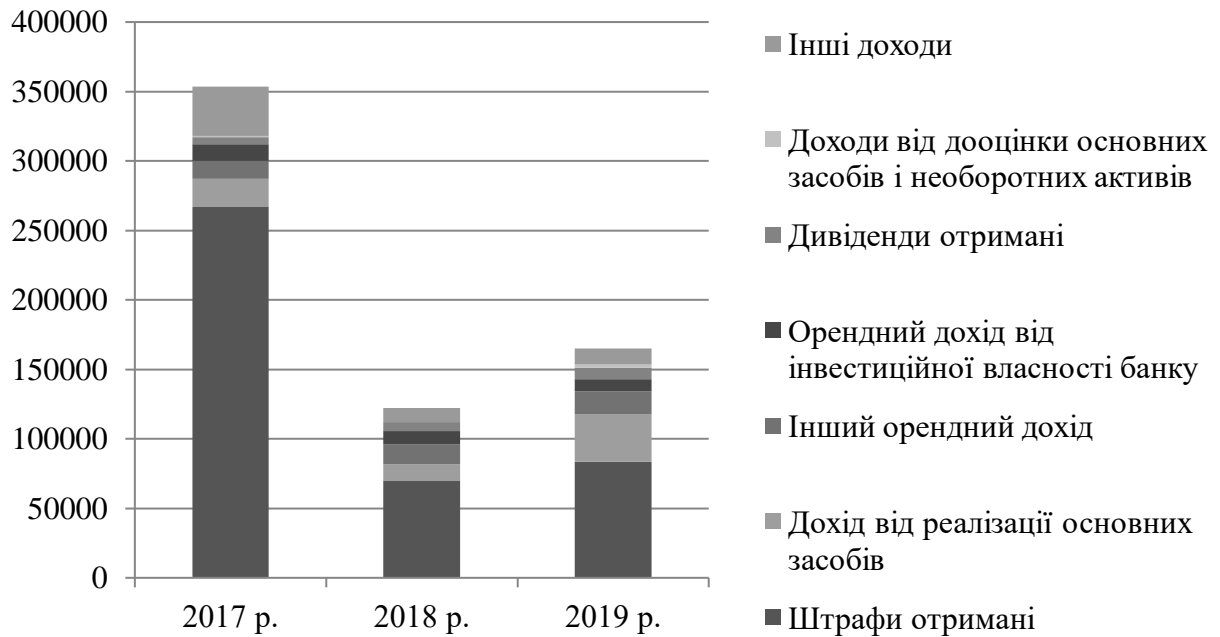

Рисунок 2.8 – Динаміка складових інших доходів банку, тис. грн

У 2019 р. до складу заробітної плати, виплат працівникам та обов'язкових внесків АТ «ПУМБ» до державних фондів включено єдиний соціальний внесок у сумі 358285 тис. грн (за 2018 р. – 267957 тис. грн), до складу оренди приміщень включені витрати банківської установи за договорами короткострокової оренди, до яких застосовується спрощення щодо визнання за МСФЗ (IFRS) 16 за 2018 р. у сумі 1219 тис. грн і витрати, що відносяться до договорів оренди об'єктів із низькою вартістю, до яких застосовується звільнення, пов'язане з визнанням за 2019 р. у сумі 5923 тис. грн (2018 р. – 5525 тис. грн).

Важливо також проаналізувати склад і динаміку операційних витрат АТ «ПУМБ», адже вони можуть суттєво впливати на фінансові результати діяльності банку в цілому, тому такий аналіз був проведений зі зведенням основних даних до табл. 2.11.

Операційні витрати, пов'язані із забезпеченням діяльності банку. До них належать витрати на утримання персоналу, амортизація необоротних активів, витрати на утримання та експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів, інші експлуатаційні витрати, гонорари за професійні

послуги, витрати на зв'язок, сплата податків та інших обов'язкових платежів, крім податку на прибуток та інші витрати, спрямовані на обслуговування та управління банком [40].

Таблиця 2.11 – Динамічний аналіз операційних витрат АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр.

Показники	Значення, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
Заробітна плата, виплати працівникам та обов'язкові внески до державних фондів	1298113	1856794	2442440	1144327	88,15
Знос та амортизація	254516	329846	370350	115834	45,51
Витрати на утримання будівель та обладнання	127346	169319	199343	71997	56,54
Реклама, представницькі витрати	68662	134799	143234	74572	108,61
Внески до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	107414	121785	128264	20850	19,41
Амортизація активів у формі права користування	60260	96888	126168	65908	109,37
Послуги зв'язку	57568	77509	107906	50338	87,44
Аудиторські та консультаційні послуги	41328	71424	104070	62742	151,81
Витрати, пов'язані з проведенням робіт по погашенню кредитів	175351	117540	84757	-90594	-51,66
Оренда приміщень	142869	70594	80008	-62861	-44,00
Послуги охорони	28422	29369	39168	10746	37,81
Навчання персоналу	11949	19366	28434	16485	137,96
Уцінка майна банку	398570	53920	24037	-374533	-93,97
Державні мита та податки, крім податку на прибуток	29398	25631	23213	-6185	-21,04
Інше	105020	194771	195860	90840	86,50
Всього операційних витрат банку	2906786	3369555	4097252	1190466	40,95

Загальна величина операційних витрат АТ «ПУМБ» за період аналізу збільшилася на 1190466 тис. грн або 40,95%, причому більшість витрат зростали (рис. 2.9).

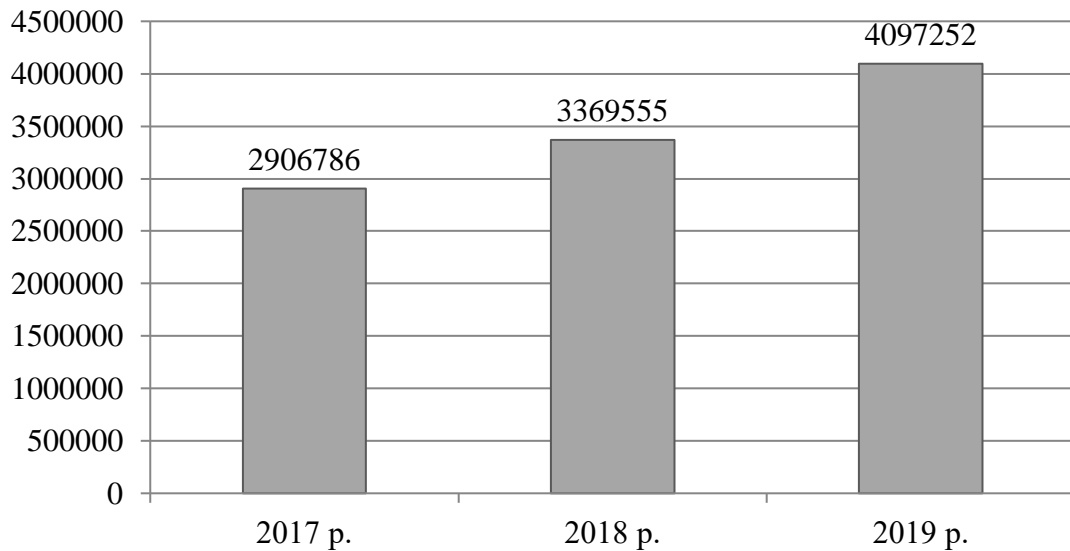

Рисунок 2.9 – Тенденція до зростання операційних витрат АТ «ПУМБ» протягом 2017-2019 рр., тис. грн

У наступній табл. 2.12 узагальнено дані щодо фінансових результатів діяльності банку протягом періоду, що досліджувався, за інформацією з оприлюдненої фінансової звітності.

Таблиця 2.12 – Аналіз основних фінансових результатів АТ «ПУМБ» за період з 2017 р по 2019 р.

Показники	Значення, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
Процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	5146005	6324632	7662951	2516946	48,91
Інші процентні доходи	32082	40922	119009	86927	270,95
Процентні витрати	-2153448	-2451479	-2491187	-337739	15,68
Чисті процентні доходи	3024639	3914075	5290773	2266134	74,92
Витрати на формування резерву під кредитні збитки	-1156679	-253290	-215456	941223	-81,37
Чисті процентні доходи після вирахування резерву під очікувані кредитні збитки	1867960	3660785	5075317	3207357	171,70
Комісійні доходи	1643649	1988679	2282346	638697	38,86
Комісійні витрати	-459645	-483180	-536002	-76357	16,61

Продовження таблиці 2.12

1	2	3	4	5	6
Чисті комісійні доходи	1184004	1505499	1746344	562340	47,49
Чисті прибутки (збитки) від операцій з іноземними валютами:				0	×
– торгові операції	286448	297452	254849	-31599	-11,03
– курсові різниці	17045	-47926	75020	57975	340,13
Чисті збитки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток:				0	×
– торгові операції	-5	-39	-1221	-1216	24320,00
– зміна справедливої вартості	-5180	-794	-2256	2924	-56,45
Чисті прибутки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:				0	×
– торгові операції	3258	21382	8347	5089	156,20
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки інвестиційної власності	3582	-449	24458	20876	582,80
Чистий (збиток)/прибуток від похідних фінансових інструментів	82303	137184	-67039	-149342	-181,45
Чисті прибутки від кредитів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0	0	2555	2555	×
Результат від реструктуризації іпотечних кредитів наданих фізичним особам в іноземній валюті	-5524	-2564	0	5524	-100,00
Доходи, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	0	1654	6384	6384	×
Результат від модифікації фінансових активів, яка не призводить до припинення їх визнання	0	6632	-37050	-37050	×
Результат від припинення визнання фінансових активів	0	-212	5761	5761	×
Результат від модифікації оренди	3475	0	1937	-1538	-44,26
Інші доходи	353455	122379	164847	-188608	-53,36
Операційний дохід	3790821	5700983	7258253	3467432	91,47
Операційні витрати	-2906786	-3369555	-4097252	-1190466	40,95
Прибуток до оподаткування	884035	2331428	3161001	2276966	257,57
Витрати з податку на прибуток	-166743	-322920	-557284	-390541	234,22
Чистий прибуток за рік	717292	2008508	2603717	1886425	262,99
Прибуток на акцію, грн	50,08	140,22	181,77	131,69	262,96

Можна констатувати що прибуток на акцію щороку зростає (рис. 2.10).

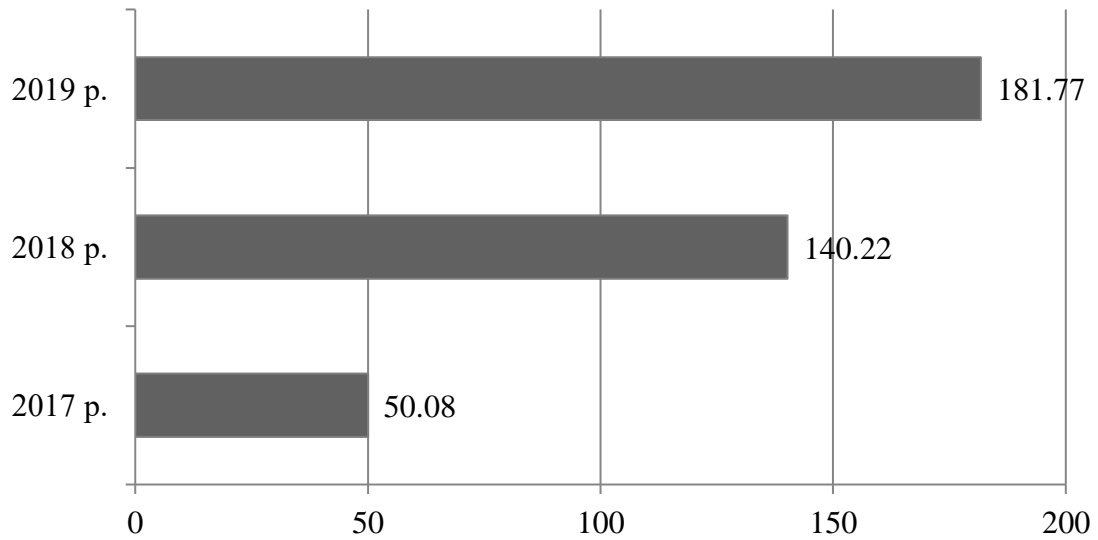

Рисунок 2.10 – Щорічне зростання прибутку на акцію банку, грн

У табл. 2.13 для забезпечення повноти аналізу було досліджено зміни іншого сукупного капіталу банку.

Таблиця 2.13 – Аналіз іншого сукупного доходу АТ «ПУМБ» за період з 2017 р по 2019 р.

Показники	Значення, тис. грн			Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
Інший сукупний дохід					
Інший сукупний дохід, який буде рекласифіковано до звіту про фінансові результати у наступних періодах					
Нереалізовані доходи/(витрати) за операціями з цінними паперами, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	50987	-104919	205589	154602	303,22
Зміни резерву під очікувані кредитні збитки цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	0	-17130	-17906	-17906	×

Продовження таблиці 2.13

1	2	3	4	5	6
Реалізовані доходи за операціями з цінними паперами, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, рекласифіковані до звіту про фінансові результати	-3258	-21382	-8347	-5089	156,20
Податок на прибуток, пов'язаний із компонентами іншого сукупного доходу	0	20644	-32280	-32280	×
Чистий інший сукупний прибуток/(збиток), що підлягає рекласифікації до складу прибутку або збитку у наступних періодах	0	-122787	147056	147056	×
Інший сукупний дохід, який не буде рекласифіковано до звіту про фінансові результати у наступних періодах					
Переоцінка приміщень	0	0	-1337	-1337	×
Податок на прибуток, пов'язаний із компонентами іншого сукупного доходу	-8591	0	72	8663	-100,84
Чистий інший сукупний збиток, що не підлягає перекласифікації до складу прибутку або збитку в наступних періодах	0	0	-1265	-1265	×
Інший сукупний дохід/(збиток) за рік, за вирахуванням податків	39138	-122787	145791	106653	272,50
Всього сукупний прибуток за рік	756430	1885721	2749508	1993078	263,48

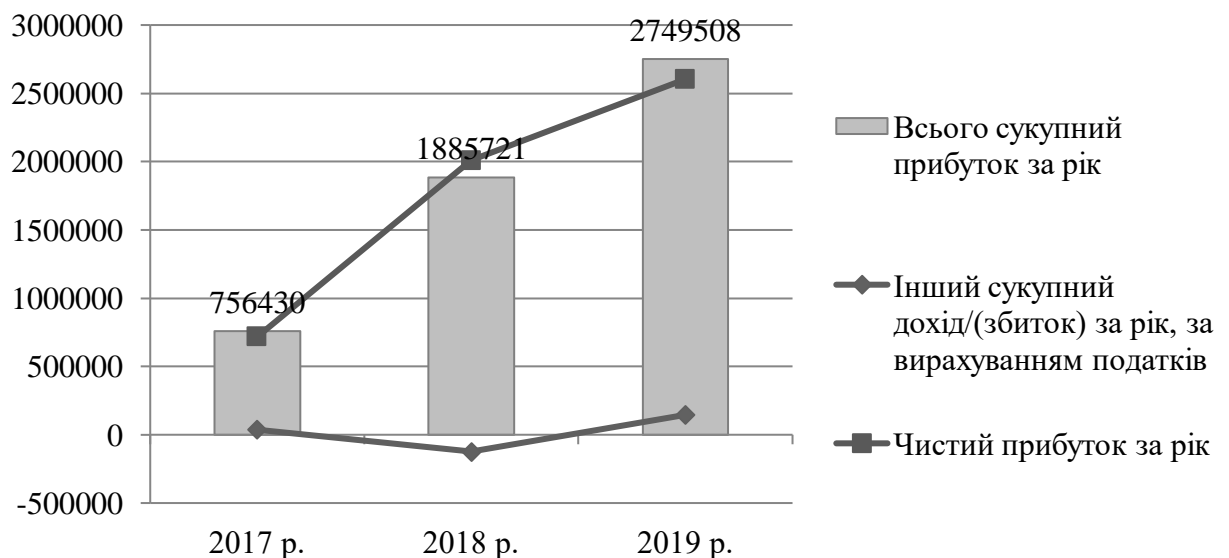

Рисунок 2.11 – Динаміка прибутку і сукупного прибутку, тис. грн

Так, інший сукупний дохід у 2018 р. зменшився та набув від'ємного значення, проте як чистий прибуток, так і сукупний прибуток АТ «ПУМБ» демонструють сталу тенденцію до зростання протягом 2017-2019 рр. Це наочно репрезентує рис. 2.11.

У табл. 2.14 проаналізовані узагальнюючі показники ефективності банківської діяльності АТ «ПУМБ».

Таблиця 2.14 – Аналіз показників рентабельності, чистого спреду та чистої процентної маржі АТ «ПУМБ», %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення, +/-	
				2019 р. від 2018 р.	2019 р. від 2017 р.
Рентабельність активів	1,54	4,03	4,70	0,67	3,15
Рентабельність власного капіталу	14,93	31,79	28,72	-3,08	13,79
Чистий спред	15,20	17,74	18,29	0,56	3,10
Чиста процентна маржа	6,51	7,85	9,54	1,69	3,03

Ефективність діяльності АТ «ПУМБ» щороку зростала, що наочно відображають дані рис. 2.12.

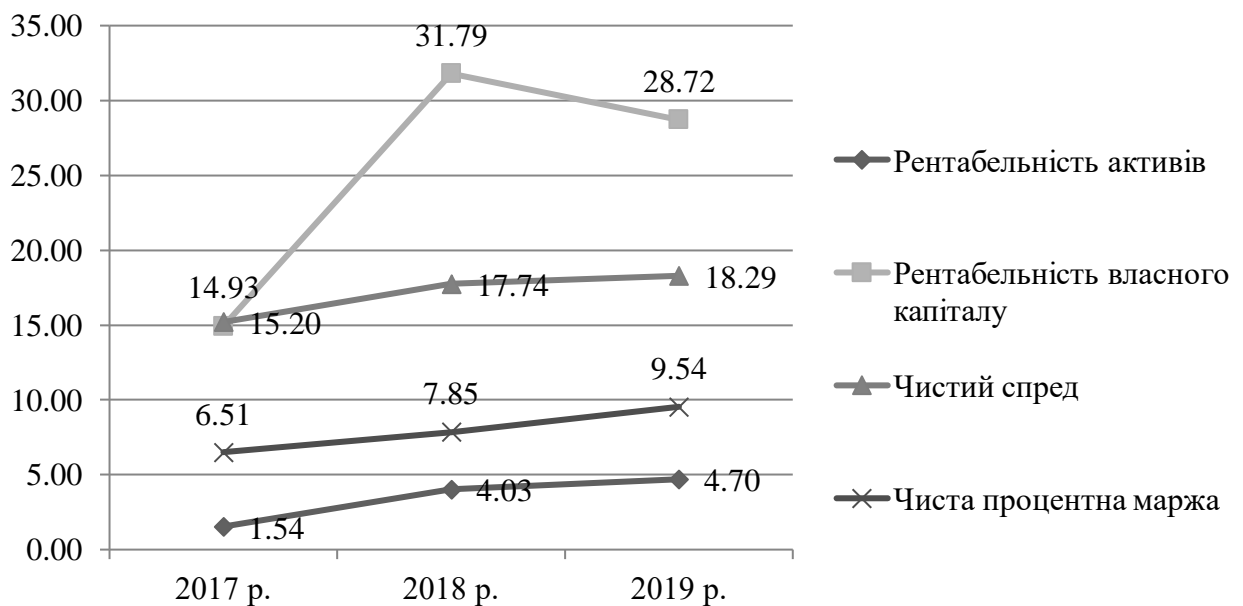

Рисунок 2.12 – Динаміка узагальнюючих показників ефективності діяльності АТ «ПУМБ», %

Проведений аналіз фінансово-економічних показників засвідчив, що АТ «ПУМБ» за період з 2017 р. по 2019 р. досить стабільно розвився, навіть усупереч економічним кризам. Так, банк нарощував свої активи, а також підвищував капіталізацію. Також зростали абсолютні показники його прибутковості. Крім того, аналіз рентабельності, чистого спреду та чистої процентної маржі банку дають змогу констатувати підвищення економічної ефективності роботи АТ «ПУМБ».

2.3 Аналіз впливу банківського нагляду НБУ на діяльність АТ «ПУМБ»

Комплексне оцінювання впливу банківського нагляду НБУ на діяльність АТ «ПУМБ» проведене за методичним підходом, який був опрацьований у підрозділі 1.3 кваліфікаційної роботи магістра. Тож, перший блок, який аналізувався, охоплює економічні нормативи банківського капіталу.

Банківський капітал відіграє визначальну роль у процесі створення та функціонування банку, гарантує його фінансову стійкість, виступаючи джерелом зменшення наслідків різних ризиків, які має банк від операційної діяльності [41].

Основний принцип достатності (адекватності) капіталу відображає ступінь відповідності обсягу власного капіталу розміру активів банку, з урахуванням ступеня їх ризику.

Адекватність регулятивного капіталу (норматив платоспроможності) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру.

Чим вище значення показника адекватності регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, яку беруть на себе власники банку, і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, яку беруть на себе кредитори / вкладники банку [42].

У табл. 2.15 проаналізовано вплив нагляду на показники достатності капіталу АТ «ПУМБ» відповідно до міжнародних вимог.

Таблиця 2.15 – Достатність банківського капіталу АТ «ПУМБ» відповідно до міжнародних вимог, тис. грн

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення, +/-	
				2019 р. від 2018 р.	2019 р. від 2017 р.
Капітал 1-го рівня					
Акціонерний капітал	3294492	3294492	3294492	0	0
Емісійний дохід	101660	101660	101660	0	0
Резервний фонд	1475430	1475430	1475430	0	0
Нерозподілений прибуток	-620266	996305	3616578	2620273	4236844
Всього капіталу 1-го рівня	4251316	5867887	8488160	2620273	4236844
Капітал 2-го рівня					
Резерви переоцінки активів	553409	449982	579217	129235	25808
Дозволений субординований борг	391725	292887	0	-292887	-391725
Всього капіталу 2-го рівня	945134	742869	579217	-163652	-365917
Всього капіталу	5196450	6610756	9067377	2456621	3870927
Рівень адекватності капіталу на звітну дату					
Активи, зважені на ризик	33720402	37650032	40330966	2680934	6610564
Всього капіталу	5196450	6610756	9067377	2456621	3870927
Рівень адекватності капіталу, %	15,41	17,56	22,48	4,92	7,07

Банк підтримує і активно управляє капіталом для покриття ризиків, притаманних банківській діяльності. Достатність капіталу АТ «ПУМБ» контролюється з використанням, серед іншого, нормативів, встановлених Базельською угодою та нормативів, встановлених Національним банком України.

В процесі дослідження встановлено, що загальна сума капіталу, управління яким здійснює банк, дорівнює загальній сумі регулятивного капіталу. Сума капіталу в управлінні станом на 31 грудня 2019 р. складає 7914882 тис. грн (на 31 грудня 2018 р. – 5282255 тис. грн).

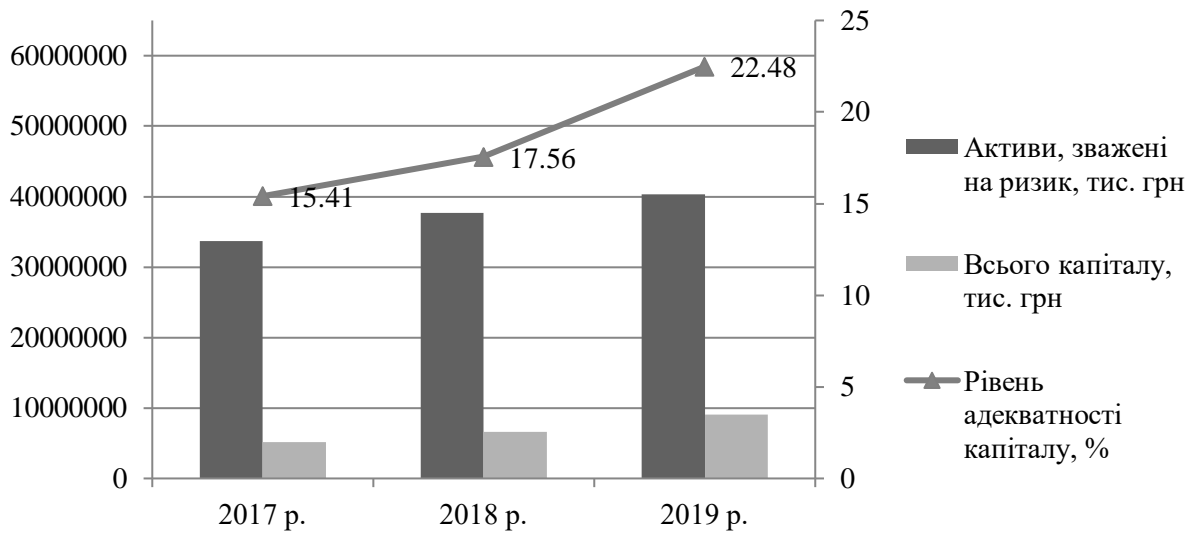

Рисунок 2.13 – Зростання достатності капіталу АТ «ПУМБ» за міжнародними стандартами

Національний банк України вимагає від банків підтримувати показник адекватності капіталу на рівні 10% від активів, зважених за рівнем ризику, з урахуванням вимог Національного банку України щодо кредитного ризику (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Достатність банківського капіталу АТ «ПУМБ» відповідно до вимог НБУ, тис. грн

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення, +/-	
				2019 р. від 2018 р.	2019 р. від 2017 р.
Основний капітал	2798998	3759198	4590896	831698	1791898
Додатковий капітал	727145	1530113	3331042	1800929	2603897
Відвернення	-6756	-7056	-7056	0	-300
Всього капіталу	3519387	5282255	7914882	2632627	4395495
Активи, зважені з урахуванням ризику	29916078	32324099	37308695	4984596	7392617
Показник адекватності капіталу, %	11,76	16,34	21,21	4,87	9,45

Якщо в 2017 р. капітал АТ «ПУМБ» задовольняв вимогам достатності з незначним перевищенням нормативного значення в 10%, то в 2018-2019 рр.

відбувалася капіталізація, а також покращувалася якість активів, що забезпечило належний рівень адекватності капіталу банку (рис. 2.14).

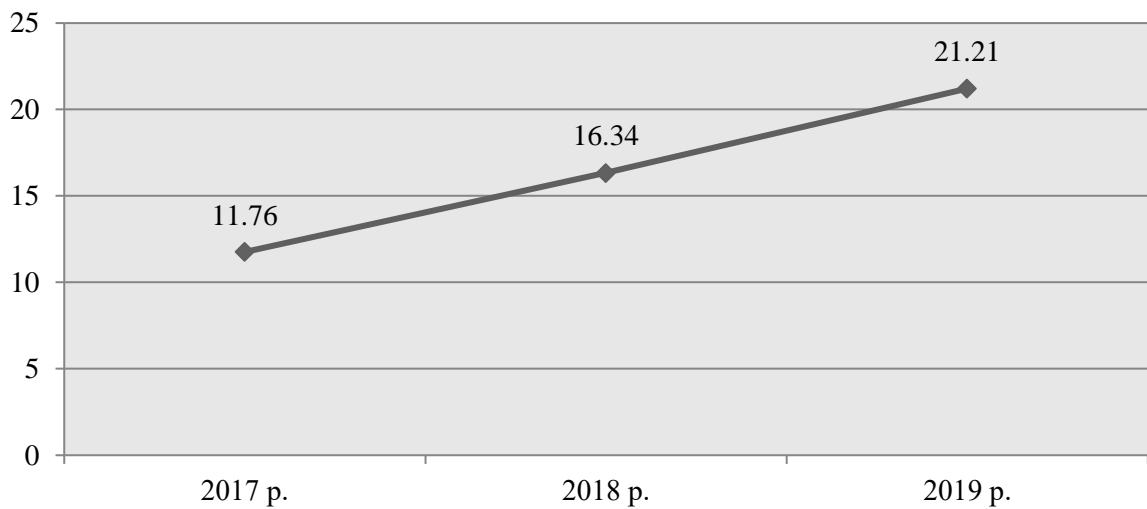

Рисунок 2.14 – Забезпечення адекватності капіталу АТ «ПУМБ» згідно з вимогами національного регулятора, %

Ліквідність банку – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов’язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов’язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати).

Банківська діяльність піддається ризику ліквідності – ризику недостатності надходжень грошових коштів для покриття їх відпливу, тобто ризику того, що банк не зможе розрахуватися в строк за власними зобов’язаннями у зв’язку з неможливістю за певних умов швидкої конверсії фінансових активів у платіжні засоби без суттєвих втрат [59].

У зв’язку з цим банки повинні постійно управляти ліквідністю, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання всіх прийнятих на себе зобов’язань з урахуванням їх обсягів, строковості й валюти платежів, забезпечувати потрібне співвідношення між власними та залученими коштами, формувати оптимальну структуру активів із

збільшенням частки високоякісних активів з прийнятним рівнем кредитного ризику для виконання правомірних вимог вкладників, кредиторів і всіх інших клієнтів [44]. Дотримання АТ «ПУМБ» економічних нормативів ліквідності проаналізовано в табл. 2.17.

Таблиця 2.17 – Аналіз нормативів ліквідності АТ «ПУМБ» відповідно до вимог НБУ, %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення, +/-	
				2019 р. від 2018 р.	2019 р. від 2017 р.
Норматив миттєвої ліквідності Н4 (мінімальний рівень, який вимагається Національним банком України – 20%)	43,15	68,66	×	×	×
Норматив поточної ліквідності Н5 (мінімальний рівень, який вимагається Національним банком України – 40%)	77,41	77,91	×	×	×
Норматив короткострокової ліквідності Н6 (мінімальний рівень, який вимагається Національним банком України – 60%)	95,75	101,33	107,75	6,42	12
LCR загалом по всіх валютах (мінімальний рівень, який вимагається Національним банком України – 60%)	×	161	169	8	×
LCR в іноземних валютах (мінімальний рівень, який вимагається НБУ – 50%)	×	148	185	37	×

Отже, АТ «ПУМБ» дотримується всіх економічних нормативів ліквідності, вчасно адаптується до нових умов ведення банківського бізнесу, швидко реагуючи на зміни ринку та регуляторні новації.

Далі слід проаналізувати вплив нагляду на управління кредитними ризиками банку. Кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що

взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [45].

Таблиця 2.18 – Аналіз впливу банківського нагляду на дотримання нормативів кредитного ризику АТ «ПУМБ», %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення, +/-	
				2019 р. від 2018 р.	2019 р. від 2017 р.
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	17,54	15,30	11,10	-4,20	-6,44
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	141,18	135,26	44,39	-90,87	-96,79
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)	23,47	83,16	33,22	-49,94	9,75

В 2018-2019 рр. банк мав проблеми з кредитним ризиком пов'язаних із ним осіб (рис. 2.15).

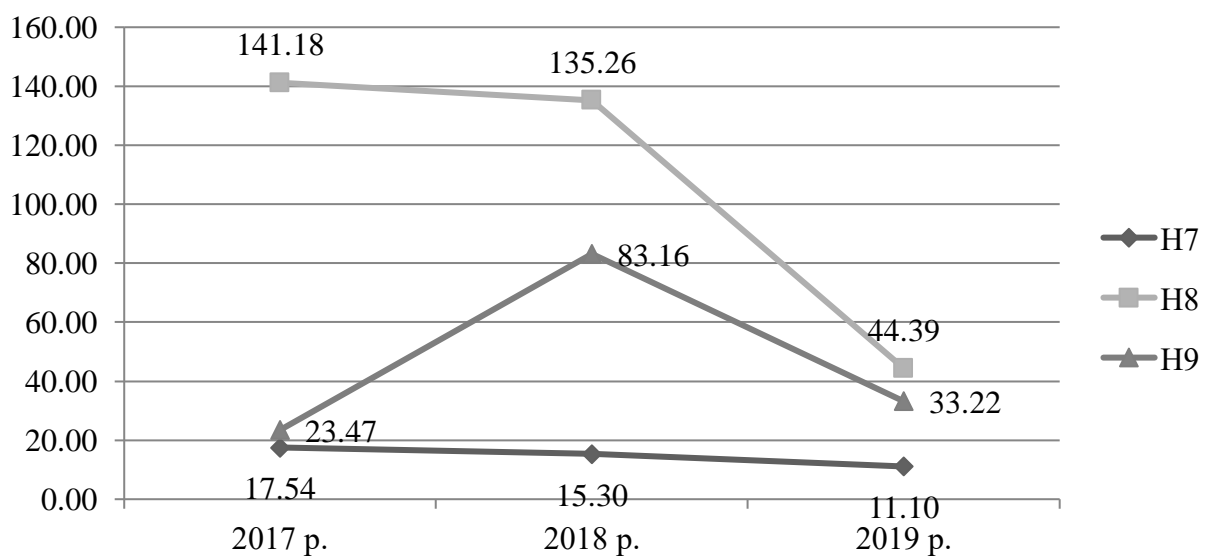

Рисунок 2.15 – Вплив нагляду на дотримання АТ «ПУМБ» нормативів кредитного ризику, %

Хоча слід зазначити, що така проблема виникла також через зміну регулятором підходів до кваліфікації цих ризиків. Протягом означеного періоду АТ «ПУМБ» вдалося майже виправити цю ситуацію, тож можна очікувати, що невдовзі цей норматив також буде дотримуватися банком.

Цілями банківського інвестування можна вважати: збереження та примноження капіталу, спекулятивну гру на коливаннях курсів, розширення сфери впливу, доступ за допомогою цінних паперів до певної продукції, послуг або прав, придбання цінних паперів, які можуть використовуватися для розрахунків тощо. Законом України «Про банки і банківську діяльність» встановлено, що банки мають право здійснювати прямі інвестиції та операції з цінними паперами відповідно до чинного законодавства [9].

Банки мають право здійснювати інвестиції на підставі письмового дозволу НБУ. Проте банк, регулятивний капітал якого повністю відповідає вимогам для здійснення інвестицій, встановленим нормативно-правовими актами Національного банку України, має право здійснити інвестицію без письмового дозволу, у разі якщо: 1) інвестиція у фінансову установу становить у сукупності не більше 1% статутного капіталу банку; 2) інвестиція здійснюється до статутного капіталу бюро кредитних історій, що має ліцензію спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг [46].

З метою забезпечення контролю за інвестиційною діяльністю банків Національний банк України встановлює нормативи інвестування (табл. 2.19).

Таблиця 2.19 – Аналіз впливу банківського нагляду на дотримання нормативів інвестування АТ «ПУМБ», %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення, +/-	
				2019 р. від 2018 р.	2019 р. від 2017 р.
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11)	1,23	0,17	0,17	0,00	-1,06
Норматив загальної суми інвестування (Н12)	1,56	0,21	0,21	0,00	-1,35

Рисунок 2.15 – Вплив банківського нагляду на дотримання АТ «ПУМБ» нормативів інвестування, %

Нормативи інвестування дотримуються АТ «ПУМБ», до того ж, їхні фактичні значення навіть не наближаються до граничних або рекомендованих із тенденцією до зниження. Втім таке дотримання має ще й зворотний негативний аспект, адже свідчить, що банк неналежним чином використовує можливості диверсифікації своїх активних операцій за інвестиційним напрямом.

У табл. 2.20 проведений комплексний аналіз впливу банківського нагляду на діяльність банку за нормативами й ефективністю. Так, регулятивний капітал АТ «ПУМБ» відповідає вимогам і зростає, тому приведені значення оцінені в 1 бал, також спостерігається стійке підвищення достатності капіталу за Н2, Н3 не враховувався, оскільки введений у дію лише з 2019 р.

За нормативами ліквідності аналіз проводити було складніше через зміну нормативів регулятором, тому в 2018 р. оцінювався один перелік, а в 2019 р. уже інший, хоча середні значення за цим напрямом виявилися однаковим – 0,83, тобто ситуація дещо гірша, ніж із нормативами капіталу, втім у межах допустимих відхилень.

Кредитні ризики з пов'язаними особами негативно вплинули на оцінку.

Таблиця 2.20 – Комплексний аналіз впливу банківського нагляду НБУ на діяльність АТ «ПУМБ» за результатами 2018-2019 рр.

Показники	Фактичні значення			Темп зростання		Приведені значення	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р.
H1	3519387	5282255	7914882	1,50	1,50	1	1
H2	11,76	16,34	21,21	1,39	1,30	1	1
Оцінка впливу за нормативами капіталу						1	1
H4	43,15	68,66	×	1,59	×	1	0
H5	77,41	77,91	×	1,01	×	0,5	0
H6	95,75	101,33	107,75	1,06	1,06	1	1
LCR _{ВВ}	×	161	169	×	1,05	0	0,5
LCR _{ІВ}	×	148	185	×	1,25	0	1
Оцінка впливу за нормативами ліквідності						0,83	0,83
H7	17,54	15,30	11,10	0,87	0,73	1	1
H8	141,18	135,26	44,39	0,96	0,33	0,5	1
H9	23,47	83,16	33,22	3,54	0,40	0	0
Оцінка впливу за нормативами кредитного ризику						0,5	0,67
H11	1,23	0,17	0,17	0,14	1,00	1	0,5
H12	1,56	0,21	0,21	0,13	1,00	1	0,5
Оцінка впливу за нормативами інвестування						1	0,5
Коефіцієнт впливу банківського нагляду за економічними нормативами						0,83	0,75
Рентабельність активів	1,54	4,03	4,70	2,62	1,17	2,62	1,17
Чистий спред	15,20	17,74	18,29	1,17	1,03	1,17	1,03
Чиста процентна маржа	6,51	7,85	9,54	1,21	1,22	1,21	1,22
Коефіцієнт впливу банківського нагляду за показниками ефективності						1,55	1,14
Інтегральний коефіцієнт впливу банківського нагляду на діяльність банку						1,29	0,86

Однак, у 2019 р. норматив за кредитними ризиками з пов'язаними особами банком було майже доведено до рекомендованого значення, тому це дещо покращило оцінку за напрямом кредитних ризиків банківської діяльності.

Нормативи інвестування, хоча й дотримуються, проте банк у 2019 р. не відновив інвестиційної діяльності на рівні, що забезпечувала б достатню диверсифікацію активів, тому це негативно позначилося на оцінці за цим напрямом.

Коефіцієнт впливу банківського нагляду за показниками ефективності

в 2019 р. також дещо знизився (рис. 2.16).

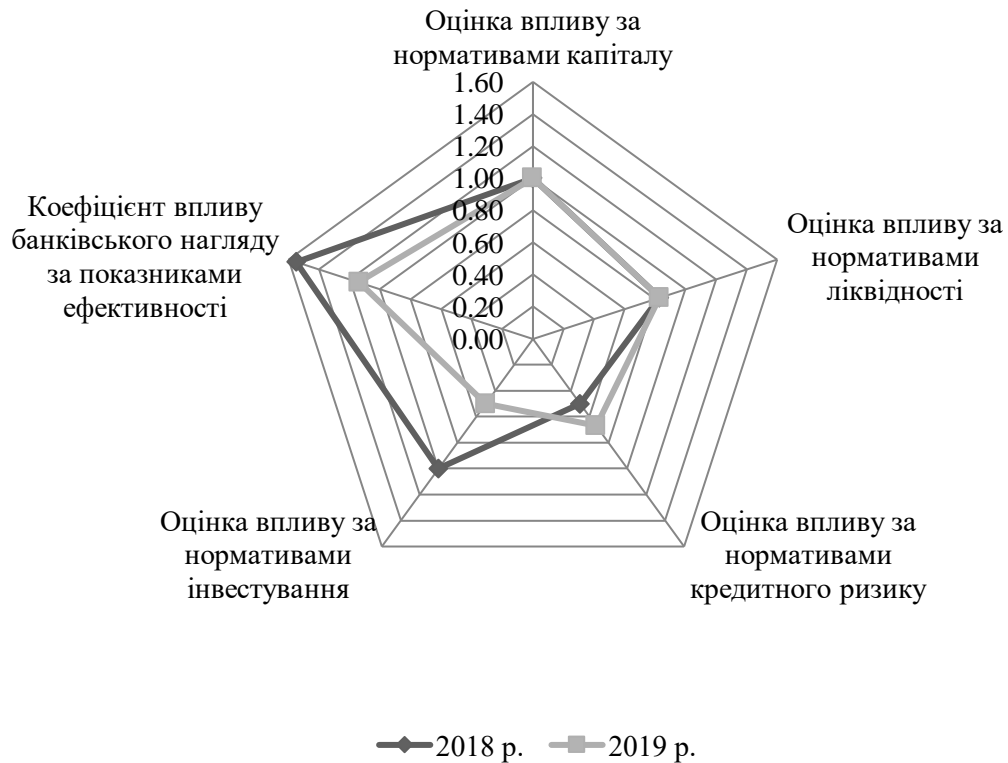

Рисунок 2.16 – Бальні оцінки впливу банківського нагляду на діяльність АТ «ПУМБ» за окремими напрямками

Отже, лише комплексний аналіз у динаміці дає можливість об'єктивно оцінити вплив банківського нагляду на діяльність банку, хоча на результати також впливають макроекономічні показники, що можуть бути лише опосередковано пов'язані з наглядовими діями регулятора, або ж узагалі не залежати від НБУ.

В цілому оцінювання в динаміці та приведення до бального вигляду економічних нормативів, а також динамічний аналіз узагальнюючих показників ефективності АТ «ПУМБ» засвідчив певне зниження ефективності та нормативів інвестування, тому хоча й спостерігався несуттєвий прогрес щодо управління кредитними ризиками інтегральний коефіцієнт впливу банківського нагляду знизився з 1,29 у 2018 р. до значення 0,86 у 2019 р. Це зумовлює потребу розвитку банківського нагляду НБУ та дотримання банками України, зокрема АТ «ПУМБ» вимог регулятора.

Висновки до розділу 2

АТ «ПУМБ» веде бізнес відповідально, інвестуючи в гармонійний розвиток фінансової установи, тобто в реалізацію бізнес-можливостей, отримання високого фінансового результату та посилення своєї соціальної значущості. Так, наприклад, у 2019 р. інвестиції банку в модернізацію становили 429 млн грн, а соціальні інвестиції – в підвищення безпеки праці співробітників і їхній розвиток, підвищення якості продукції та послуг банку, розвиток бізнес-середовища й підвищення фінансової грамотності українців – склали понад 61 млн грн. Отже, банк є надійним партнером для приватних осіб і компаній, у повному обсязі виконує свої зобов'язання перед ними та державою, дотримується балансу сталого розвитку бізнесу, співробітників і суспільства.

Ключові напрями АТ «ПУМБ» у сфері сталого розвитку: навчання та розвиток співробітників; підвищення якості продуктів та послуг банку; розвиток бізнес-середовища; підвищення фінансової грамотності населення; управління ризиками; корпоративне волонтерство.

Проведений аналіз фінансово-економічних показників засвідчив, що АТ «ПУМБ» за період з 2017 р. по 2019 р. досить стабільно розвився, навіть усупереч економічним кризам. Так, банк нарощував свої активи, а також підвищував капіталізацію. Також зростали абсолютні показники його прибутковості. Крім того, аналіз рентабельності, чистого спреду та чистої процентної маржі банку дають змогу констатувати підвищення економічної ефективності роботи АТ «ПУМБ».

Лише комплексний аналіз у динаміці дає можливість об'єктивно оцінити вплив банківського нагляду на діяльність банку, хоча на результати також впливають макроекономічні показники, що можуть бути лише опосередковано пов'язані з наглядовими діями регулятора, або ж узагалі не залежати від НБУ. В цілому оцінювання в динаміці та приведення до бального вигляду економічних нормативів, а також динамічний аналіз

узагальнюючих показників ефективності АТ «ПУМБ» засвідчив певне зниження ефективності та нормативів інвестування, тому хоча й спостерігався несуттєвий прогрес щодо управління кредитними ризиками інтегральний коефіцієнт впливу банківського нагляду знизився з 1,29 у 2018 р. до значення 0,86 у 2019 р. Це зумовлює потребу розвитку банківського нагляду НБУ та дотримання банками України, зокрема АТ «ПУМБ» вимог регулятора.

3 РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ НБУ ТА ДОТРИМАННЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ ВИМОГ РЕГУЛЯТОРА

3.1 Удосконалення системи комплаєнс-контролю в АТ «ПУМБ» для дотримання вимог регулятора

Модернізуючи підходи до банківського нагляду, НБУ орієнтується на світовий досвід регулювання діяльності банків, тому сприяє розвитку комплаєнс-контролю, що забезпечує дотримання положень чинного законодавства, вимог щодо банківської діяльності та внутрішніх правил банків, які функціонують в Україні. В аспекті банківського нагляду вдосконалення системи комплаєнс-контролю в АТ «ПУМБ» є необхідним для дотримання вимог регулятора та забезпечення стійкості банку.

Так, останні десятиліття провідних бізнес-практик у локальному і глобальному вимірах характеризуються розвитком функції комплаєнсу. В професійному середовищі існують різні підходи до усвідомлення та висвітлення цієї функції, проте немає сумнівів у її необхідності, що зумовлена, зокрема зростанням частоти накладення і розмірів санкцій, які застосовуються за порушення чинних нормативно-правових приписів. Приміром штрафи, застосовані щодо деяких транснаціональних банківських груп (Swedbank, Nordea, Danske Group, Merrill Lynch/Bank of America), призвели до зміни їхніх бізнес-моделей, а недотримання стандартів комплаєнсу іншими компаніями (Wachovia, Lehman Brothers) – навіть до припинення самостійного існування [47]. Не минули світові тенденції й український банківський бізнес.

Зазначені штрафні санкції застосовуються, як правило, у зв'язку з неналежним аналізом власних і клієнтських фінансових операцій, з огляду на ризик-орієнтований підхід. Ризик-орієнтований підхід враховує належність до відповідної категорії з огляду на розмір у фінансовій системі, характер і

труднощі транзакцій, рівень притаманних діяльності ризиків, а також на підставі визначеної регулятором загальної оцінки SREP (Supervisory Review and Evaluation Process).

Підставами для штрафних санкцій також є невиконання або неналежне виконання обов'язків розробляти, оновлювати та застосовувати внутрішні документи з питань фінансового моніторингу, порушення вимог з ідентифікації, верифікації, вивчення клієнтів (зокрема, клієнтів-національних публічних діячів, їхніх близьких осіб, пов'язаних з ними осіб), нездійснення належного аналізу операцій, ігнорування чи неналежне виконання запитів інспекційних груп. Варто відзначити, що в минулому штрафні санкції застосовувалися як щодо суб'єктів з українським, так і з іноземним капіталом, та призводили до судових спорів. Такі факти підкреслюють підвищення значення і місця комплаєнсу для банків [48].

З метою запобігання зазначеним негативним наслідкам і приведення вітчизняних стандартів комплаєнсу у відповідність до кращих міжнародних практик НБУ імплементував відповідні нормативно-правові акти. Згідно з положеннями Директиви 2013/36/ЄС про доступ до діяльності кредитних організацій і пруденційний нагляд за діяльністю кредитних організацій та інвестиційних компаній, а також настанов Європейського органу банківського нагляду про корпоративне управління (EBA/GL/2017/11), було розроблене Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах, затверджене Постановою Правління НБУ № 88. Таким чином, був виконаний припис європейського законодавства про те, що компетентні державні органи з нагляду повинні передбачити вимогу до банків щодо наявності адекватних механізмів управління ризиками й внутрішнього комплаєнс-контролю.

Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах звучило попереднє визначення суб'єктів системи внутрішнього комплаєнс-контролю банку. Наразі суб'єкти системи внутрішнього контролю банку визначені таким чином: рада банку, правління

банку, колегіальні органи банку, бізнес-підрозділи й підрозділи підтримки, підрозділ з управління ризиками та підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс), підрозділ внутрішнього аудиту, а також керівники та працівники банку, які здійснюють внутрішній контроль відповідно до повноважень, визначених внутрішньобанківськими документами, та не входять до складу вищевказаних органів і підрозділів. При цьому інтегруюче в системі внутрішнього контролю місце займає саме комплаєнс [50].

Відповідно до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженого Постановою Правління Національного банку України 11.06.2018 р. № 64, підрозділ контролю за дотриманням норм як складова другої лінії захисту/системи управління ризиками здійснює такі функції:

1) забезпечує організацію контролю за дотриманням норм законодавства, внутрішніх документів і відповідних стандартів професійних об'єднань;

2) забезпечує моніторинг змін у законодавстві та відповідних стандартах професійних об'єднань, здійснює оцінку впливу таких змін на процеси та процедури, а також забезпечує контроль за імплементацією відповідних змін у внутрішні документи;

3) забезпечує контроль за взаємовідносинами з клієнтами та контрагентами з метою запобігання участі та/або використанню банку в незаконних операціях;

4) забезпечує управління ризиками, пов'язаними з конфліктом інтересів, що можуть виникати на всіх рівнях організаційної структури, прозорість реалізації процесів, а також у разі виявлення будь-яких фактів, що свідчать про наявність конфлікту інтересів, інформує раду банку та/або уповноважений колегіальний орган ради банку;

5) забезпечує організацію контролю за дотриманням норм щодо своєчасності й достовірності фінансової та статистичної звітності;

6) забезпечує організацію контролю за захистом персональних даних

відповідно до законодавства України;

7) виконує інші функції [51].

Важливим аспектом комплаєнс-контролю банку є узгодження з приписами законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що приводить українську практику у відповідність до актуальних міжнародних та європейських норм (зокрема, FATF, Директиви ЄС 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей і фінансування тероризму», Регламенту (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази») [52].

Україна, як і держави-члени ЄС, привела своє законодавство у відповідність до вимог вищенаведеної Директиви. Основними змінами, що трансформують підходи до комплаєнс-контролю з метою оптимізації банківського нагляду в Україні, є такі. Збільшення граничної суми фінансової операції, що підлягає фінансовому моніторингу в банку, з 150 тис. грн до 400 тис. грн.

Зменшення кількості ознак, за наявності яких фінансова операція підлягатиме обов'язковому фінансовому моніторингу, з 17 до 4, а саме зарахування або переказ коштів, надання або отримання кредиту (позики), здійснення інших фінансових операцій у тому випадку, якщо хоча б один з учасників фінансової операції або банк такого учасника перебуває в державі (юрисдикції), що не виконує чи неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, залучених до сфери боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення; фінансові операції політично значущих осіб, членів їхніх сімей та/або осіб, пов'язаних з політично значущими особами; фінансові операції з переказу коштів за кордон, у тому числі до держав, віднесених Кабінетом Міністрів України до офшорних зон; фінансові операції з готівкою.

Перехід до ризик-орієнтованого підходу під час здійснення фінансового моніторингу. Законодавство зобов'язує кожного суб'єкта первинного фінансового моніторингу застосовувати у своїй діяльності ризик-орієнтований підхід, враховуючи відповідні критерії ризику, зокрема, пов'язані з його клієнтами, географічним розташуванням держави реєстрації клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів, видом товарів та послуг, що клієнт отримує від суб'єкта первинного фінансового моніторингу, способом надання (отримання) послуг.

Застосування механізму належної перевірки, яка здійснюється з метою гармонізації законодавства України з міжнародними стандартами у сфері фінансового моніторингу і включає ідентифікацію та верифікацію клієнта; встановлення кінцевого бенефіціарного власника клієнта; встановлення мети та характеру майбутніх ділових відносин або проведення фінансової операції; проведення на постійній основі моніторингу ділових відносин і фінансових операцій клієнта, що здійснюються у процесі таких відносин, щодо відповідності таких фінансових операцій наявній у суб'єкта первинного фінансового моніторингу інформації про клієнта, його діяльність і ризик; забезпечення актуальності отриманих та наявних документів, даних та інформації про клієнта.

Змінена процедура верифікації, яка теоретично допускає можливість дистанційної верифікації клієнта.

Виявлення кінцевих бенефіціарних власників. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу з метою встановлення кінцевого бенефіціарного власника встановлює осіб, які здійснюють вирішальний вплив на його діяльність; має право використовувати дані, що містяться в офіційних документах, офіційних та/або інших джерелах; має вжити належних заходів для перевірки достовірності інформації щодо кінцевого бенефіціарного власника та пересвідчитися, що він знає, хто є кінцевим бенефіціарним власником (за його наявності), здійснюючи обґрунтовані заходи для розуміння права власності (контролю) та структури власності.

Запровадження нових підходів до роботи з публічними діячами. Статус «публічного діяча» є довічним і не обмежується трьома роками, як передбачалося. Окрім того, зменшується перелік осіб, які вважатимуться членами сім'ї публічного діяча.

Вдосконалення процедури «замороження» активів. Законодавство передбачає порядок застосування процедури «замороження» активів, тобто заборону на здійснення переказу, конвертування, розміщення, руху активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням, на основі резолюцій Ради Безпеки ООН, рішень іноземних держав, суду.

В разі вчинення двох і більше видів порушень розрахунок розміру штрафу здійснюється шляхом додавання за кожен вид порушення. Окрім того, збільшено розміри штрафів (наприклад, за несвоєчасне повідомлення інформації Державній службі фінансового моніторингу тощо). Водночас, встановлені максимальні розміри штрафу, а також за аналогією з наявною в США та ЄС практикою запроваджується можливість укладення угоди про врегулювання наслідків вчинення порушення законодавства у сфері фінансового моніторингу [12].

Важливо зазначити, що підрозділи комплаєнсу банків також є відповідальними за антикорупційну експертизу та розробку антикорупційних програм, які мають включати:

- визначення засад загальної політики щодо запобігання та протидії корупції, заходи з їх реалізації, а також з виконання антикорупційної стратегії;
- оцінку корупційних ризиків, причини, що їх породжують та умови, що їм сприяють;
- заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх виконання, строки та необхідні ресурси;
- навчання та заходи з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування;

- процедури стосовно моніторингу, оцінки виконання та періодичного перегляду програм;
- інші заходи, спрямовані на запобігання корупційним і пов'язаним з корупцією правопорушенням [53].

Ключовим документом щодо системи комплаєнс-контролю, який розробляється та періодично (не рідше ніж один раз на рік) переглядається в АТ «ПУМБ», є політика управління комплаєнс-ризиком, яка обов'язково повинна містити:

- мету, завдання та принципи управління комплаєнс-ризиком;
- організаційну структуру процесу управління комплаєнс-ризиком, враховуючи розподіл функціоналу учасників процесу, їхні повноваження, відповідальність і порядок взаємодії;
- підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення комплаєнс-ризиків;
- перелік і формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності щодо комплаєнс-ризиків, порядок і періодичність/терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками.

Іншими важливими документами АТ «ПУМБ» є порядок та процедури управління комплаєнс-ризиком, що мають включати:

- процедури щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення комплаєнс-ризиків банку, включаючи інструменти/індикатори, що використовуються;
- процедури та процеси забезпечення відповідності діяльності банку вимогам законодавства, включаючи законодавство у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та внутрішньобанківських документів під час діяльності банку;
- процедуру забезпечення контролю за достовірністю фінансової та статистичної звітності;
- процедуру навчання працівників банку з метою забезпечення їх

обізнаності з питань, що належать до функцій підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) законодавства України та внутрішньобанківських документів;

- чітке розмежування функцій управління комплаєнс-ризиком та операційним ризиком з метою уникнення їх дублювання, а також механізм співпраці між працівниками, які виконують функції управління цими ризиками;

- порядок обміну інформацією між учасниками процесу управління комплаєнс-ризиком, включаючи види, форми й терміни подання інформації.

На практиці підрозділ комплаєнсу АТ «ПУМБ» з метою виявлення та вимірювання комплаєнс-ризиків використовує інформацію з таких джерел:

- від працівників банку в межах механізму конфіденційного повідомлення про неприйнятну поведінку/порушення в діяльності (whistleblowing);

- з бази внутрішніх подій операційного ризику;

- зі скарг клієнтів;

- з особистого звернення працівників чи третіх осіб до підрозділу з контролю за дотриманням норм;

- зі звітів підрозділу внутрішнього аудиту та перевірок зовнішніх аудиторів;

- від регуляторних та контролюючих органів (про результати інспекційних перевірок, накладені штрафи, встановлені порушення законодавства України);

- з інших джерел інформації, отриманих у процесі діяльності [54].

З метою належного забезпечення системи комплаєнс-контролю в АТ «ПУМБ» створене управління комплаєнс-контролю.

Управління комплаєнс-контролю АТ «ПУМБ» проводить моніторинг дотримання принципів сумлінності в обслуговуванні клієнтів, дотримання банківської таємниці, відповідності пропонованого продукту замовленню клієнта.

Також управління комплаєнс-контролю АТ «ПУМБ» контролює достовірність, повноту, об'єктивність і своєчасність надання банком інформації відповідно до нормативно-правових актів у органи банківського нагляду, державної влади, партнерам, клієнтам, громадськості.

Банк надає органам нагляду та громадськості правдиву і точну інформацію про свої процеси, продукти та послуги. АТ «ПУМБ» постійно підвищує прозорість ведення бізнесу. Банк здійснює своєчасне розкриття повної та достовірної інформації, в тому числі про своє фінансове становище та економічні показники. Це дає змогу акціонерам та інвесторам приймати обґрунтовані рішення, а клієнтам мати необхідну інформацію щодо свого фінансового партнера.

За результатами здійсненої діяльності подаються звіти щодо оцінки комплаєнс-ризиків. Управлінська звітність банків щодо системи комплаєнс-контролю обов'язково повинна включати звіти стосовно:

- продуктів, видів діяльності, процесів, що піддають банк значному комплаєнс-ризикові та впливають на банк у разі його реалізації, а також пропозицій щодо уникнення чи пом'якшення цього ризику;

- випадків порушення вимог законодавства України (податкового законодавства, законодавства про захист прав споживачів, трудового, антимонопольного законодавства, законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інших законів, нормативно-правових актів НБУ), а також внутрішньобанківських документів під час діяльності банку, застосованих санкцій до банку або інших негативних наслідків у результаті порушень;

- випадків порушень працівниками банку кодексу поведінки (етики), результатів дослідження їх причин та заходів щодо запобігання таким подіям у майбутньому;

- випадків формування недостовірної звітності для органів банківського нагляду, а також застосованих до банку санкцій;

- значних змін у законодавстві та їх потенційних наслідків для банку;
- зовнішньої інформації щодо комплаєнс-ризиків (штрафи, накладені на інші банки; події, що призвели до погіршення репутації інших банків) та їх потенційних наслідків для банку;
- випадків конфлікту інтересів;
- проведених навчань працівників банку з питань, що належать до функцій підрозділу контролю за дотриманням норм [32].

В табл. 3.1 проаналізовані дані НБУ про стрес-тестування АТ «ПУМБ» щодо можливості дотримання вимог банківського нагляду, зокрема різні прогнозні сценарії для нормативів капіталу залежно від дієвості системи комплаєнс-контролю в банку [25].

Таблиця 3.1 – Стрес-тестові сценарії впливу комплаєнс-контролю на дотримання АТ «ПУМБ» вимог органів нагляду щодо нормативів капіталу

Показники	Фактично на 1 січня 2019 р.	Базовий сценарій станом на 1 січня			Несприятливий сценарій станом на 1 січня		
		2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Основний капітал, млн грн	3539	5377	6951	8420	1444	1297	1985
Регулятивний капітал, млн грн	5305	5704	7278	8746	1771	1623	2312
H2, %	16,11	17,86	22,96	28,06	5,49	5,03	7,19
H3, %	10,75	16,84	21,93	27,01	4,47	4,02	6,18

Дані табл. 3.1 про результати проведеного НБУ стрес-тестування щодо впливу системи комплаєнс-контролю на дотримання економічних нормативів капіталу АТ «ПУМБ» у межах банківського регулювання та нагляду свідчать, що за умови вдосконалення підходів до організації та проведення в банку комплаєнс-контролю з метою забезпечення відповідності вимогам нагляду за діяльністю банків, тобто за оптимістичного сценарію АТ «ПУМБ», зокрема нарощуватиме основний і регулятивний капітал, збільшуватиме нормативи їх достатності. Натомість неналежна увага до розвитку системи комплаєнс-контролю, що зумовлюватиме можливі проблеми у взаємодії з органами

банківського нагляду, недотримання низки вимог НБУ, спричинить за песимістичного сценарію відхилення за всіма нормативами капіталу, а отже відповідні санкції з боку наглядових органів (рис. 3.1).

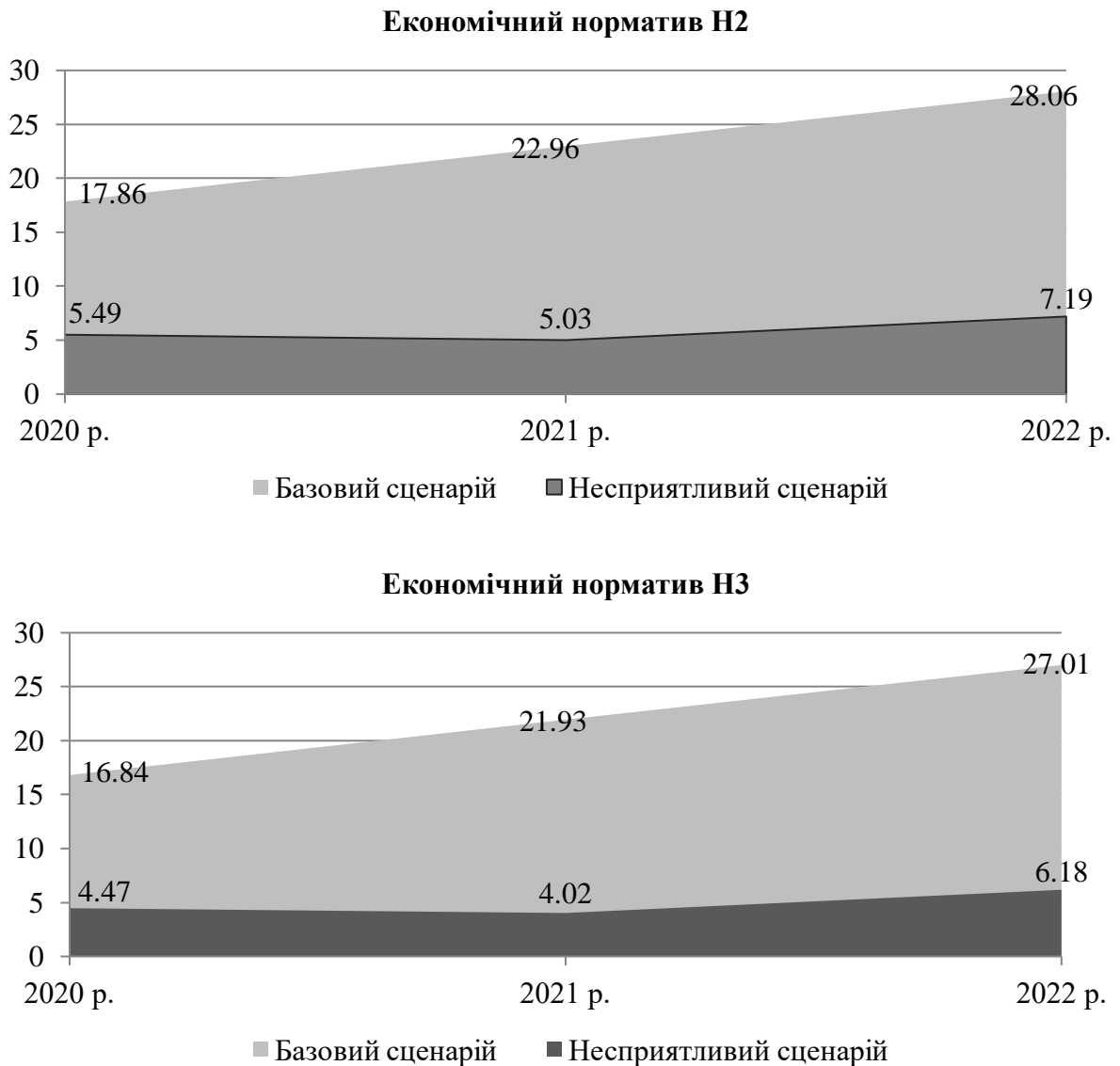

Рисунок 3.1 – Вплив системи комплаєнс-контролю АТ «ПУМБ» на дотримання вимог банківського нагляду щодо нормативів капіталу, %

Отже, характерною тенденцією сучасного банківництва є приведення систем комплаєнс-контролю банків у відповідність до кращих міжнародних практик і більш ефективні кроки, спрямовані на протидію системним порушенням банківського законодавства, відмиванню брудних грошей, появі

проблемних банків в Україні.

Результати проведеного НБУ стрес-тестування щодо впливу системи комплаєнс-контролю на дотримання нормативів капіталу АТ «ПУМБ» у межах банківського регулювання та нагляду свідчать, що за умови вдосконалення підходів до організації та проведення в банку комплаєнс-контролю з метою забезпечення відповідності вимогам нагляду за діяльністю банків, за оптимістичного сценарію АТ «ПУМБ», зокрема нарощуватиме основний і регулятивний капітал, збільшуватиме нормативи їх достатності.

Проте, неналежна увага до розвитку системи комплаєнс-контролю, що зумовлюватиме можливі проблеми у взаємодії з органами банківського нагляду, недотримання низки вимог НБУ, спричинить за песимістичного сценарію відхилення за всіма нормативами капіталу, а отже відповідні санкції для АТ «ПУМБ» з боку наглядових органів.

3.2 Особливості сучасного банківського нагляду за діяльністю банківських груп, зокрема за банківською групою АТ «ПУМБ»

Реалістична оцінка відповідності банку наглядовим стандартам повинна враховувати всі фінансово-кредитні інституції, в яких він бере участь або які є дочірніми щодо нього. Саме в цьому полягає головна ідея консолідованого нагляду за діяльністю банківських груп.

Отже, консолідований нагляд є саме тим комплексним підходом банківського нагляду, що дає змогу оцінити стабільність всієї фінансової групи, беручи до уваги ризики, яким може бути підданий банк, незалежно від того, чи відображаються зазначені ризики в його фінансовій звітності та пов'язаних із ним компаній [55].

На підставі законодавства та нормативно-правових актів НБУ в сфері запровадження консолідованого нагляду за діяльністю банківських груп в Україні можна сформулювати схему механізму його здійснення, зображену на рис. 3.2.

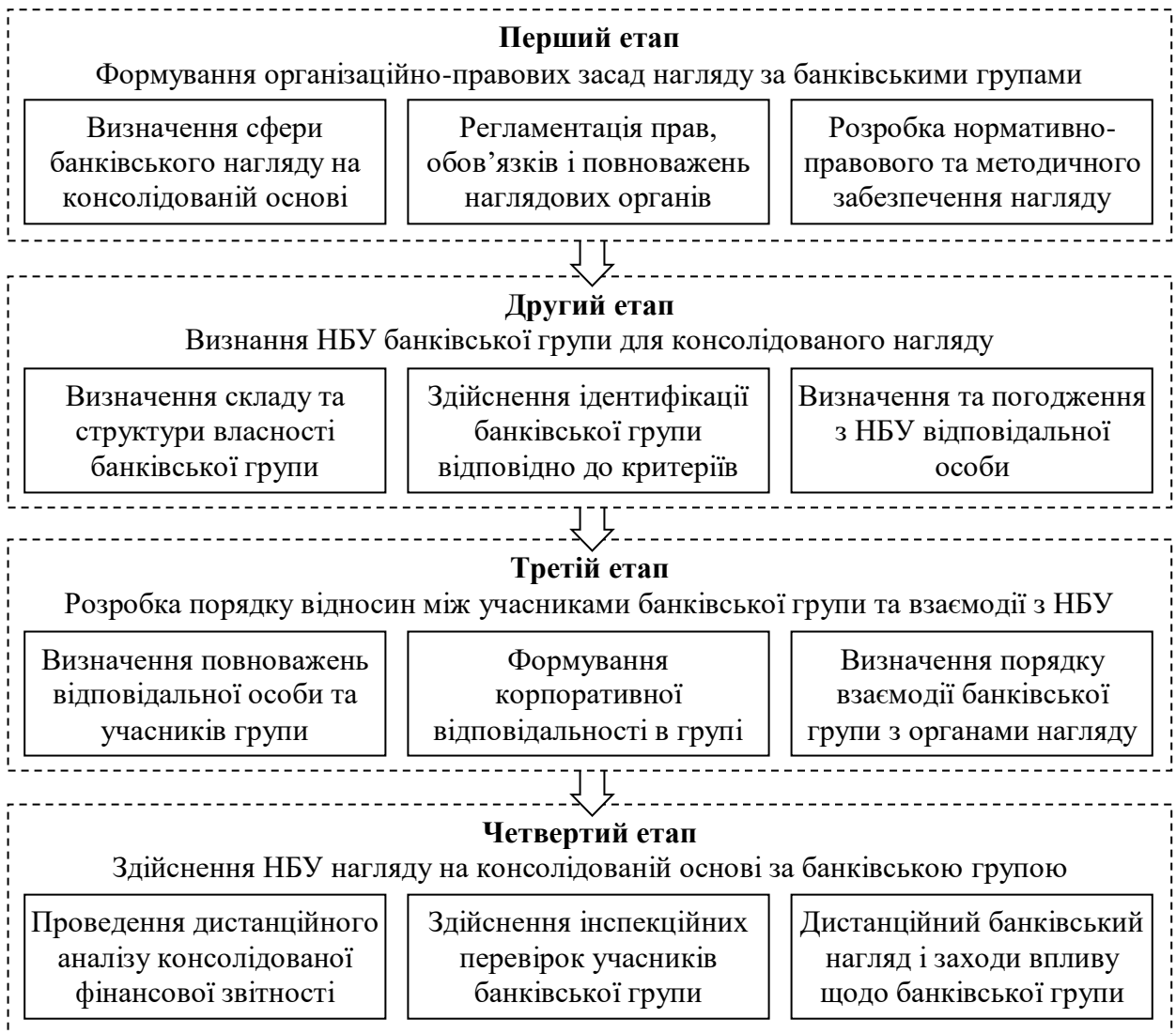

Рисунок 3.2 – Механізм організації консолідованого нагляду за діяльністю банківських груп в Україні

АТ «ПУМБ» було присвоєно статус відповідальної особи банківської групи згідно з рішенням Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 19 липня 2013 р. № 501. Присвоєння статусу пов'язане з виконанням норм Закону України «Про банки і банківську діяльність». Відповідно до законодавства, банківська група – це група юридичних осіб, які мають спільного контролера, вона може складатися з материнського банку, його українських та іноземних дочірніх або асоційованих фінансових установ. Крім того, банківською групою вважається дві або більше фінансових установ, у яких банківська діяльність формує більше 50% загальних активів учасників групи за останні чотири звітних квартали [9].

Ідентифікація та визнання банківської групи АТ «ПУМБ» здійснені відповідно до Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп, затвердженого Постановою НБУ від 9 квітня 2012 р. № 134 [25].

Банківський нагляд на консолідованій основі – це нагляд, що здійснюється НБУ за банківською групою з метою забезпечення стабільності банківської системи та обмеження ризиків, на які наражається банк унаслідок участі в банківській групі, шляхом регулювання, моніторингу та контролю ризиків банківської групи у визначеному регулятором порядку.

Національний банк України з метою здійснення нагляду на консолідованій основі має право визначати в межах банківської групи підгрупи, що складаються принаймні з двох фінансових установ, та здійснювати за ними нагляд на субконсолідованій основі.

Критерії визначення таких підгруп встановлюються нормативно-правовими актами Національного банку України. Національний банк України має право встановлювати вимоги до банківської групи та/або банківської підгрупи на консолідованій та субконсолідованій основі щодо:

- 1) наявності ефективної системи корпоративного управління;
- 2) наявності ефективної системи управління ризиками;
- 3) наявності ефективної системи внутрішнього контролю;
- 4) наявності облікових процедур, інформаційних систем, необхідних для забезпечення виконання вимог на консолідованій основі;
- 5) складання та порядку подання консолідованої та субконсолідованої звітності;
- 6) достатності регулятивного капіталу;
- 7) економічних нормативів;
- 8) лімітів та обмежень стосовно певних видів діяльності, у тому числі щодо діяльності на території інших держав;
- 9) порядку подання необхідної звітності та інформації.

Юридична або фізична особа, яка має намір стати контролером банківської групи, через визначену нею уповноважену особу зобов'язана

повідомити про це Національний банк України та надати Національному банку України відомості про таку банківську групу, в тому числі структуру власності банківської групи та види діяльності її учасників, у порядку, встановленому Національним банком України.

Банківська група, підгрупа, її учасники зобов'язані дотримуватися вимог, установлених Національним банком України відповідно до чинного законодавства.

Небанківські фінансові установи, які є учасниками банківської групи, підлягають нагляду з боку Національного банку України в межах нагляду на консолідованій та субконсолідованій основі відповідно до законодавства України. Керівник банківської холдингової компанії, його заступники, члени виконавчого органу та наглядової ради, головний бухгалтер, його заступник повинні відповідати вимогам до керівників банків [56].

Банківська група зобов'язана визначити серед учасників банківської групи відповідальну особу банківської групи, яка спроможна забезпечити виконання вимог, установлених Національним банком України до банківської групи, та погодити її з Національним банком України. У банківській групі, до складу якої входить материнський банк, відповідальною особою є цей материнський банк.

Погодження Національним банком України відповідальної особи банківської групи здійснюється на підставі клопотання, яке має містити обґрунтування щодо визначення такої особи, та інших документів, визначених Національним банком України.

До погодження Національним банком України відповідальної особи банківської групи або в разі, якщо за висновком Національного банку України відповідальна особа, визначена банківською групою, не спроможна забезпечити виконання функцій відповідальної особи, відповідальною особою є банк – учасник групи з найбільшим значенням активів за останній звітний період (квартал). Учасник банківської групи не пізніше 10 календарних днів після зміни своєї структури власності та видів діяльності

зобов'язаний повідомити про це відповідальну особу банківської групи.

Відповідальна особа банківської групи зобов'язана повідомити Національний банк України про зміни щодо структури власності банківської групи та видів діяльності її учасників не пізніше 30 календарних днів після настання таких змін.

Відповідальна особа банківської групи зобов'язана забезпечити дотримання банківською групою вимог, установлених Національним банком України відповідно до законодавства.

Відповідальна особа банківської групи складає консолідовану звітність на основі звітності учасників банківської групи у порядку, визначеному Національним банком України.

Учасники банківської групи зобов'язані подавати відповідальній особі банківської групи звіти, інформацію та документи, необхідні для підготовки консолідованих звітів, та забезпечувати виконання вимог щодо нагляду на консолідованій основі.

Загальна сума прямої та/або опосередкованої участі учасників банківської групи в статутному капіталі юридичної особи, що не є фінансовою установою, не повинна перевищувати 15 відсотків консолідованого регулятивного капіталу банківської групи.

Загальна сума прямої та/або опосередкованої участі учасників банківської групи в статутному капіталі всіх юридичних осіб, які не є фінансовими установами, не повинна перевищувати 60 відсотків консолідованого регулятивного капіталу банківської групи.

Сума вкладень учасників банківської групи в капітал страхової компанії (страхових компаній) виключається з регулятивного капіталу банківської групи.

Національний банк України здійснює контроль за операціями між учасниками банківської групи. Національний банк України здійснює контроль за операціями між учасниками банківської групи та їх пов'язаними особами, які не є фінансовими установами. Сукупний обсяг операцій, що

генерують кредитний ризик, між учасниками банківської групи та їх пов'язаними особами, які не є фінансовими установами, не повинен перевищувати 20 відсотків консолідованого статутного капіталу банківської групи. Сукупний обсяг операцій, що генерують кредитний ризик, між учасниками банківської групи та однією пов'язаною особою банківської групи, яка не є фінансовою установою, не повинен перевищувати 5 відсотків консолідованого статутного капіталу банківської групи.

Перелік операцій, що генерують кредитний ризик, визначається нормативно-правовими актами Національного банку України.

Кожний учасник банківської групи зобов'язаний забезпечити проведення щорічної аудиторської перевірки річної фінансової звітності аудитором (аудиторською фірмою). Відповідальна особа банківської групи зобов'язана забезпечити проведення щорічної перевірки аудиторською фірмою річної консолідованої звітності банківської групи.

Регулятор встановлює порядок розрахунку консолідованого регулятивного капіталу банківської групи, підгруп банківської групи, вимоги щодо достатності регулятивного капіталу банківської групи, підгруп банківської групи, у тому числі необхідний розмір регулятивного капіталу банківської групи, підгруп банківської групи і такі обов'язкові економічні нормативи [57]:

- а) нормативи ліквідності:
  - поточної ліквідності (Н5к);
  - короткострокової ліквідності (Н6к);
- б) нормативи кредитного ризику:
  - максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7к);
  - великих кредитних ризиків (Н8к);
  - максимального розміру кредитного ризику на одну пов'язану особу (Н9к);
  - максимального розміру кредитного ризику за операціями з

пов'язаними особами (Н10к);

- максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами, які не є фінансовими установами (Н10-1к);

в) нормативи участі (інвестування):

- участі (інвестування) у капіталі юридичної особи, що не є фінансовою установою (Н11к);

- загальної суми участі (інвестування) (Н12к).

Банківські групи та кредитно-інвестиційні підгрупи зобов'язані дотримуватися вимог щодо достатності регулятивного капіталу та всіх економічних нормативів. Страхові підгрупи зобов'язані дотримуватись вимог щодо достатності регулятивного капіталу.

Підгрупи банківської групи, визначені за географічним критерієм, до складу яких входять різні учасники банківської групи незалежно від видів їх діяльності, зобов'язані дотримуватися вимог щодо достатності регулятивного капіталу та всіх економічних нормативів. Підгрупи банківської групи, визначені за географічним критерієм, до складу яких входять виключно страхові компанії, зобов'язані дотримуватися вимог щодо достатності регулятивного капіталу.

Операції, які вилучаються під час розрахунку регулятивного капіталу банківської групи/підгрупи банківської групи, не включаються до розрахунку економічних нормативів банківської групи/підгрупи банківської групи, базою для розрахунку яких є регулятивний капітал банківської групи/підгрупи банківської групи.

Розрахунок достатності регулятивного капіталу, економічних нормативів підгрупи банківської групи, визначеної за географічним критерієм, здійснюється відповідно до вимог, виходячи зі складу учасників такої підгрупи.

Відповідальна особа банківської групи складає консолідовану, субконсолідовану звітність на підставі звітності учасників банківської групи та подає до Національного банку в порядку, визначеному нормативно-

правовими актами Національного банку.

Учасники банківської групи зобов'язані подавати відповідальній особі банківської групи звіти та інформацію, необхідні для складання консолідованої, субконсолідованої статистичної звітності, розрахунку достатності регулятивного капіталу, економічних нормативів у порядку, визначеному внутрішнім положенням банківської групи.

Відповідальна особа банківської групи складає проміжну консолідовану звітність банківської групи та проміжну субконсолідовану звітність підгруп банківської групи за I-III квартали звітного року, що включають: консолідований проміжний скорочений звіт про фінансовий стан (консолідований баланс); консолідований проміжний скорочений звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід (консолідований звіт про фінансові результати).

До складу проміжної консолідованої звітності банківської групи та проміжної субконсолідованої звітності підгруп банківської групи можуть включатися також: консолідований проміжний скорочений звіт про зміни у власному капіталі (консолідований звіт про власний капітал); консолідований проміжний скорочений звіт про рух грошових коштів; пояснювальні примітки до консолідованої проміжної скороченої звітності [58].

З метою розрахунку достатності регулятивного капіталу, економічних нормативів відповідальна особа банківської групи складає субконсолідований баланс кредитно-інвестиційної підгрупи та інші звіти, визначені внутрішнім положенням банківської групи.

Аудитор (аудиторська фірма), що здійснює аудиторську перевірку річної фінансової звітності учасника банківської групи, річної консолідованої звітності банківської групи, зобов'язаний повідомити Національний банк України про виявлені під час проведення аудиторської перевірки та під час надання інших аудиторських послуг викривлення показників фінансової звітності, порушення та недоліки в роботі, а також про будь-які події, які можуть суттєво вплинути на платоспроможність, безпеку та надійність

учасника групи або всієї банківської групи, протягом трьох днів з моменту виявлення таких подій чи фактів.

Аудитор (аудиторська фірма) на вимогу Національного банку України зобов'язаний подати Національному банку України робочі документи з питань аудиту річної фінансової звітності учасника банківської групи, річної консолідованої звітності банківської групи.

Отже, нагляд на консолідованій основі в Україні сприяє вдосконаленню механізму реалізації наглядової функції НБУ під впливом інтеграційних процесів на фінансових ринках країни та світу. Банківська група АТ «ПУМБ» відповідає вимогам і всебічно взаємодіє з органами банківського нагляду на консолідованій основі.

Консолідований нагляд в Україні покликаний забезпечити реалізацію попереджувальних заходів НБУ щодо діяльності банків у складі відповідних видів груп і підгруп, тим самим посилюючи змістовну складову процесу, що базується на принципах макропруденційного регулювання та нагляду за установами банківського сектору України.

3.3 Імплементация НБУ міжнародних стандартів банківського нагляду

Банківська система України в умовах глобалізації інтегрується в світовий фінансовий простір, отже нагальною потребою при цьому є імплементация в практику наглядової діяльності міжнародних стандартів нагляду за банками, що вже підтвердили свою дієвість.

Інтенсивний розвиток міжнародних операцій призвів до ускладнення банківської діяльності та продемонстрував необхідність збільшення банками власного капіталу для укріплення надійності. Фінансові кризи висвітили актуальне питання достатності капіталу не лише для українських банків, але й для всіх банківських установ, а також виявили недоліки попереднього стандарту «Базель II», які стосувалися регулювання стабільності банків та банківських систем [59].

Банківським регуляторам необхідно звертати значну увагу на структуру та якість капіталу, вдосконалювати стандарти по управлінню ліквідністю, проводити диверсифікацію кредитних портфелів, а також реформувати інші сфери діяльності банків. Саме тому Базельський комітет з банківського нагляду запровадив додаткові стандарти щодо капіталу Базель III. Запровадження нових стандартів у національну практику є необхідним для відновлення банківської системи України [60].

Головний принцип реформ світової фінансової системи полягає в забезпеченні стійкості банківської системи за рахунок підвищення ліквідності, рівня капіталізації та покращення якості капіталу. Посилене регулювання світової банківської системи, на думку представників Базельського комітету, повинно захистити від повторення світових фінансових та економічних криз. Автори поправок до Базельської угоди про капітал вважають, що запровадження змін зможе суттєво зміцнити фінансову стабільність банків та убезпечити їх від прийняття на себе надмірних ризиків.

Метою запропонованих в Угоді про капітал змін, які відповідають принципам Базеля III, є підвищення якості, прозорості й удосконалення структури банківського капіталу, розширення практики покриття ризиків капіталом і стимулювання заходів щодо створення резервних його запасів. Так, основною формою капіталу першого рівня стають прості акції та нерозподілений прибуток. Інструменти капіталу другого рівня необхідно гармонізувати. Також привертає увагу, що більшість нових положень Базельського комітету, особливо тих, що стосуються нормативів ліквідності, базуються на концепції «бути готовим до кризи в будь-який момент» [61].

Сам норматив LCR на міжнародному рівні почав впроваджуватися лише кілька років тому. Коефіцієнт покриття ліквідності (LCR) забезпечує позицію, при якій банки мають досить якісних і ліквідних активів для того, щоб профінансувати відтоки коштів протягом 30 днів в стресовий період. Тобто банкам необхідно оцінювати можливі відтоки по депозитах фізичних і юридичних осіб, а також можливі притоки коштів, які можуть бути отримані

шляхом погашення кредитів протягом наступних 30 днів. А чисті відтоки пасивів повинні бути покриті високоліквідними якісними активами.

Період застосування нормативу LCR в європейських країнах ще недостатній, тому не має досвіду, який Україна може переймати. Крім того, до реформи банківського сектору не було змісту у впровадженні нових нормативів. Тепер, коли нагляд перебудовано, а виконання нормативів контролюють, створені передумови для адаптації українських вимог до міжнародних стандартів. Національний банк у цій ситуації звернув увагу на питання ліквідності банків і їх здатності витримувати кризові ситуації.

Запровадження нових стандартів Базель III значно посилює вимоги до якості та структури банківського капіталу, а саме, вводять нові мінімальні вимоги до достатності капіталу першого рівня, які збільшують його стабільність і прозорість, а також його складової частини – базового капіталу. На сьогодні відбувається поступове припинення визнання гібридних інструментів у складі капіталу та здійснюється уточнення списку регулятивних відрахувань з капіталу [62].

Ще однією актуальною проблемою залишається якість капіталу банківських установ. Адже капіталізація багатьох українських банків складається з коштів переоцінки основних засобів, не сплачених відсотків, коштів пов'язаних структур, які оформлялись субординованим боргом. Зростання таких складових вважається штучним нарощуванням капіталу. Водночас у діяльності вітчизняних банків субординовані кредити не набули значного розвитку. Саме тому структура капіталу першого рівня в українських банках в основному відповідає новим базельським вимогам.

Отже, порівняльний аналіз практики розрахунку розміру банківського капіталу у вітчизняній і міжнародній (згідно з Базель II та Базель III) банківській практиці, дозволяє стверджувати про завищення реальних показників банківського капіталу в Україні, а тому потрібно зменшити частку загальних резервів за кредитними операціями, що включаються до розміру капіталу банків у вітчизняній практиці.

Реформа банківського нагляду проходить паралельно з впровадженням нових нормативів. Україна в «Угоді про асоціацію з Євросоюзом» зобов'язалася гармонізувати українську нормативну базу з рекомендаціями Базель III. Саме тому в банківському нагляді впроваджується supervisory review and evaluation process – SREP, який передбачає регулярний аналіз банку за багатьма критеріями: оцінка бізнес-моделі, достатності капіталу і ліквідності, якості корпоративного управління. Але навіть без SREP НБУ змінив підхід до моніторингу банків і зараз проводить безперервний моніторинг. Мета цього моніторингу не допустити накопичення кредитних ризиків, які банки вміють добре ховати на початкових етапах, але які швидко стають помітними для всього ринку в кризовий період.

Кожен великий банківський кредит на суму понад 5% регулятивного капіталу установи – це вже підстава для НБУ перевірити у банку документи щодо позичальника, щоб переконатися, наскільки адекватно банк оцінив його ризик і наскільки адекватними є в момент видачі кредиту сформовані під цей ризик резерви. Але в той же час НБУ має на меті забезпечення ситуації, при якій ризики банку належним чином покриті капіталом. І всі нові видані кредити НБУ також аналізує за критерієм зв'язності – з'ясовує бенефіціар позичальника і його зв'язок з банком [63].

До особливостей впровадження Базель III також відноситься перенесення нерозподіленого прибутку в капітал першого рівня, тоді як зараз він знаходиться в капіталі другого рівня. Банкам доводиться щорічно направляти цей прибуток до резервного фонду або збільшувати статутний капітал. Після зміни структури капіталу цього не потрібно – нерозподілений прибуток буде перебувати в капіталі першого рівня. На сьогоднішньому етапі спостерігається асиметричний підхід, коли збитки впливають на капітал першого рівня, а прибуток – другого рівня. Тому така зміна буде корисна для банків. Вимога до адекватності регулятивного капіталу на рівні 8% в розвинених країнах залишалася незмінною з часів Базель I, але суттєво змінилося наповнення капіталу – постійно збільшується частка найбільш

якісних складових. Якісний ефект від впровадження вимог Базель III для окремих банків, зокрема АТ «ПУМБ» можна сформулювати в цілому:

1) відхилення пропозиції від коротко- до довгострокового фінансування. Запровадження двох коефіцієнтів ліквідності змусить банки перейти від угод про короткострокове фондування до пошуку довгострокового фінансування, що може змінити маржу і ціни;

2) реорганізація юридичних осіб. Значна увага з боку наглядових органів до власних торговельних операцій може призвести до реорганізації банківських груп, включаючи злиття і поглинання, та позбавлення від інвестиційних портфелів, і вкладень в банки;

3) більш слабкі банки будуть витіснені з ринку. При посиленому контролі регулюючих органів в сумі з несприятливими економічними умовами слабкішим банкам важче забезпечити необхідний рівень капіталу, що може призвести до скорочення кількості таких банків;

4) суттєвий вплив на прибуток і ROE. Підвищені вимоги до капіталу, вартості фінансування, а також необхідність виконання нових вимог регулюючих органів матимуть додатковий вплив на маржу і операційні можливості. Дохідність інвесторів може впасти в той час, коли банки матимуть необхідність у залученні додаткових інвестицій, щоб відновити фінансові буфери [64].

Сучасні тенденції розвитку переважної більшості сфер суспільного життя пов'язані з розповсюдженням і вдосконаленням інформаційних каналів комунікації, дистанційної взаємодії та розширенням так званих цифрових інструментів у ділових відносинах і неформальному спілкуванні. Цифрові трансформації відбуваються в економіці України, зокрема в банківській системі.

Новий поштовх до розвитку дистанційного банківського нагляду був зумовлений розповсюдженням коронавірусу, хоча НБУ почав запроваджувати дистанційні підходи до банківського регулювання та нагляду ще до коронакризи. Дистанційний банківський нагляд за правильною

організації є більш дієвим, оперативним, а отже й ефективним, дає змогу оптимізувати структуру регулятора та відповідає новим міжнародним вимогам із банківського регулювання та нагляду за учасниками фінансового ринку.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках. Наглядова діяльність НБУ охоплює всі банки, їх відокремлені підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків, банківські групи, учасників банківських груп на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог чинного законодавства щодо здійснення банківської діяльності [9].

Сьогодні НБУ здійснює банківський нагляд у формі інспекційних перевірок та безвиїзного нагляду. Регулятор у межах безвиїзного нагляду має право письмово вимагати від банку копії документів, а також письмові пояснення з питань його діяльності.

В дисертаційній роботі О. І. Щуревич слушно зауважено, що за результатами дистанційного нагляду здійснюється аналіз ситуації у банківському секторі для визначення та усунення загроз його функціонуванню [11].

Головна мета безвиїзного нагляду – побачити проблеми в банку на ранніх етапах, що дає можливість вживати конкретні дії для виправлення (поліпшення) ситуації чи для проведення перевірки у самому банку. Ще в грудні 2018 р. НБУ визначив порядок здійснення безвиїзного банківського нагляду з урахуванням ризик-орієнтованого підходу відповідно до стратегічної цілі регулятора щодо забезпечення стабільної, прозорої та ефективної банківської системи, якою і передбачено перехід до ризик-орієнтованого банківського нагляду. Було запроваджено новий інструмент безвиїзного банківського нагляду – камеральні (невиїзні) перевірки банків, а

також визначено підстави та порядок їх проведення.

Камеральна перевірка банку під час здійснення безвізного банківського нагляду проводиться з метою з'ясування чи підтвердження:

– факту дотримання чи недотримання банком вимог банківського законодавства, нормативно-правових актів та встановлених НБУ вимог, обмежень щодо діяльності банку, встановлених значень економічних нормативів і лімітів відкритої валютної позиції;

– достовірності визначення банком розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, відображення банком у бухгалтерському обліку та звітності своїх операцій, наданої банком інформації про пов'язаних із банком осіб та операції з цими пов'язаними особами;

– підтвердження чи спростування наявності ознак, що можуть свідчити про здійснення банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів [25].

Зважаючи на розширення повноважень НБУ в межах реалізації проєкту «спліт», варто зазначити, що зараз регулятор за наявності обґрунтованих підстав, що можуть свідчити про недотримання об'єктом оверсайта вимог законодавства України, має право прийняти рішення про проведення безвізної перевірки такого об'єкта перевірки [22].

В сучасних умовах запроваджується дистанційний підхід до інспекційних перевірок у банках. Із реалізацією дистанційного підходу перевірка переважно проходить віддалено, комунікація з банком буде максимально дистанційною. Інспектори перебуватимуть у приміщенні банку в мінімальній кількості та мінімальний проміжок часу для вирішення лише тих питань, які потребують перевірки безпосередньо на місці.

Сьогодні банки через пандемію коронавірусу перевели частину персоналу на віддалену роботу. Тож НБУ продовжує переглядати наглядові підходи у напрямі їх дистанційності.

Новий підхід під час перевірок дасть можливість скоротити час

перебування інспекторської групи в банку на понад 50%. Це значно зменшить навантаження на банки, адже їм не потрібно буде приділяти час та надавати відповідні приміщення.

Втім, максимальне використання дистанційного підходу буде можливе лише після унормування двох питань. По-перше, надання інспекторам НБУ віддаленого доступу до автоматизованої банківської системи для перегляду та отримання даних. По-друге, банки мають почати вести електронний архів документів або, як мінімум, мати можливість зберігати документи в електронному вигляді [1].

Слід наголосити, що запровадження дистанційного підходу до банківського нагляду відповідає рекомендаціям Європейського наглядового органу (EBA – European Banking Authority) щодо перегляду наглядової діяльності регуляторів. Зокрема, EBA радить підходити більш гнучко та прагматично до інспекційних перевірок банків [65].

Національний банк із 1 жовтня 2020 р. почав застосовувати єдину процедуру й методологію процесу наглядових перевірок та оцінки – SREP (Supervisory Review and Evaluation Process). Оцінка діяльності банків за рейтинговою системою CAMELSO надалі не здійснюватиметься.

Рейтингова система CAMELSO, запроваджена в Україні ще в 1998 р., була інструментом оцінки капіталу, активів, менеджменту, надходжень та ліквідності банку в межах інспекційних перевірок. Вона розвивалась і розширювалась разом із розвитком регуляторних вимог [66].

У 2018 р. відповідно до настанов Європейського банківського органу щодо єдиних процедур та методології процесу наглядових перевірок і оцінки Національний банк України почав запроваджувати наглядіві інструменти SREP, що базуються на ризик-орієнтованому та forward-looking підходах (додаток В).

В їх основу покладено оцінку ризиків та якості управління цими ризиками в банку, питань корпоративного управління, у тому числі оцінки колективної придатності колегіальних органів та системи внутрішнього

контролю, а також здатність установи забезпечувати безперервність діяльності (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Підходи до оцінки банків SREP при здійсненні НБУ банківського нагляду

Основні елементи оцінки	Характеристика наглядових процедур
Аналіз та оцінка бізнес-моделі	Оцінка життєздатності бізнес-моделі: спроможність генерувати прийнятний рівень доходів протягом наступних 12 місяців, з огляду на значення показників ефективності, відповідність структури фінансування банку його бізнес-моделі, ризик-апетиту (схильності до ризику) Оцінка стійкості стратегії банку: спроможність генерувати прийнятний рівень доходів протягом щонайменше наступних 3-х років згідно із затвердженою стратегією банку та бізнес-планом
Оцінка рівня організації корпоративного управління та внутрішнього контролю	Ґрунтується на результатах оцінювання ефективності функціонування: системи корпоративного управління в цілому; корпоративної культури та культури прийняття ризику; організаційної структури та функціонування органів управління (наглядова рада та правління банку); політики та практики винагород; системи управління ризиками; системи внутрішнього контролю; ризику AML
Достатність капіталу	Визначення достатності капіталу (його розміру та структури) для покриття основних видів ризиків, притаманних діяльності банку: протягом наступних 12 місяців, визначення заходів для врегулювання потенційної недостатності капіталу
Достатність ліквідності	Оцінка достатності ліквідних активів для покриття ризиків ліквідності та фінансування Визначення заходів, необхідних для врегулювання потенційного дефіциту ліквідності

Зокрема, методологія SREP, у якій враховано й компоненти рейтингової оцінки за системою CAMELSO, базується на оцінці ризиків із урахуванням аналізу поточного стану банку, його стратегії, бізнес-моделі, а також розвитку та оцінки того, як поведе себе банк в майбутньому.

Процес оцінки за методикою SREP є безперервним та здійснюється одночасно за всіма банками. На відміну від оцінки за системою CAMELSO, оцінка за методикою SREP проводиться щорічно станом на 1 січня. Вона може бути актуалізована щокварталу з урахуванням змін кількісних показників та нової суттєвої інформації, виявленої, зокрема, під час проведення інспекційної перевірки.

Департамент виїзних перевірок надалі не використовуватиме систему CAMELSO, а буде надавати пропозиції щодо оцінки SREP за результатами проведення відповідних інспекційних перевірок. У майбутньому планується, що оцінки SREP будуть публічними.

Розробка та запровадження нових вимог до ліквідності та достатності капіталу банків за угодою Базель III є вирішенням актуального питання стабілізації української банківської системи. За результатами впровадження рекомендацій Базельського комітету НБУ очікує збільшення фінансової стійкості банків [67].

З впровадженням НБУ оновлених стандартів очікується позитивний ефект, який буде полягати у поверненні банків до простих схем бізнесу, посиленні дисципліни у галузі торгівлі позабіржовими деривативами та уніфікації торгівлі з ними. Ефект від запровадження Базель III буде спостерігатися у всій фінансовій системі, разом з небанківським сектором і ринком капіталу [68].

Передумови розвитку дистанційного банківського нагляду активізували роботу НБУ щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення банківського регулювання та нагляду на дистанційній основі. Такий підхід відповідає сучасним міжнародним вимогам з банківського регулювання та нагляду та здійснюється в межах цифрової трансформації в Україні.

Також імплементація міжнародних стандартів банківського нагляду зумовила застосування НБУ з 1 жовтня 2020 р. єдиної процедури й методології процесу наглядових перевірок та оцінки – SREP (Supervisory Review and Evaluation Process). В основу покладено оцінку ризиків та якості управління цими ризиками в банку, питань корпоративного управління, в тому числі оцінки колективної придатності колегіальних органів та системи внутрішнього контролю, а також здатність банку забезпечувати безперервність діяльності.

Висновки до розділу 3

Результати проведеного НБУ стрес-тестування щодо впливу системи комплаєнс-контролю на дотримання нормативів капіталу АТ «ПУМБ» у межах банківського регулювання та нагляду свідчать, що за умови вдосконалення підходів до організації та проведення в банку комплаєнс-контролю з метою забезпечення відповідності вимогам нагляду за діяльністю банків, за оптимістичного сценарію АТ «ПУМБ», зокрема нарощуватиме основний і регулятивний капітал, збільшуватиме нормативи їх достатності.

Проте, неналежна увага до розвитку системи комплаєнс-контролю, що зумовлюватиме можливі проблеми у взаємодії з органами банківського нагляду, недотримання низки вимог НБУ, спричинить за песимістичного сценарію відхилення за всіма нормативами капіталу, а отже відповідні санкції для АТ «ПУМБ» з боку наглядових органів.

Нагляд на консолідованій основі в Україні сприяє вдосконаленню механізму реалізації наглядової функції НБУ під впливом інтеграційних процесів на фінансових ринках країни та світу. Банківська група АТ «ПУМБ» відповідає вимогам і всебічно взаємодіє з органами банківського нагляду на консолідованій основі. Консолідований нагляд в Україні покликаний забезпечити реалізацію попереджувальних заходів НБУ щодо діяльності банків у складі відповідних груп, тим самим посилюючи змістовну складову процесу, що базується на принципах макропруденційного регулювання та нагляду за установами банківського сектору України.

З впровадженням НБУ міжнародних стандартів очікується позитивний ефект, який буде полягати у поверненні банків до простих схем бізнесу, посиленні стійкості банків, зокрема АТ «ПУМБ» і стабільності банківської системи України.

Передумови розвитку дистанційного банківського нагляду активізували роботу НБУ щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення банківського регулювання та нагляду на дистанційній основі.

Такий підхід відповідає сучасним міжнародним вимогам з банківського регулювання та нагляду та здійснюється в межах цифрової трансформації в Україні.

Також імплементація міжнародних стандартів банківського нагляду зумовила застосування НБУ з 1 жовтня 2020 р. єдиної процедури й методології процесу наглядових перевірок та оцінки – SREP (Supervisory Review and Evaluation Process). В основу покладено оцінку ризиків та якості управління цими ризиками в банку, питань корпоративного управління, в тому числі оцінки колективної придатності колегіальних органів та системи внутрішнього контролю, а також здатність банку забезпечувати безперервність діяльності.

ВИСНОВКИ

В процесі проведеного дослідження було доведено, що за сучасних умов трансформації економіки України, які постійно змінюються відповідно до світових економічних тенденцій, здійснення регулятором дієвого нагляду за банками має велике значення для забезпечення стабільності банківської системи.

Набуло подальшого розвитку визначення банківського нагляду як систематичних і системних заходів моніторингу й активних дій регулятора банківської діяльності на засадах пруденційного та ризик-орієнтованого підходу, спрямованих на забезпечення дотримання банками чинного законодавства та економічних нормативів для захисту інтересів вкладників і кредиторів окремих банків, банківських груп і досягнення стабільності банківської системи в цілому.

Ключовими компонентами системи банківського нагляду є його мета, основні завдання нагляду за банками, функції банківського нагляду, принципи дієвого нагляду за банками, а також форми здійснення банківського нагляду.

Передумови розвитку дистанційного банківського нагляду мають активізувати роботу щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення банківського регулювання та нагляду на дистанційній основі. Такий підхід відповідає сучасним міжнародним вимогам з банківського регулювання та нагляду та перебуває в контурі цифрової трансформації в Україні.

В Україні банківське законодавство чітко регламентує всі питання здійснення нагляду за банками та банківськими групами, проте його необхідно вдосконалювати з урахуванням сучасних реалій, розвивати пруденційний банківський нагляд, ризик-орієнтований підхід до наглядових дій.

У запропонованому методичному підході до оцінювання впливу банківського нагляду на діяльність банку враховані економічні нормативи, що встановлені регулятором як обов'язкові для банків. У розрахунках застосовуються приведені значення, залежно від дотримання чи недотримання банком цих нормативів, а також їхніх змін у динаміці. Також беруться до уваги основні узагальнюючі показники ефективності банківської діяльності: рентабельність активів, чистий спред і чиста процента маржа банку в динаміці, тобто за темпами зростання. Добуток двох часткових коефіцієнтів впливу (за економічними нормативами та за показниками ефективності) дає змогу визначити інтегральний коефіцієнт впливу банківського нагляду на діяльність банку.

АТ «ПУМБ» веде бізнес відповідально, інвестуючи в гармонійний розвиток фінансової установи, тобто в реалізацію бізнес-можливостей, отримання високого фінансового результату та посилення своєї соціальної значущості. Так, наприклад, у 2019 р. інвестиції банку в модернізацію становили 429 млн грн, а соціальні інвестиції – в підвищення безпеки праці співробітників і їхній розвиток, підвищення якості продукції та послуг банку, розвиток бізнес-середовища й підвищення фінансової грамотності українців – склали понад 61 млн грн. Отже, банк є надійним партнером для приватних осіб і компаній, у повному обсязі виконує свої зобов'язання перед ними та державою, дотримується балансу сталого розвитку бізнесу, співробітників і суспільства.

Ключові напрями АТ «ПУМБ» у сфері сталого розвитку: навчання та розвиток співробітників; підвищення якості продуктів та послуг банку; розвиток бізнес-середовища; підвищення фінансової грамотності населення; управління ризиками; корпоративне волонтерство.

Проведений аналіз фінансово-економічних показників засвідчив, що АТ «ПУМБ» за період з 2017 р. по 2019 р. досить стабільно розвився, навіть усупереч економічним кризам. Так, банк нарощував свої активи, а також підвищував капіталізацію. Також зростали абсолютні показники його

прибутковості. Крім того, аналіз рентабельності, чистого спреду та чистої процентної маржі банку дають змогу констатувати підвищення економічної ефективності роботи АТ «ПУМБ».

Лише комплексний аналіз у динаміці дає можливість об'єктивно оцінити вплив банківського нагляду на діяльність банку, хоча на результати також впливають макроекономічні показники, що можуть бути лише опосередковано пов'язані з наглядовими діями регулятора, або ж узагалі не залежати від НБУ. В цілому оцінювання в динаміці та приведення до бального вигляду економічних нормативів, а також динамічний аналіз узагальнюючих показників ефективності АТ «ПУМБ» засвідчив певне зниження ефективності та нормативів інвестування, тому хоча й спостерігався несуттєвий прогрес щодо управління кредитними ризиками інтегральний коефіцієнт впливу банківського нагляду знизився з 1,29 у 2018 р. до значення 0,86 у 2019 р. Це зумовлює потребу розвитку банківського нагляду НБУ та дотримання банками України, зокрема АТ «ПУМБ» вимог регулятора.

Результати проведеного НБУ стрес-тестування щодо впливу системи комплаєнс-контролю на дотримання нормативів капіталу АТ «ПУМБ» у межах банківського регулювання та нагляду свідчать, що за умови вдосконалення підходів до організації та проведення в банку комплаєнс-контролю з метою забезпечення відповідності вимогам нагляду за діяльністю банків, за оптимістичного сценарію АТ «ПУМБ», зокрема нарощуватиме основний і регулятивний капітал, збільшуватиме нормативи їх достатності.

Проте, неналежна увага до розвитку системи комплаєнс-контролю, що зумовлюватиме можливі проблеми у взаємодії з органами банківського нагляду, недотримання низки вимог НБУ, спричинить за песимістичного сценарію відхилення за всіма нормативами капіталу, а отже відповідні санкції для АТ «ПУМБ» з боку наглядових органів.

Нагляд на консолідованій основі в Україні сприяє вдосконаленню механізму реалізації наглядової функції НБУ під впливом інтеграційний

процесів на фінансових ринках країни та світу. Банківська група АТ «ПУМБ» відповідає вимогам і всебічно взаємодіє з органами банківського нагляду на консолідованій основі. Консолідований нагляд в Україні покликаний забезпечити реалізацію попереджувальних заходів НБУ щодо діяльності банків у складі відповідних груп, тим самим посилюючи змістовну складову процесу, що базується на принципах макропруденційного регулювання та нагляду за установами банківського сектору України.

З впровадженням НБУ міжнародних стандартів очікується позитивний ефект, який буде полягати у поверненні банків до простих схем бізнесу, посиленні стійкості банків, зокрема АТ «ПУМБ» і стабільності банківської системи України.

Передумови розвитку дистанційного банківського нагляду активізували роботу НБУ щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення банківського регулювання та нагляду на дистанційній основі. Такий підхід відповідає сучасним міжнародним вимогам з банківського регулювання та нагляду та здійснюється в межах цифрової трансформації в Україні.

Також імплементація міжнародних стандартів банківського нагляду зумовила застосування НБУ з 1 жовтня 2020 р. єдиної процедури й методології процесу наглядових перевірок та оцінки – SREP (Supervisory Review and Evaluation Process). В основу покладено оцінку ризиків та якості управління цими ризиками в банку, питань корпоративного управління, в тому числі оцінки колективної придатності колегіальних органів та системи внутрішнього контролю, а також здатність банку забезпечувати безперервність діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шелестін А. Д., Батракова Т. І. Розвиток дистанційного банківського нагляду в Україні. *Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 5 листопада 2020 р. Одеса, 2020. С. 298–300.
2. Хоружий С. Г. Особливості регулювання і нагляду за діяльністю фінансових установ в ЄС. *Облік і фінанси*. Київ, 2019. № 4. С. 106–111.
3. Костенко В. В. Теоретичні аспекти банківського нагляду в Україні: сутність та його види. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2015. Вип. 7. С. 704–708.
4. Корсакова О. С. Регулювання діяльності вітчизняної банківської системи відповідно до рекомендацій Базельського комітету. *Економіка та право*. Київ, 2017. № 3. С. 132–137.
5. Заруцька О. П. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. 379 с.
6. Царікова О. В. Адміністративно-правові засади державного контролю за діяльністю банків в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2018. 231 с.
7. Павлюк О. О. Еволюція банківського нагляду в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Дніпро, 2018. № 14. С. 31–38.
8. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. Дата оновлення: 01.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 07.10.2020).
9. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 03.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 05.10.2020).

10. Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика : монографія / за ред. В. В. Коваленко. Одеса : Видавництво «Атлант», 2013. 492 с.

11. Щуревич О. І. Система банківського регулювання та нагляду в умовах відкритої економіки України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Львів, 2017. 231 с.

12. Rynck S. D. Changing Banking Supervision in the Eurozone: the ECB as a Policy Entrepreneur. Brugge : Bruges Political Research Papers, December 2014. 36 p.

13. Катан Л. І., Демчук Н. І., Бабенко-Левада В. Г., Журавльова Т. О. Банківська система : навч. посіб. Дніпро : Пороги, 2017. 444 с.

14. Лещенко В. В. Організаційно-правовий механізм державного регулювання системи банківського нагляду в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2016. 21 с.

15. Белова І. В., Криклій О. А. Інструментарій банківського нагляду: теорія, методологія та практика : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ». 2014. 177 с.

16. Гладинець Н. Ю., Густей М. М. Проблеми і перспективи розвитку банківського нагляду в Україні. *Економіка та суспільство*. Мукачево, 2016. № 7. С. 722–726.

17. Науменкова С. В., Цицик К. Ю. Макропруденційний банківський нагляд та умови забезпечення його ефективності. *Економіка розвитку*. Харків, 2014. № 4. С. 65–72.

18. Гойхман М. І. Діагностика проблемних ситуацій та державне регулювання функціонування банківського сектору в Україні : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Київ, 2017. 422 с.

19. Андрущак Є. М., Щуревич О. І. Ефективний банківський нагляд як передумова відновлення стійкого розвитку банківської системи України. *Бізнес Інформ*. Харків, 2016. № 9. С. 178–183.

20. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності

банків в Україні : Постанова НБУ від 28.08.2001 р. № 368. Дата оновлення: 01.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 14.09.2020).

21. Про затвердження Положення про здійснення Національним банком України безвізного банківського нагляду : Постанова Правління Національного банку України від 6 грудня 2018 р. № 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500-18#Text> (дата звернення: 27.09.2020).

22. Про затвердження Положення про порядок проведення перевірок щодо дотримання об'єктами нагляду (оверсайта) вимог законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні : Постанова Правління НБУ від 9 грудня 2013 р. № 503. Дата оновлення: 18.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2213-13#n20> (дата звернення: 25.09.2020).

23. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра напряму підготовки «Фінанси і кредит». Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с.

24. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 311 с.

25. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 07.10.2020).

26. Банківський менеджмент: інноваційні концепції та моделі : монографія / Л. О. Примостка, О. О. Примостка, І. Я. Карчева та ін. ; за заг. та наук. ред. Л. О. Примостки. Київ : КНЕУ, 2017. 384 с.

27. Чмутова І. М., Харитоновна В. С. Ризик-орієнтований підхід до формування фінансової стратегії банку. *Економіка розвитку*. Харків, 2017. № 4. С. 59–67.

28. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 416 с.

29. Демчук Н. І., Довгаль О. В., Владика Ю. П. Банківські операції : навч. посіб. Дніпро : Пороги, 2017. 460 с.

30. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 280 с.
31. Рейтинг стійкості банків. URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating> (дата звернення: 08.10.2020).
32. Сайт АТ «ПУМБ». URL: <https://www.pumb.ua> (дата звернення: 28.09.2020).
33. Пантелєєва Н. М. Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки: тенденції, виклики та загрози. *Приазовський економічний вісник*. Запоріжжя, 2017. № 3. С. 68–73.
34. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf (дата звернення: 03.10.2020).
35. Історія рейтингу АТ «ПУМБ». URL: http://www.credit-rating.ua/ua/rate_history/21/619 (дата звернення: 26.09.2020).
36. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика : навч. посіб. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.
37. Стечишин Т. Б., Малахова О. Л. Банківська справа : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 404 с.
38. Кузнецова С. А., Болгар Т. М., Пестовська З. С. Банківська система : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 400 с.
39. Зянько В. В., Коваль Н. О., Єпіфанова І. Ю. Банківський менеджмент : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Вінниця : ВНТУ, 2018. 126 с.
40. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 676 с.
41. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система : навч. посіб. Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. 316 с.
42. Копилюк О. І., Музичка О. М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. 416 с.

43. Чайковський Я. І. Організація платіжних операцій банків : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 232 с.
44. Лапіна І. С., Гончаренко О. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Одеса : Атлант, 2016. 313 с.
45. Бобиль В. В. Фінансові ризики банків: теорія та практика управління в умовах кризи : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2016. 300 с.
46. Довгань Ж. М. Менеджмент у банку : підручник. Тернопіль : Економічна думка, 2017. 512 с.
47. Eisenbach T. M., Lucca D. O., Townsend R. M. The Economics of Bank Supervision. Cambridge : National Bureau of Economic Research, April 2016. 56 p.
48. Сова О, Завадська О. Місце фінансового моніторингу в системі банківського нагляду. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. Київ, 2020. № 1 (5). С. 56–67.
49. Hellwig M. Financial Stability, Monetary Policy, Banking Supervision, and Central Banking. Bonn : Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods, 2014/9. 42 p.
50. Вплив фінансової системи на стабільність економічного розвитку : монографія / за ред. А. А. Мещерякова. Серія «Бізнес. Економіка. Фінанси». Дніпро : УМСФ, 2019. 132 с.
51. Дроботя Я. А. Нетрадиційні банківські послуги та фінансові ризики пов'язані з ними: реалії України, міжнародний досвід. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. Харків, 2018. № 1. С. 31–40.
52. Arătușchioae A. The performance, banking risks and their regulation. *Procedia Economics and Finance*. 2015. No. 20. pp. 35–43.
53. Васильчишин О. Б. Напрями впливу державного регулювання та нагляду на фінансову безпеку банківської системи України та шляхи їх удосконалення. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2016. Т. 25. № 2. С. 7–20.
54. Оглобля Я. О. Теоретичні підходи до регулювання банківської

діяльності в країнах світу. *Економіка та держава*. Київ, 2015. № 1. С. 116–120.

55. Могильницька М. П., Воробець Х. Б. Правові та організаційні проблеми нагляду за діяльністю банківських груп в Україні. *Фінансовий простір*. Черкаси, 2015. № 2. С. 87–92.

56. Лещенко В. В. Організація системи банківського нагляду: структура, моделі, проблеми регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2016. № 6. С. 132–136.

57. Новікова Т. В., Кузнецова Т. С. Основні тенденції вдосконалення системи банківського регулювання і нагляду в Україні. *Вісник Університету банківської справи*. Київ, 2015. № 2. С. 98–102.

58. Зачосова Н. В. Формування системи економічної безпеки фінансових установ : монографія. Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А., 2016. 375 с.

59. Миронов Ю. Б. Стабілізація національної економіки на основі банківського рейтингування. *Економічний форум*. Луцьк, 2016. № 2. С. 67–77.

60. Павлюк О. О. Сучасні парадигми міжнародного банківського регулювання. *Причорноморські економічні студії*. Одеса, 2017. Вип. 17. С. 11–17.

61. Altavilla C., Boucinha M., Peydro J.-L., Smets F. Banking Supervision, Monetary Policy and Risk-Taking. *ECB Working Paper*. Frankfurt, January 2020. No. 2349. URL: <https://ssrn.com/abstract=3512892> (date of application: 05.10.2020).

62. Івасів І. Б., Тараленко О. О. Оцінка можливостей впровадження Базель III щодо відновлення діяльності неплатоспроможних банків. *Молодий вчений*. Херсон, 2019. № 2 (66). С. 619–624.

63. Науменкова С., Цицик К. Ефективність пруденційного банківського нагляду: особливості методичних підходів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. Київ, 2015. Вип. 10. С. 46–54.

64. Макаренко Ю. П., Тригуб А. В. Сучасний стан та шляхи

удосконалення банківського регулювання та нагляду. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2017. № 12. С. 62–67.

65. Ганзюк С. М., Голубєва Н. С., Бяла Г. Г. Практика здійснення дистанційного нагляду НБУ за діяльністю банків в Україні. *Економіка і суспільство*. Мукачево, 2018. Вип. 16. С. 705–711.

66. Копилюк О. І., Ревич М. Я., Музичка О. М., Підлипна Р. П. *Форми і методи управління прибутком банків : монографія*. Львів : СПОЛОМ, 2016. 254 с.

67. Корченко А. О., Скачек Л. М., Хорошко В. О. *Банківська безпека : підручник*. Київ : ПВП «Задруга», 2014. 185 с.

68. Максимова М. В. *Банківська система України: стан та проблеми*. *Економіка та держава*. Київ, 2017. № 5. С. 56–60.

ДОДАТОК А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2019 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2019 рік	2018 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	9 671 645	9 040 607
Заборгованість інших банків	7	1 067 864	1 440 447
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	8	39 311	93 200
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	8	8 890 820	9 360 514
Кредити клієнтам	9	32 886 479	27 244 297
Інші активи	12	658 445	631 513
Основні засоби	10	1 583 991	1 415 623
Інвестиційна власність	10	94 309	71 876
Нематеріальні активи	10	279 641	320 632
Право користування активами	11	264 713	246 482
Всього активів		55 437 218	49 865 191
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	-	1 002
Заборгованість перед іншими банками	14	934 276	697 452
Кошти клієнтів	15	42 752 593	39 780 153
Випущені депозитні сертифікати	16	-	832 460
Зобов'язання з оренди	17	294 619	267 402
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		140 298	62 242
Відстрочене податкове зобов'язання	27	26 433	15 636
Інші зобов'язання	18	2 221 622	1 402 830
Субординований борг	19	-	488 145
Всього зобов'язань		46 369 841	43 547 322
Власний капітал			
Акціонерний капітал	21	3 294 492	3 294 492
Емісійний дохід		101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів		456 914	474 735
Резерв переоцінки цінних паперів		122 303	(24 753)
Резервний фонд		1 475 430	1 475 430
Нерозподілений прибуток		3 616 578	996 305
Всього власного капіталу		9 067 377	6 317 869
Всього зобов'язань та власного капіталу		55 437 218	49 865 191

Підписано від імені Правління 12 березня 2020 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

К.О. Школяренко (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Продовження ДОДАТКА А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2018 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2018 рік	2017 рік (перераховано)
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1 943 482	1 499 210
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	743 346	1 178 795
Заборгованість інших банків	8	5 594 226	5 547 316
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9	93 200	162 887
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	11 560 514	–
Цінні папери, наявні для продажу	9	–	10 233 489
Кредити клієнтам	10	27 244 297	25 427 064
Поточний актив з податку на прибуток		–	2 405
Інші активи	13	631 513	697 098
Основні засоби	11	1 415 623	1 253 795
Інвестиційна власність	11	71 876	149 347
Нематеріальні активи	11	320 632	300 003
Право користування активами	12	246 482	–
Відстрочені податкові активи	30	–	12 385
Всього активів		49 865 191	46 463 794
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	14	1 002	–
Заборгованість перед іншими банками	15	697 452	865 004
Кошти клієнтів	16	39 780 153	37 194 276
Випущені депозитні сертифікати	17	832 460	187 194
Випущені єврооблігації	18	–	1 915 014
Інші позикові кошти	19	–	11 193
Зобов'язання з оренди	20	267 402	–
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		62 242	–
Відстрочене податкове зобов'язання	30	15 636	–
Інші зобов'язання	21	1 402 830	996 732
Субординований борг	22	488 145	489 656
Всього зобов'язань		43 547 322	41 659 069
Власний капітал			
Акціонерний капітал	24	3 294 492	3 294 492
Емісійний дохід		101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів		474 735	484 116
Резерв переоцінки цінних паперів		(24 753)	69 293
Резервний фонд		1 475 430	1 475 430
Нерозподілений прибуток/ (непокритий збиток)		996 305	(620 266)
Всього власного капіталу		6 317 869	4 804 725
Всього зобов'язань та власного капіталу		49 865 191	46 463 794

Підписано від імені Правління 20 березня 2019 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О. Кожевин (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

ДОДАТОК Б

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансові результати за 2019 рік

(у тисячах гривень)

	Прим.	2019 рік	2018 рік
Процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	23	7 662 951	6 324 632
Інші процентні доходи		119 009	40 922
Процентні витрати	23	(2 491 187)	(2 451 479)
Чисті процентні доходи		5 290 773	3 914 075
Витрати на формування резерву під кредитні збитки	6, 7, 8, 9, 12, 30	(215 456)	(253 290)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву під очікувані кредитні збитки		5 075 317	3 660 785
Комісійні доходи	24	2 282 346	1 988 679
Комісійні витрати	24	(536 002)	(483 180)
Чисті комісійні доходи		1 746 344	1 505 499
<i>Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:</i>			
- торгові операції		254 849	297 452
- курсові різниці		75 020	(47 926)
<i>Чисті збитки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток:</i>			
- торгові операції		(1 221)	(39)
- зміна справедливої вартості		(2 256)	(794)
<i>Чисті прибутки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:</i>			
- торгові операції		8 347	21 382
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки інвестиційної власності	10	24 458	(449)
Чистий (збиток)/прибуток від похідних фінансових інструментів		(67 039)	137 184
Чисті прибутки від кредитів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		2 555	-
Результат від реструктуризації іпотечних кредитів наданих фізичним особам в іноземній валюті		-	(2 564)
Доходи, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		6 384	1 654
Результат від модифікації фінансових активів, яка не призводить до припинення визнання		(37 050)	6 632
Результат від припинення визнання фінансових активів		5 761	(212)
Результат від модифікації оренди		1 937	-
Інші доходи	25	164 847	122 379
Операційний дохід		7 258 253	5 700 983
Операційні витрати	26	(4 097 252)	(3 369 555)
Прибуток до оподаткування		3 161 001	2 331 428
Витрати з податку на прибуток	27	(557 284)	(322 920)
Чистий прибуток за рік		2 603 717	2 008 508
Прибуток на акцію (виражений в гривнях на акцію)	33	181,77	140,22

Підписано від імені Правління 12 березня 2020 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

К.О. Школяренко (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Примітки на стор. 6-76 є невід'ємною частиною цієї фінансової звітності.

Продовження ДОДАТКА Б

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансові результати за 2018 рік

(у тисячах гривень)

	Прим.	2018 рік	2017 рік (перераховано)
Процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	26	6 533 279	5 146 005
Інші процентні доходи		40 922	32 082
Процентні витрати	26	(2 451 479)	(2 153 448)
Чисті процентні доходи		4 122 722	3 024 639
Витрати на формування резерву під кредитні збитки	8, 9, 10, 13, 33	(455 305)	(1 156 679)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву під очікувані кредитні збитки		3 667 417	1 867 960
Комісійні доходи	27	1 988 679	1 643 649
Комісійні витрати	27	(483 180)	(459 645)
Чисті комісійні доходи		1 505 499	1 184 004
<i>Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:</i>			
- торгові операції		297 452	286 448
- курсові різниці		(47 926)	17 045
<i>Чисті збитки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток:</i>			
- торгові операції		(39)	(5)
- зміна справедливої вартості		(794)	(5 180)
<i>Чисті прибутки від цінних паперів, наявних для продажу:</i>			
- торгові операції		-	3 258
<i>Чисті прибутки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:</i>			
- торгові операції		21 382	-
Чистий (збиток)/прибуток від переоцінки інвестиційної власності	11	(449)	3 582
Чистий прибуток від похідних фінансових інструментів		137 184	82 303
Результат від реструктуризації іпотечних кредитів наданих фізичним особам в іноземній валюті	10	(2 564)	(5 524)
Доходи, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		1 654	-
Результат від припинення визнання фінансових активів, оцінюваних за амортизованою собівартістю		(212)	-
Сторно резерву під зобов'язання, гарантії, акредитиви та інші збитки	33	-	3 475
Інші доходи	28	122 379	353 455
Операційний дохід		5 700 983	3 790 821
Операційні витрати	29	(3 369 555)	(2 906 786)
Прибуток до оподаткування		2 331 428	884 035
Витрати з податку на прибуток	30	(322 920)	(166 743)
Чистий прибуток за звітний період		2 008 508	717 292
Прибуток на акцію (виражений в гривнях на акцію)	36	140,22	50,08

Підписано від імені Правління 20 березня 2019 року

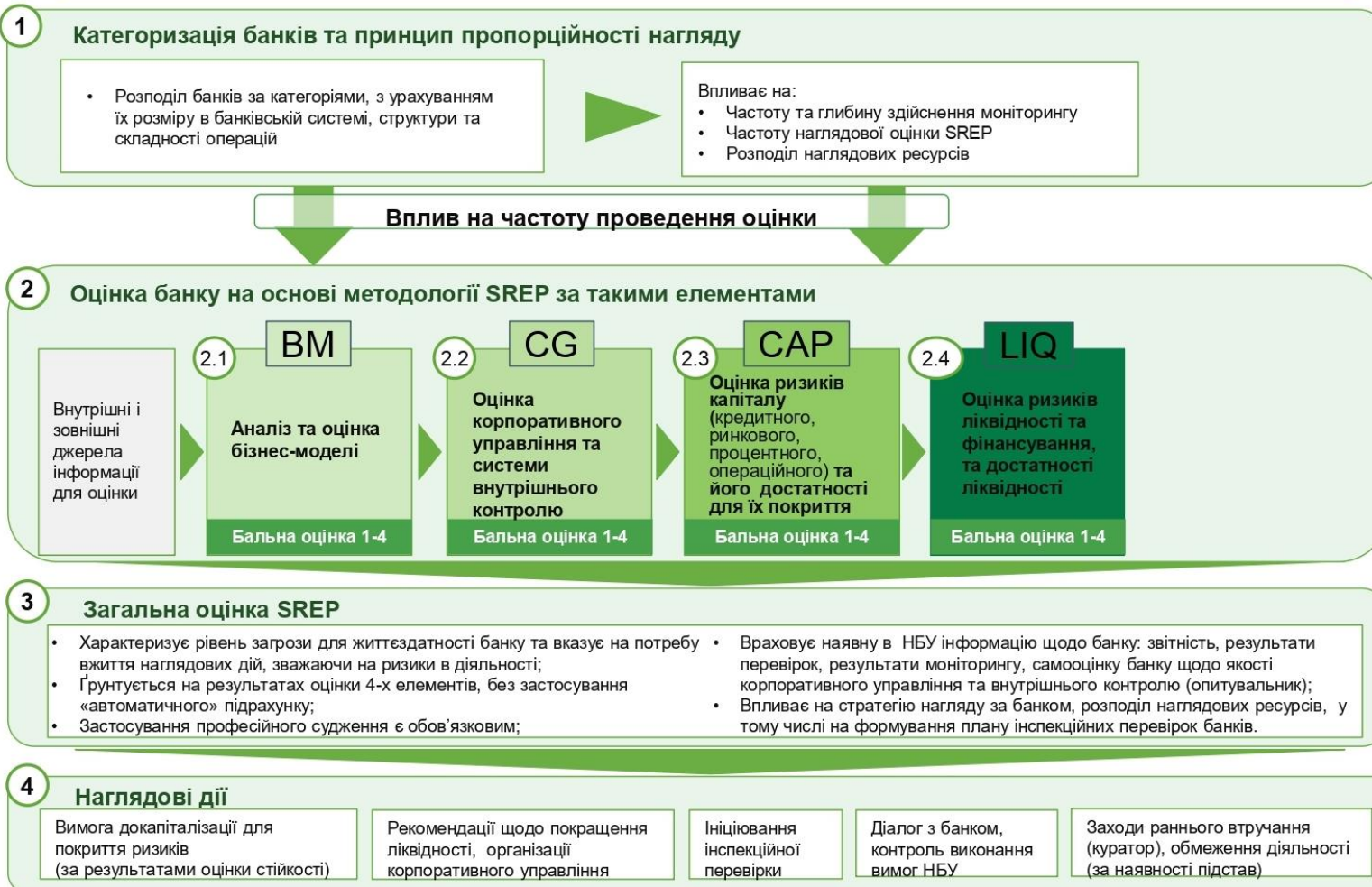
С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О. Кожевин (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

ДОДАТОК В

SREP (Supervisory Review and Evaluation Process) Процес оцінки банків при здійсненні банківського нагляду

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Шелестін Андрій Дмитрович, студент 2 курсу магістратури, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування, адреса електронної пошти andreishelestin@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Вплив банківського нагляду НБУ на діяльність банків в Україні, зокрема АТ «ПУМБ» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) _____